DE POEMATUM CANTU. ET VIRIBUS RYTHMI

Isaac Vossius

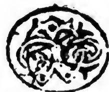

BIBLIOTECA NAZIONALE
6
11 E
52

Isaacus Vossius videtur esse
auctor hujus Operis. V. Plac-
cius. I, p. 382 n. 1554.

DE POEMATUM CANTU ET VIRIBUS *RYTHMI*,

Scholae Piae S. Pantaleonis

OXONII

E THEATRO SHELDONIANO.

AN. DOM. M DC LXXIII.

Proſtant *Londini* apud *Rob. Scot* Bibliop.

ILLUSTRISSIMO & EXCELLENTISSIMO

Domino Comiti

ARLINGTONIÆ

S. R. M. a Conciliis Sanctioribus,
Primario Status Secretario,
Nobilissimi Ordinis
Periscelidis Equiti, &c.

NULLA unquam fuit ætas, illustrissime Domine, quæ non vel nimium bene, vel male nimium, de suis senserit rebus & moribus. Plerunque videre est illos, qui non possunt eo quo vivunt Seculo ad aliquem emergere splendorem, acerrime de suis conqueri temporibus: alios vero qui benigniore utuntur fortuna, adeo præsentia laudare omnia, ut ea solum tempora, quibus ipsis tam bene sit, optima & cultissima esse existiment. Licet quamdiu humanum genus, tamdiu ista etiam judiciorum fuerit

rit

rit diversitas, longe tamen major eorum semper fuit numerus, quibus sua impensius placuerint tempora; non tantum quod humanitatis ratio exigat, ut de iis quibuscum vivimus, benigne sentiamus; verum multo etiam magis, quod cum omnis amor & affectus à se ipso incipiat, libenter ea laudemus secula, quorum haud contemnendam partem unusquisque sibi constituere videatur. Manifestum hujus rei argumentum exinde petere licet, quod innumeri reperiantur etiam miserrimi mortales, & quibus nullus ne in suo quidem locus est seculo, qui tamen adeo magnifice suam jactant ætatem, ut serio irascantur & injuria se affici putent, si alia quam quibus ipsi intersint nimium laudentur tempora. Prudens nempe & benevola rerum creatrix, adeo bene humano consuluit generi, ut cum de aliis conquerantur omnibus, nemo tamen non suo contentus vivat ingenio; quodque merito mirere, quanto quisque minus valet intellectu, tanto de se sentiat superbius.

Aliter

Aliter enim si esset, vix è multis millibus reperiri possit unus, qui non sibi ipsi sit odio, vitamque pœnæ loco non habeat: ut merito credi possit Naturam, veluti mitissimam matrem, beneficii & solatii ergo miseris hanc mentem indidisse mortalibus, ut omnia potius quam seipsos cognoscant. Quantum hac in parte humani caligent animi vel inde intelligere est, quod si quis universum peragret terrarum orbem, & singulorum exquirat suffragia, ne unum quidem inveniat qui alios sapere permittat, ni & ipse sapientibus annumeretur; neminem quoque qui se fatuum dici patiatur, nisi eodem nomine censeantur plerique. Quod si animus æque ac vultus pateret, liquido cognosceremus nulli unquam monarchæ tantas quemquam dixisse blanditias, quin multo plus blandiantur sibi etiam ultimæ conditionis homines. Infelicitatem merito dixeris, tollas tamen hunc errorem, simul quoque pars magna humanæ tolletur felicitatis. Non desunt itaque complures qui hoc ut credo præ-

cipue

cipue persuasi argumento, quascunque libenter insectantur scientias, & improbe eos facere dictitant, qui quas ipsa sanxit Natura leges infringere cupiunt; relinquendos enim homines suis esse moribus, pessimeque de humano mereri genere, qui eos de statu innocentiæ deturbare conantur: nec inhumanitatis tantum, sed & quoddam sævitiæ esse genus eripere illis eam voluptatem, qua sola contra quascunque fortunæ casus se tueri valeant. Verum quam injusta sit hæc ratio vel illi ipsi qui sic sentiunt satis declarant, cum nemo inter eos reperiatur, qui non excellere studeat, libenterque ab ea quam aliis imponat lege se exemtum velit. Quod vero putant simplicitatem & inscitiam, quia ordine temporis prior sit, idcirco etiam magis esse naturalem; quid hoc quæso aliud est, quam Naturam fingere semper infantem, semperque desipientem? Ecquis tamen dubitet illam ipsam esse quæ hominibus artes & scientias omnes ostenderit, quas postea utilitate suadente

alii

alii aliis tradiderint? Frustra quoque culpantur artes, quod ex illarum inventione multa quoque mala hominibus contingant, ac si id Naturæ fiat vitio, & non potius illorum qui Naturæ muneribus abutuntur. Quin magis spectanda erat bonorum copia, quæ ex usu rationis & disciplinæ vitæ accessere humanæ; id si fiat, illud quoque agnoscamus oportet, non inhumanitatis, sed beneficentiæ esse indicium, ista auferre quæ minus commoda & utilia sunt, & vicissim largiri quæ magis prosint, & quibus magis sibi blandiantur mortales. Quam grati illi fuerint erga omnes eos qui vitæ juvere commoda, satis docent honores primis rerum inventoribus habiti, quod utique factum non fuisset, si male de humano genere fuissent promeriti. Sed tamen cum ea sit humani conditio ingenii, ut licet multis aliquis prosit, nunquam tamen desint quibus invisum & molestum sit quidquid à communi usu & recepta abhorret consuetudine; utique etiam non defuturos præ-

video, qui non satis æquo ferant animo, quod cum usque adeo nostra hac ætate cantus placeat hodiernus, non tantum seculi non acquiescam judicio, sed & nihil eo fallacius esse existimem. Ecquis enim dubitet quin sibi suisque nimis placere & bene velle perpetuus & universalis omnium semper seculorum fuerit morbus? An fieri aliter potest, ut qui sui tantum seculi res intelligunt, melius de aliis judicent temporibus, quam de aliis terris & regionibus, qui patrium nunquam excessere solum? Si recte argumentum colligere velimus, res ipse perpendendæ & secula sunt committenda seculis, ut ex temporum & rerum collatione veritas elucescat. Qui itaque nostræ ætatis musicam præferunt antiquæ, explicent velim quanam fiat ratione, quod cum tanta verborum sermonisque sit potentia, ut si quis facundus fuerit, quosvis in animis hominum motus concitare valeat, idem tamen ille sermo cantu ornatus & modulis astrictus musicis, non proinde atque olim au-

res

res ſenſuſque afficiat, ſed adeo longe infra efficaciam cultæ orationis ſubſiſtat, ut nullus hoc tempore reperiatur Muſicus, qui vel mediocriter diſertum audeat provocare Oratorem. Inter eos qui hujus rei.cauſam investigare conati fuere, non deſunt complures, qui putent veteribus notum fuiſſe aliquod harmoniæ genus ignotum huic ſeculo. Alii exactiori in exprimendis & collocandis hemitoniis totum hoc tribuunt ſtudio. Indoctiores, more ſuo, fabuloſum vocant quidquid ipſi non intelligunt, aut efficere nequeunt. Ut vero omnino explodendi ſunt iſti, ita neque priorum acquieſco ſententiæ. Licet enim libenter aſſentiam iis, qui antiquos etiam ea muſicæ parte quæ harmoniam ſpectat, hodiernis cantoribus præſtantiores fuiſſe cenſeant, minime tamen harmoniæ adſcribenda eſt inſignis illa movendorum affectuum poteſtas. In cantu tria præcipue notanda ſunt, harmonia, ſermo, & rythmus. Harmonia verſatur circa ſonum. Sermo circa intellectum

 verborum

verborum & distinctam enuntiationem. Rythmus circa concinnum cantici motum. Harmoniam quod attinet, quantumvis copiose eam pertractare conati sint recentiores, non tamen adeo argumentum hoc exhausere, ut non multo plura dicenda reliquerint. Notandumque imprimis pleraque meliora, quæ in musicorum hujus & præteriti seculi occurrunt libris, è veterum scriptis esse depromta. Negari tamen non potest quin hanc musicæ partem longe diligentius quam duas reliquas excoluerint: eas quippe vel penitus neglexere, vel ita tradidere, ut quævis potius quam quæ dicenda essent monuerint. Quippe cum omnis cantus aut harmonia quantumvis elegans, si & verborum intellectus & motus absint aliquid significantes, nihil nisi inanem continet Sonum; nemini mirum videri debet, abesse ab hodierna musica eam virtutem, quæ tantopere in veteri prædicatur. Siquis hujus seculi audiat cantores, vix decimam partem eorum quæ canuntur intelliget. Pro-

ducendo

ducendo breves, & longas contra naturam ſermonis corripiendo ſyllabas, ac decies ſæpe eadem repetendo vocabula, adeo deformant & mutilant veram & legitimam pronuntiationis rationem, ut ſenſum carminis penitus deleant. Solum ſi exceperis ſcenicum & recitativum, ut Itali vocant, cantum, vix aliam hoc tempore audias muſicam, in qua verborum habeatur ratio. Et tamen hæc ipſa recitativa, ut appellatur, non ita diſtinctam continet enuntiationem, ut non ſæpiſſime in ſyllabarum peccet quantitate. Nec ſolum iſtoc; ſed & alio quoque præcipue laborat vitio, quod rythmo, id eſt concinno carminis motu, qui eſt veluti anima cantus, penitus deſtituatur. Quapropter non inutilem mihi videor ſuſcipere operam, ſi & naturam & mirandam rythmi in movendis & concitandis affectibus poteſtatem, brevi perſequar ſcripto; in quo ſi non omnia dixero quæ argumenti exigit dignitas, hæc ipſa tamen quantumvis pauca ſufficient forſan ad excitandos

tandos eos, qui feliciori ingenio eandem plenius persequantur materiam. Peto autem ne mihi fraudi sit apud te, Illustrissime & Excellentissime Domine, quod vetustatis studiis & inventis plus tribuam quam hodiernis. Seculo non sum infestus; faveo ex animo illis, qui bene de eo mereri conantur. Sed iniquum inprimis mihi videtur, ita nostris addictum esse temporibus, ut in eorum admiratione omnes nostros exhauriamus affectus. Sufficiat nostræ tempestatis hominibus, ut de duodecim aut pluribus, quæ præcessêre, triumphent seculis. Si omnibus ætatibus & universo ævo, aut pares, aut superiores se existiment, ludibrium proculdubio debebunt posteris. Excutiantur omnes bibliothecæ, fateamur necesse est, meliora esse ea, quæ à vetustate nobis relicta sunt monumenta. Quod ampliati sint sensus, quod ingeniis aliquis accesserit cultus, totum hoc illis debetur, nec alio nomine felicior possit videri hæc nostra ætas,

quam

quam quod huic docendæ tot priora invigilarunt secula. Etiam in illis artibus, quæ ad fallenda vitæ tædia & comparandas honestas faciunt voluptates, quanto inferiores simus, libenter forsan agnosces, si Regis Regnique negotia, quæ neminem æque ac Te premunt & obruunt, patiantur ut vel tantillum iis immoreris. Digna profecto hæc quoquæ materia, in qua se exerceant, qui vel sibi, vel aliis prodesse cupiunt. Non sum adeo mihi amicus, ut singulare aliquid mihi præstitisse videar; interim si non omnino intempestivus iste libellus videatur tibi, Illustrissime Domine, quo nemo melius judicat de omnibus iis, quæ in plerisque scientiis præclara sunt vel utilia, facile concoquam secus sentientium judicia: neque enim me fugit, quam sit difficile sensus tot seculorum autoritate imbutos & insessos repente expugnare. Satis mihi erit si hoc unum obtinuero, ut de veterum cantu benignius, de suo vero modestius sentiant hodierni musici.

ſici. Quod ſi neque hoc adſecutus fuero, & inutilem videar ſuſcepiſſe laborem, nihil tamen propterea, ut ſpero, Tuæ erga me decedet benevolentiæ. Tuum eſt vitia odiſſe non homines; mihi niſi fallor ſufficiet, ſi ſcriptis aut potioribus obſequiis parum valeam, vel ſolo bene merendi deſiderio animum oſtendiſſe. Attamen ſi cultui & obſervantiæ, qua Te proſequor, non ſatis dignum videatur hoc qualecunque ſcriptum, à quovis alio potius, quam à tuo Coſmopolita, illud ad te perveniſſe exiſtimes.

Londini Anno Chriſtianorum
CIↃ IↃC LXXI.

DE POEMATUM CANTU ET VIRIBUS RYTHMI.

NON malè ſenſiſſe videntur illi, qui Poëtica nullam aliam artem antiquiorem eſſe exiſtimant. Quippe, ſi quamdiu homines fuere, tamdiu quoque cantandi conſuetudo viguerit, ab ipſis utique mundi incunabulis arceſſenda fuerit artis hujus origo. Sed quandoquidem omnium cantuum non eadem eſt ratio, nec ſilvis deſint canoræ aves ſoni acumine & præſtantia nihilo humanis vocibus deteriores; neceſſe eſt ut diſcrimen ſtatuamus inter cantum nudum ſeu ſimplicem, & alterum qui verbis & vocabulis eſt adſtrictus. Talem cum ſoli poſſint fundere homines, clarum quoque eſt ad hos ſolos poëticæ uſum pertinere. Nec tamen propterea omnes qui carmina canunt poëtæ dicendi ſunt; quamvis videam complures ſic arbitrari, propterea quod qui poëtæ, eoſdem etiam muſicos olim fuiſſe conſtet. Ego vero longe aliter exiſtimo, præſertim cum vel ipſum poëſeos vocabulum manifeſte huic ſententiæ repugnare videatur. Illud quidem certum, omnem poëſin olim cantatam fuiſſe; ſed ſolos poëtas cantores poëmatum ſuorum fuiſſe, nemo ſanus dixerit. Hoc nempe diſcriminis inter utroſque erat, quod illi qui carmina faciebant, poëtæ, qui vero ea cantabant, cantores, vel, honoratiori nomine, muſici dicerentur. Si itaq; primitivam vocabuli acceptionem ſpectemus, poëſis vel poëma nihil aliud

fuerit, quam qualiſcunque compoſitio cantui apta. Unde ſequitur, quicquid non canitur aut cantari nequeat, non eſſe poëma, uti ex iis quæ poſtea dicentur clarius patebit. Qualia vero fuerint primorum hominum carmina, nemo, ut opinor, adfirmaverit, cum nulla ſuperſint monumenta unde certi aliquid explorare poſſimus: ſed cum omnes artes in vilibus & ſimplicibus quam diutiſſime ſoleant ſubſiſtere principiis, priuſquam ad ſummum culmen emergant; fieri aliter nequit, quin idem quoque poëticæ acciderit, cum ipſa quoque exigat ratio, carmen prius repertum fuiſſe, quam carminis legem. Hebræorum qualis fuerit poëſis, adeo nobis ignotum, quam quod ignotiſſimum: nam quæcunque de hac ſcripſere nonnulli, iſtiuſmodi ſunt, ut longe melius fuiſſet ea tacuiſſe. E ſolis propemodum Græcis hauriendum eſt, quicquid ad poëticam pertinet; cum & copioſius & felicius quam ulla alia gens artem hanc excoluerint, & monumenta reliquerint, unde cognoſcere poſſimus, ad quam ſublime faſtigium provecta ab iis fuerit hæc ſcientia. Quod Latinos attinet, de his opus non eſt ut quidquam dicamus, cum in omnibus Græcos ſecuti ſint, &, præter imitationis ſtudium, novi nihil addiderint. Ab his itaque exempla, à Græcis, præter exempla, etiam præcepta artis petas licet. In tanta tamen Græcorum librorum copia qui hodie etiamnum ſuperſunt, nullum antiquæ illius poëſeos ſpecimen invenias; in eo tamen plerique ſcriptores convenire videntur, priſca carmina pedibus & numeris caruiſſe, ideoque prorſus invenuſta fuiſſe. Nec aliter ſenſit Quintilianus, cujus poſtremo libri noni capite hæc legas; *Poëma nemo dubitaverit imperito quodam*

dam initio fusum, & aurium mensura & similiter decurrentium spatiorum observatione esse generatum, mox in eo repertos pedes. Quod si pedibus, omnino etiam rythmo destituta fuere, cum ex apta pedum constitutione rythmus oriatur. Quantum vero decoris & majestatis è pedibus & legitima illorum collocatione carminibus accesserit, operæpretium fuerit paullo diligentius inquirere; idq; eo magis, quod videam plerosque qui de Poëtica scripsere, cum minutissima, etiam ad rem non facientia, diligentissimè persequantur, metricam tamen & rythmicam, quæ est velut anima hujus artis, aut reliquisse intactas, aut certe non ea qua debuerant ratione explicatas tradidisse.

De pedibus primo dicendum, utpote qui ordine rythmo priores sunt. Horum officium quamvis vel ipsum vocabulum satis declarare videatur, quia tamen hoc nostro seculo non desunt, qui non supervacuum tantum, sed etiam vitiosum eorum existimant usum, non, ut opinor, erit intempestivum, & vanam horum adsertionem diluere, & simul pedum stabilire necessitatem. Dicunt gratiora & & perfecta magis esse carmina, quæ fluminis instar prono alveo & nullas moras objiciente molliter decurrant, quam quæ distinctis passibus, veluti objectis totidem obicibus, incedant. Sed vero naturam pulcri & venusti non intelligunt, qui placere & vehementer afficere posse putant quidquam, quod continuum nullisque membris & articulis distinctum sit. Bene Cicero; *numerus in continuatione nullus est, distinctio, & æqualium & sæpe variorum intervallorum percussio, numerum conficit; quem in cadentibus guttis, quod intervallis distinguuntur, notare possumus, in amni præcipitante non*

 possumus.

poſſumus. Circumfer quaquaverſum oculos, nihil uſquam ſimplex & incompoſitum invenias, quod delectet & ſenſus mulceat. Tollas compoſitionem & partium varietatem, ſimul quoque tolles pulcritudinem. Cum enim omnis decor & venuſtas è ſymmetria ſeu partium commenſu oriatur, clarum quoque eſt, ſymmetria carere quidquid unum ſit & partibus careat. Sed cum non perinde ſe habeat partium ſitus, multaque paſſim in rebus occurrant, quæ licet è variis copulentur membris, oculos tamen ſenſuſque offendant; ratio & experientia docuit, ſolam partium collectionem non ſufficere ad conciliandam pulcritudinem, niſi etiam accedat apta diſpoſitio, & partium inter ſeſe velut mutuus conſenſus. Inſuper & hoc obſervandum, ut non tantum ſibi mutuo, ſed & rebus, & perſonis, quibus aptantur ſingula, conveniant: id enim ſi fiat, nihil omnino ſupremo deërit ornatui; qui quidem tanto elegantior & conſpectior fiet, quanto partium inter ſe conſpirantium major fuerit copia & varietas. Hæc licet pluribus nota, ideo tamen monere neceſſe habuimus, ut clarius innoteſcat, quanta fuerit Veterum induſtria & ſagacitas in perficiendis iis omnibus, quæ ad carminum præſtantiam & majeſtatem pertinere viderentur. Primo enim obſervarunt, non ſufficere ut quilibet verſus æquali ſyllabarum numero abſolvantur; ſed ut illi cantui aptentur, neceſſario etiam hoc requiri, ut temporum ratio in ſingulis ſyllabis ſibi conſtet. Huic malo facile occurrere potuerunt, dividendo quaſvis ſyllabas in longas, & breves, & ambiguas. Deinceps cum animadverterent, non concinne moveri verſus, quod continui eſſent, & membris carerent; ſyllabas diſtribuerunt in claſſes, ac

ac pedes commenti ſunt, è duarum, trium, pluriumve ſyllabarum complexione, ut nempe his velut menſuris & intervallis cantuum verſuumque inceſſus diſtingueretur.

Sed cum non perinde ſe habeat quilibet inceſſus, nec ſatis ſit membra moveri, niſi affectibus, quos exprimunt, motus habuerint convenientes; diverſorum temporum & modorum pedes excogitarunt, quibus non tantum conſpicuos corporis motus, ſed & latentes ſenſus, & quoſvis animi mores vivide adeo repræſentarent, ut nihil propemodum in rebus ſit, quod cantu & numeris ſuis non effingerent. Ut vero ſingulorum pedum vim & efficaciam intelligamus, operæpretium fuerit ordine illos perpendere. Incipiamus à quatuor diſſyllabis.

Pyrrichius ut primus ordine, ita dignitate poſtremus, cum è duabus brevibus conſtet ſyllabis, volat potius quam currit. Nullum ex eo alicujus momenti conſtitui poteſt carmen, cum numero & pondere pene careat. Aptus duntaxat ad celeres motus exprimendos, cujuſmodi erant armati ſaltus Corybantum apud Græcos, & Saliorum apud Romanos; unde etiam à mobilitate dictus creditur quaſi totus igneus.

Huic contrarius ſpondeus, qui è duabus conſtat longis. Hic pes inceſſum habet tardum & magnificum, itaque rebus gravibus, & maxime ſacris, vel ipſo atteſtante vocabulo, imprimis adhibetur.

Iambo nullus uſitatior pes, omnibus temporibus & ab omnibus pene gentibus præcipue frequentatus. Inceſſum & percuſſionem habet inſignem & virilem, cum à brevi incipiat & deſinat in

motum gravem. Eſt itaque non acer tantum & bellicus, ſed & mordax & iracundus, ſic dictus ab ἰάσσειν, id eſt, θυμοῦσθαι, δάκνειν, ἰάπτειν, ut interpretantur Grammatici.

Iambo oppoſitus trochæus, à longa incipiens, & in brevem deſinens ſyllabam. Debilem & muliebrem prorſus pes iſte imitatur motum, vehemens in initio, ſed cito deficiens. Quapropter lenibus & amatoriis affectibus exprimendis eſt aptus.

In triſyllabis pedibus major motuum ſeſe offert varietas. Octo illi ſunt numero, ſed qui frequentius occurrunt ſunt tribrachys, moloſſus, anapæſtus, dactylus.

Tribrachys, qui totus conſtat è brevibus ſyllabis, vilis, humilis, minimeque virilis eſt, è quo nihil generoſum confici poſſit, ut monet Dionyſius Halicarnaſſenſis.

Huic contrarius moloſſus, cum omnes ſyllabas habeat longas, dignitatem habet præcipuam. Stabilem & magnificam pes iſte habet gravitatem, quapropter idem Dionyſius διαβεβηκότα illum appellat, velut latis paſſibus omnia pervadentem.

Qui ſequitur anapæſtus, cum à duabus brevibus incipiat, & longa terminetur ſyllaba, imprimis decorus eſt, maximeque virilis. Aptus eſt hic pes movendis affectibus, quare & modis Phrygiis crebro adhibetur.

Dactylus eſt quidem concinnus, pulcher, & jucundus; an vero gravis ſit, aut magnificus, de eo merito dubitari poſſit: quamvis videam pleroſque ſic exiſtimaſſe, idq; eo magis quod heroüs vocetur hic pes. Verum non ſatis firmum eſt hoc argumentum, cum id ex eo factum poſſit videri, quod in heroïco carmine præcipuum poſſideat locum.

Nam

Nam ſi ex ſolis ſpondeis fiant hexametri, prorſus invenuſti ſunt, nimioque laborant pondere. Adhibentur itaque dactyli, ut teretes, volubiles, magiſque ſonori fiant. Adhibendus tamen delectus; nam ſi verſus ex ſolis fiant dactylis, unumque in fine tantum habeant ſpondeum, omnino erunt ſaltatorii, ſeu potius πηδητικοὶ, cujuſmodi aliquot ſunt apud Homerum, & plures, niſi fallor, apud Virgilium. Magnam ſane in cantu pes iſte præ ſe fert hilaritatem, quod gravitati non uſquequaque convenire videtur. Nec tamen eſt remiſſus aut effeminatus, quemadmodum trochæus, qui ſtatim frangitur & deficit; hic quippe bis reſilit, & magis æquales habet numeros, cum totidem in elatione ac poſitione poſſideat tempora.

Reliqui quatuor triſyllabi pedes, quamvis non ſemper commode ſuperioribus miſceantur, inſignes tamen & ipſi habent effectus. Rarius tamen frequentantur, quod impeditam & magis difficilem temporum & plauſuum habeant rationem. Quapropter rari ſunt, qui iis uti ſciant.

Bacchius, qui incipit à brevi, & terminatur duabus longis, gravem & cum majeſtate conjunctum habet inceſſum. Frequens eſt hic pes in Bacchicis & dithyrambicis carminibus, multum enim roboris habet in movendis magnis affectibus.

Minus gravitatis habet hyppobacchius ſeu antibacchius priori oppoſitus, quod brevis ſyllaba ſubſequatur duas longas. Pes incommodus & rarus. Quapropter eum carminibus inutilem eſſe ſcribit Hephæſtion.

Creticus, qui brevem habet ſyllabam inter duas longas, & ipſe quoque motum habet gravem, eſtque hic pes non ignobilis, præſertim ſi commodam ſortiatur ſtationem. Am-

Amphibrachys trisyllaborum ut ordine, ita quoque dignitate postremus, longam habet syllabam inter duas breves. Numeros habet non admodum elegantes, quapropter fractum & effeminatum incessum huic tribuit Dionysius Halicarnassensis. Musicis tamen antiquis aliter visum, quemadmodum notat Marius Victorinus, utpote qui majorem haberent temporum quam syllabarum rationem.

De simplicibus pedibus pauca hæc dicta sufficiant. Reliqui qui memorantur à Grammaticis, omnes è prioribus sunt compositi. Qui è quatuor disyllabis constant, numero sunt sedecim, plerique quadrati seu tetrasyllabi. E disyllabis vero & trisyllabis fiunt pedes pentasyllabi numero triginta duo. Ex his rursus componuntur pedes sex syllabarum numero sexaginta quatuor; ita ut omnes juncti summam conficiant centum & viginti quatuor pedum. Longum foret singulorum nomina & potestatem declarare; interim hoc monendum, non audiendos esse eos, qui immensam istiusmodi pedum congeriem velut inutilem & supervacuam prorsus explodunt. Tot enim licet sint numero, nullus tamen est qui peculiarem vim & facultatem in movendis & sedandis affectibus non possideat. Nam quod vulgo arbitrantur, plerosq; pedes compositos ejusdem semper esse naturæ & efficaciæ, ac sint ii simplices è quibus componuntur, in eo à veritate absunt omnino quam longissime. Illud quidem aliqua ratione concedi possit, pedes qui constant ex ejusdem generis pedibus, ut proceleusmaticus, qui fit è duobus pyrrichiis, item dispondeus, diiambus, & ditrochæus, qui fiunt è duobus spondeis, iambis, & trochæis, cum incedant per

tau-

παντοποδίαν, ſervare propemodum legem & naturam pedum unde conſiunt: ſed vero longe aliter id ſe habet in reliquis omnibus, qui cum è diverſi generis pedibus componantur, diverſam quoque acquirunt facultatem; & ita quidem, ut priorem naturam penitus exuere videantur. Si quis pyrrichium ſpondeo jungat, pro diverſa collocatione emerget uterque Ionicus, quorum tamen neuter convenit cum iis pedibus, unde conſtituuntur. Sed multo id ipſum clarius adparet in iis pedibus, qui ex imparibus conſtant ſyllabis, & in plauſu non conveniunt. Quid enim commune habet choriambus, & præcipue antiſpaſtus, cum iambo & trochæo? Mollis & imbellis eſt trochæus, acer & pugnax iambus, uterque tamen gradu currit celeri & pene volubili. At vero nihil horum ſupereſt in antiſpaſto, cum & durum & incompoſitum & prorſus refractarium habeat inceſſum. Eadem eſt ratio cæterorum pedum, non tetraſyllaborum tantum, ſed & omnium compoſitorum; in quibus hoc fere obſervare eſt, ut quanto plurium temporum & ſyllabarum fuerint, tanto quoque longius à ſimplicium pedum natura recedant; paucis forſan exceptis, qui, quod è puris conſtent ſpondeis, aut moloſſis, numeros habent æquales, ac vel nihil, vel parum diſcrepantes à motu pedum ſimplicium.

Sed vero non aliunde magis, quam ex ipſorum carminum cantuumque textura, clarius deprehendas, quantum à ſimplicibus diſtent pedes compoſiti. Cum enim ſimplicium ea ſit facultas, ut mores potius concinnos & mites efficiant, quam affectus moveant concitatos; aut ſi illi moveantur, minime tamen turbulenti, ſed ordinati maximeque

que decori sint: contrarium videre est in pedibus compositis, quorum cantus mentem animumque ita percellit, ut ad furorem & insaniam multos adegerit: cujus rei fidem faciunt modi Phrygii & dithyrambica carmina, quibus homines etiam ad rabiem olim efferatos fuisse constat. Hinc est quod Plato pedes compositos, una cum Ionicis Lydiis & mixolydiis modis, è sua civitate expellat & procul facessere jubeat. Cum enim nullam in sua Republica musicam admittat, nisi quæ gravis, modesta, & virilis sit, censeatque moribus officere multiplicium istiusmodi numerorum incessum; non sine ratione foras protrudit rythmos è contrariis, ut plurimum, compositos motibus, veluti spurios & quodammodo androgynos, deturbantes mentem à recto statu, & inducentes contumeliam, temulentiam, & cupiditates illicitas. Sed ista Platonica & Pythagorea seu monita, seu præcepta, quantumvis salubria, nihil tamen prosunt ubi luxus & proclivis in luxum dominatur ætas; præsertim si accedant eruditi vitiorum assentatores, qui jam sua sponte pronos agant præcipites. Sine mora itaq; ad scenicos & theatra transiit omnis poëticæ potestas; illa sunt quæ omnigenos invexere pedes, quæ musicos numeros in pulverem confregerunt; illa sunt, ut monet Jun. Plinius, quæ olim musicos male canere docuerunt: de quo jam suo tempore conquestus est Plato III de leg. Nec hilum profuit Roscius histrio, dicere solitus, *se, quo plus sibi ætatis accederet, eo tardiores tibicinis modos, & cantus remissiores esse facturum*; reclamante scilicet multitudine & seculo universo.

De pedibus & eorum potestate & natura, licet multa dicenda supersint, hæc tamen maxime ad insti-

institutum facientia annotasse sufficiet. Veniamus ad rythmum partem carminis præcipuam. Quod vocabulum attinet, de eo non eadem omnes sentiunt, cum sæpe etiam apud probatissimos scriptores pes, metrum, & rythmus, idem prorsus sint; alii vero non ea, qua debeant, ratione distinguant. Longum foret singulorum explicare sententias, cum nec Grammatici, nec Musici, nec Philosophi, aut Rhetores satis sibi constent, & non discrepantia tantum, sed & sæpe contraria prodant. Hæc vocabulorum confusio nata, nisi fallor, ex diversa acceptione metri; cujus tota ratio cum versetur solum circa quantitatem & mensuram syllabarum, à multis tamen latiori significatu refertur ad pedum totiusque carminis qualitatem, dum nempe perperam metro tribuunt id quod soli convenit rythmo. In eo enim consentiunt fere inter se antiquiores plerique Græci, rythmum esse basin, seu incessum carminis. Melius itaque quam cæteri mihi definivisse videntur illi, qui dicunt rythmum esse systema seu collectionem pedum, quorum tempora aliquam ad se invicem habeant rationem seu proportionem. Quod si illa proportio apta sit, jam carmen seu cantus dicitur εὔρυθμος, sin contra, ἄῤῥυθμος. Ut itaque rythmus sit concinnus, maxime cavendum, ne pedes temporibus discrepantes invicem misceantur. Vitiosum & incompositum imprimis fiet carmen, si duorum, trium, quatuor, pluriumve temporum pedes, veluti pyrrichii, iambi, dactyli, pæones, Ionici, &c. simul copulentur. Nec tempore solum, sed & elationis & positionis ratio habenda est. Itaque non recte trochaicis iambos, nec iambicis trochæos admisceas,

Quamvis enim uterque pes æqualia habet tempora, in percussione tamen non conveniunt, cum trochæus à longa incipiat, alter vero longa terminetur syllaba. Eadem est ratio dactyli & anapæsti, choriambi & antispasti, bacchii & antibacchii, Ionici utriusque, ac plurium aliorum; qui temporum quidem quantitate conveniunt, tamen quia motus & percussiones habent contrarias, non bene conjunguntur. Sed neque bene conveniunt trochæi cum choriambis aut antispastis, est enim quædam inter illos antipathia, cum duo isti pedes asperi sint, trochæus vero mollis. Commode his sociatur iambus. Trochæus vero optime se habet si pæonibus misceatur, non item iambus. Rursus Ionici respuunt societatem choriambi & antispasti, qui nec ipsi cum pæonibus bene se habent. Pæones vero recte junguntur Ionicis, item bacchio, & palimbacchio, & præcipue Cretico, qui in pæones potest resolvi. Scio quidem in metris ἀσυναρτήτοις & illis quæ fiunt κατὰ ἀντιπάθειαν μίξεως, veluti Galliambis ac multis dithyrambicis, complures ex his pedibus promiscue adhiberi; sed id nemini mirum videbitur, qui norit carmina istæc potissimum reperta esse ad perturbandos animos & furorem inducendum. Quanta sit numerorum potentia in movendis & sedandis affectibus, sciunt qui aliquem rerum habent usum, & qui veteribus historiis non omnino sunt hospites, ut opus non sit vel exemplis, vel rationibus id ipsum confirmare. Hoc solum dixisse sufficiat, si numeri æquales & concordes tranquillos & convenientes motibus suis gignant motus, fieri aliter non posse, quin dissoni & sibi invicem contrarii numeri, non organa tantum sensuum, sed & ipsos quo-

quoque ſenſus graviter offendant & lædant, inducendo motus naturæ contrarios, quique ob hoc ipſum, quod mollibus & harmonicis numeris permixti clam & furtim ſurrepant, vulnera infligant graviora. Vaſta illa æramenta, quæ campanos vulgo appellant, findi & aliquando diſſilire affirmant ſi inæqualiter pulſentur, & miramur animos noſtros turbari ſi à diſcrepantibus numeris perturbentur ea inſtrumenta à quibus noſtri reguntur affectus? Sed ut inſtitutum perſequar, illud imprimis tenendum, dithyrambica carmina habere quidem præcipuam vim in ciendis affectibus, & recte illos ſentire, qui ſummam muſicæ potentiam in his ſitam eſſe adfirmant; verum non exinde ſequitur, id quod vehentiſſime movet, id ipſum quoque eſſe præſtantiſſimum, niſi quis noxia ſalutaribus præferenda eſſe exiſtimet. Si Platonicos ſequamur, ne dubitandum quidem fuerit, quin muſicæ dignitas & præſtantia in ordinatis potius & legitimis collocanda ſit numeris, qui vitam & mores ad honeſtatem diſponunt, quam in illis motibus, qui affectus inducunt damnoſos.

Nec tamen putandum rythmos, qui è ſimplicibus conſtant pedibus, minus habere roboris & efficaciæ, quam qui è compoſitis conſtruuntur. Tollas vim iſtam motus concitantem inæquales & enormes, cæteras virtutes deprehendes etiam ſimplicibus ineſſe numeris, & adeo quidem ut ad ſupremam perfectionem nihil omnio deeſſe videatur. Si majeſtatem ſpectes, ecquid ornatius & ſublimius heroico? Si molle quid & tenerum & volubile exprimere cupias, præſto erit trochæus, qui quod petis dabit. Si vehementia & acrimonia opus

opus ſit, ad partes vocandi ſunt iambici, quorum quot genera, totidem quoque diſcrepantes efficies cantus. Taceo jam flebiles elegos, amatorios hemiiambos, iracundos hendecaſyllabos: prætereo Sapphicos, Alcaïcos, anapæſticos, tot denique alios modos, ut ne totidem affectuum, quot carminum poſſis enumerare ſpecies. Quodcunque tamen ex his carmen tentaveris, ſi ignota tibi fuerit rythmi natura, nihil efficies, licet ingenio omnes ſuperes mortales. Hinc eſt quod Pythagorici cantum feminam, rythmum vero marem appellent. Varro metrum, ſeu pedes, materiam carminum, rythmum vero regulam vocat. Plato,& pleriq; ejus ſectatores,negant aut poëtam, aut muſicum eſſe dicendum, qui rythmum ignoret. Cum enim pedes ſint quaſi membra carminum & quidem membra ſonantia, fieri aliter non poteſt, quin vel ipſe ſonus errorem prodat ,ſi perverſo & præpoſtero ordine locentur. In metris quidem paullo ante memoratis, quod ſimplicibus decurrant numeris, nec ſit difficile minutorum pedum tempora metiri, ſatis expedita eſt ratio rythmica; at vero compoſitorum pedum naturam & tempora explorare, & illos convenienti ordine diſponere, curam exigit operoſiorem, cauſſaſq; continet huic noſtro ſeculo propemodum incognitas; idq; non grammaticorum, aut etiam muſicorum culpa, qui ſatis diligenter functi ſunt ſuo officio, ſed quod una cum poëſi, tota quoq; cantus ratio interciderit. Verum cum ad inſtitutum præcipue faciat hujus rei conſideratio, non inutile fuerit aperire, quo pacto duæ iſtæ inſeparabiles ſorores,Muſica inquam &Poëſis,ut ſimul natæ,ita quoque ſimul in Græcia interierint. Brevi expediam;

non

non primaria tantum, ſed & unica hujus rei ratio fuit linguæ & pronuntiationis mutatio. Fruſtra ſimus ſi id quod omnes norunt velimus docere, quam nempe fluxa & lubrica res ſit ſermo humanus, quamque nullæ uſquam terrarum reperiantur linguæ, quæ vel ad pauca ſecula integræ & inviolatæ perſtiterint. Si vocabula ſpectes immutantur plurimum, minus tamen quam vocabulorum ſonus, qui raro vel ad vitam hominis perſeverat. Quapropter nequeo ſatis mirari inter hujus ævi literatos non deeſſe complures, qui linguæ Græcæ pronuntiationem ab heroico ſeculo uſque ad hæc noſtra tempora ſinceram & illibatam permanſiſſe exiſtiment; ac ſi non omnium naſcentium eadem eſſet conditio, & naturæ curſus & fatalis neceſſitas interrumpendus ſit, ne ſcilicet intempeſtivis & male doctis hominibus ineptiendi præripiatur occaſio. Adeo clara & manifeſta ſunt, quæ de literarum & vocabulorum ſono nobis tradidere Veteres, ut ſiquis contra hæc hiſcere audeat, is neceſſe ſit habeat os nullum vel potius pugilis. Literarum quod attinet ſonum, eum expertem fuiſſe omnis mutationis, non tantum florentibus Græciæ rebus, ſed & quamdiu Romanum ſtetit imperium, teſtantur plerique Græci & Latini Grammatici quotquot de literis ſcripſere. Si quis dubitet, aut aliter exiſtimet, legat vel ea ſolum, quæ habet Dionyſius Halicarnaſſenſis de verborum compoſitione; ubi adeo exacte & perſpicue tam vocalium quam conſonarum poteſtatem declarat, ut ſiquis iis lectis hæſitare non deſinat, & pergat credere *Beta* ſonaſſe ut *Vita*, aut vocales η, ι, & υ eodem pacto pronuntiatas fuiſſe, is infelicis omnino ingenii, & cuivis potius rei

quam

quam literis tractandis natus esse videatur.

Diphthongorum non eadem est ratio. Eas integras fuisse & vere diphthongos, ita ut utraque vocalis exaudiretur, quamvis vel ipsum testetur vocabulum, certius tamen colligitur è scriptis illorum omnium, qui floruere antequam Græcia Romanis serviret. Claudii & Neronis temporibus mutata demum fuit pronuntiatio, tunc quippe præcipue usus invaluit ut diphthongi absorberentur, quod ipsum quoque Latinæ contigit linguæ, utpote in qua bivocalium usus maxima ex parte cessarit jamdiu ante ætatem Ciceronis. Conatus quidem fuit Claudius Cæsar revocare veteres & jam obsoletas diphthongos, sed nullum est tam amplum imperium quod efficere possit, ut pronuntiatio semel amissa in integrum restituatur. Cum nunquam alias, tum præsertim id fieri non poterat in seculo luxu & mollitie diffluenti, quo histriones latius regnabant quam ipsi Imperatores, quoque qui gratiosi in aula esse volebant, adeo fastidiose delicati cupiebant videri, ut durioris alicujus syllabæ allapsum ad aures, haud secus ac hostile telum reformidarent. Non tantum insolens quid, sed & vastum & rusticum præ se ferre videbantur diphthongi AI & OI, nec defuere credo, qui fauces non satis patere, nec sine dolore in tam latos sonos diduci & explicare posse adfirmarent. Sine mora itaque à Romanis transiit vitiosus hic pronuntiandi ritus ad Græcos, gentem adulandi peritissimam, frustra reclamantibus doctis & antiqui moris studiosis; qui licet aliquamdiu restitere, brevi tamen & ipsi quoq; in mollius loquendi genus concessere: & adeo quidem ut Trajani & Adriani seculo bivocalium usus penitus

tus cessasse videatur. Hinc est quod in illis marmoribus, quorum inscriptiones factæ sunt post ea tempora, mera diphthongorum confusio appareat, cum E pro AI, I pro OI vel EI passim occurrat, cũ tamen in vetustioribus lapidibus orthographiæ ratio optime sibi constet. Hinc quoque nata sunt tot Grammaticorum de diphthongis volumina, quæ nihil fere aliud continent, quam quibus literis quælibet voces exprimi debeant, quale nihil in veteri Græcia contigisse constat, quamdiu nempe eadem scripturæ & pronuntiationis viguit ratio. Infinitis hæc testimoniis confirmari possint, sed cum alibi de his egerimus, plura hoc loco non addam.

Superest prosodia seu accentuum ratio, non præcipua tantum, sed & unica propemodum caussa, quæ musicam & poeticam artem evertit penitusque pessumdedit. Si enim spectetur quæ circa literarum diphthongorumque sonum facta est mutatio, ea quidem nonnihil attulit detrimenti; quantumcumque tamen id fuit, salvus nihilominus & integer carminum perstitisset cantus, nisi nova prosodia veterem pronuntiationem prorsus immutasset & sustulisset. Olim quippe, florentibus etiamnum Græciæ rebus, longe alia prosodiæ & accentuum erat ratio, quam quæ postmodum à magistris reperta & introducta fuit. Non veteres tantum Grammatici, sed & ipsum vocabulum manifeste testatur, prosodiam versari circa cantum verborum, ideoque in antiquissima & primaria significatione sic definitur, προσῳδία ἐστι τόνος φωνῆς πρὸς ὃν ᾄδομεν. *Prosodia est tenor vocis ad quem canimus.* Hinc facile colligitur non Grammaticorum, sed vero Musicorum olim fu-

D iſſe

isse officium notas seu diagrammata prosodica, unde cantus cognosceretur, appingere poëmatis. Cum vero omnis sermo sit veluti cantus quidam, translatum est ad quorumvis etiã verborum pronuntiationem hoc vocabulum, unde demum occasionem arripuere Grammatici, ut accentus musicos suis usibus accommodarent, ad declaranda tempora & syllabarum quantitatem. Primus Grammaticorum qui accentus istos usurparit is, si Apollonio, Arcadio, aliisque Græcorum magistris fidendum, fuit Aristophanes literator, circa tempora Ptolemæi Philopatoris & Epiphanis. Hujus discipulus Aristarchus, præceptoris insistens vestigiis, auxit & illustravit accentuum numerum, idemque studium tenuit Dionysium Thracem Aristarchi auditorem. Nec aliam instituere viam qui postea in schola Alexandrina invicem sibi successere, Apollonius nempe Dyscolus, Orion, Herodianus Apollonii Dyscoli filius, Alexander, Astyages, Origenes, Agapetus, Philoponus, Sergius, Apollonius Junior, Aristarchus Junior, Joannes Charax, Auxonius, Herodianus magnus, Georgius Chœroboscus, & complures deinceps alii; qui omnes quanto ætate posteriores, tanto pluribus præceptis accentuum rationem involverunt, ut multa horum quæ supersunt satis declarant scripta. Usque ad tempora Antonini & Commodi Impp. perstitit nihilominus antiqua & fere integra loquendi ratio, ut opus non fuerit totidem apicibus scripturas onerare, ac posterioribus factum sit seculis, cessante nempe & penitus collapsa vetere pronuntiandi ratione. Quam recens sit usus apponendi istiusmodi accentus quibuslibet

scrip-

ſcripturis, hoc ſatis declarat, quod in nullis marmoribus, nullis numiſmatis, nullis denique codicibus, qui quidem mille aut nongentis annis antiquiores ſunt, virgulæ aut apices ulli compareant. Unde ſatis evidenter patet, toto intermedio tempore, quod ab Ariſtophane Grammatico effluxit, uſque ad id tempus quo accentus adſcribi cœperunt, per ſpatium nempe octo vel novem ſeculorum, haud aliis uſibus adhibitas fuiſſe à Grammaticis accentuum notas, quam ad erudiendam in arte metrica juventutem. Nec tamen exiſtimandum, ſimilem, ac nunc paſſim recepta eſt, olim quoque fuiſſe accentuum rationem. Qui enim cantus aut lectio ſubſiſtere poſſit, ſiquis Homericos verſus, ita ac vulgo fit, pronuntiet?

Ἠέλιος δ' ἀνόρουσε λιπὼν περικαλλέα λίμνην
Οὐρανὸν ἐς πολύχαλκον, ἵν' ἀθανάτοισι φαείνῃ
Καὶ θνητοῖσι βροτοῖσιν ἐπὶ ζείδωρον ἄρουραν.

Longe aliter veteres; ſic nempe illi accentus digerebant.

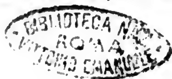
Ἠ ἑλιὸς δ' ἀνορȣ͂σε λιπὼν περικάλλεὰ λίμνην
Ὄυρανον ἐς πολυχάλκον ἱν' ἀθανατοῖσι φαεῖνῃ
Καὶ θνητοῖσι βροτοῖσιν ἐπὶ ζειδῶρον ἀρȣ͂ραν.

Vera eſſe, quæ affirmo, libenter agnoſcet is, qui veterum Grammaticorum Dionyſii. Thracis, Apollonii Alexandrini, Aelii Dionyſii Halicarnaſſenſis, Ariſtarchi junioris, & aliorum quæ ſuperſunt ſcripta & fragmenta evolvat. Sed & ex iis qui omnium manibus teruntur, compilatore videlicet etymologici magni & Euſtathio, idem obſervare eſt, utpote qui non uno loco teſtentur, in antiquis exemplaribus & præceptis

veterum Grammaticorum, longe diversam accentuum occurrere rationem ab ea quæ postmodum placuit. In iis enim monent non scriptum fuisse ἕτοιμον, ἔρημον, τρόπαιον, sed ἑτοῖμον, ἐρῆμον, τροπαῖον. Item non ταχύτης, ταχύτητος, & βραδύτης βραδύτητος, sed ταχυτὴς ταχυτῆτος & βραδυτὴς βραδυτῆτος, & sic in cæteris omnibus, ita ut accentus veræ & naturali syllabarum semper conveniret mensuræ. Iidem quoque docent, non tantum vocalibus dictionem inchoantibus, sed & mediis dictionibus spiritus apposuisse Grammaticos veteres, ut in δυσόρμος, δυσήνιος, ἐφῆβος, εὐήμερος, φιλίππος, & sic in cæteris. Nec tamen una eademque omnibus Græciæ populis ratio fuit; pro varia quippe pronuntiatione, variabant quoque spiritus. Itaque Iones, & præcipuè Æoles, qui in plerisque erant ψιλωτικοὶ, & nulla omnino uterentur aspiratione, scribebant ταώς, αὖος & ἀυάγειν· Attici vero qui in pluribus erant δασυντικοὶ scribebant aut potius pronuntiabant ταὧς, ἇυος, & ἁυάγειν· Sed & pleræque fere mediæ dictiones, quibus Latini v consonans addidere, spiritu aspero ab iisdem Atticis proferebantur, ut ὧόν, αἰὧν, αὄρνος, *ovum, ævum, Avernus*. Quamvis vero, etiam diu antequam nova ista prosodia introduceretur, vera & genuina linguæ Græcæ pronuntiatio multum labefactata esset, non defuere tamen antiquitatis studiosi, qui in pangendis carminibus veteris poëseos leges satis pro captu suo religiose observarint: sed eruditis & vetustatis amantibus magis placuere eorum carmina, quam musicis & cantoribus; qui cum præcipue in eo laborarent,

rent,

rent, ut auribus ſatisfacerent theatrorum, imprimis cavebant ne, relicta ſeculi ſui pronuntiatione, inſolitum quid ſonarent: ut mirum non ſit, neglecto verborum cantu, citharædos & pantomimos longe gratiores eo tempore fuiſſe, quam veros & legitimos muſicos. Hinc illa Maximi Tyrii querela de extincta ſua tempeſtate veteri muſica, hinc quoque frequens illa parœmia ἐκκέκοφθ' ἡ μυσική· Nec male judicat Suidas, ubi de Hypatia Theonis agit filia, non eſſe veriſimile inquiens, id quod vulgo dicitur, illam juvenem ſui amore correptum muſicæ curaſſe beneficio, cum muſicæ poteſtas jam diu ante Hypatiæ ætatem penitus exoleverit. Quod ſi jam illo tempore multo magis ſubſequentibus ſeculis immutata fuit proſodiæ ratio, & adeo quidem ut à multis abhinc ſeculis vix aliquis in Græcia fuerit repertus, qui ſciat quid ſit metrum, nedum qui & ipſe alicujus momenti poëma auſus fuerit aggredi. Si quis itaque hodiernos Græcorum accentus ſeu proſodiam ſequatur, & legat carmina vel Homeri vel cujuſcunque alius antiqui poëtæ, nullos omnino pedes, nullum vel metrum vel rythmum agnoſcet, nihil quod numeroſum ſit vel aures afficiat; ſed ſonum abſonum & ridiculum, & verſus qui cantari nequeant, denique quidvis potius quam carmina intelliget. Eo ſunt redacti miſeri Græci, ut nec legere nec cantare Græce ſciant, amiſſoque omni priſtino cultu, cum cæteris barbaris ritibus, muſam quoque barbaram ſint amplexi. Jam à mille & pluribus annis, nullum fere aliud carminis frequentarunt genus, quam verſus quos illi politicos vocant, ideo nempe quod aliquam ſimili-

similitudinem habere videantur, cum iis versibus, quos inter novem heroicorum species Grammatici recensent; quique quod nullos moveant affectus, sintque maxime humiles, populares, & pedestri similes sermoni, ideo πολιτικοὶ, & λογοειδεῖς appellantur, cujusmodi est iste, ἵππους δὲ ξανθοὺς ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα· Siquis vel Homeri vel aliorum poëmata ad legem vulgarium accentuum exprimat, complures istiusmodi versus deprehendet; ut minime dubitandum sit, quin ex corrupta heroici carminis pronuntiatione versus isti politici originem traxerint. Observandum tamen, quemadmodum hexametri non æqualem semper syllabarum continent numerum, cum aliquando tredecim aut etiam duodecim tantum, nonnunquam vero ad septemdecim extendantur syllabas; ita neque politicorum versuum eandem semper esse rationem, cum nonnunquam duodecim aut tredecim, alias quindecim, quandoque vero septemdecim absolvantur syllabis. Qui duodecim aut tredecim tantum continent syllabas, ij similes sunt versibus iis quos & nostrates, & Galli, in suis vernaculis linguis Heroicos perperam vocant; licet majorem accentuum Græci habeant rationem, quam Galli, utpote qui non naturalem tantum syllabarum quantitatem, sed & ipsos quoque ut plurimum negligant accentus. Hoc attamen carminis genus raro apud Græcos occurrit; sed vero qui quindecim syllabis decurrant versus, frequentissime reperiuntur: & hoc numero gavisi sunt Tzetzes, Constantinus Manasses, & innumeri alii, qui hanc mensuram diligentissime observavere. Si neglecta antiqua & naturali syllaba-

ſyllabarum quantitate, ſolum obſerves ſonum, maximè ſimiles ſunt tetrametris Archilochiis catalecticis. Quod ſi ſeptendecim aut plurium forent ſyllabarum, jam merito ridebantur, veluti πολύποδες, præſertim ſi Conſonis abundarent literis. Quippe ſi puris ſyllabæ terminentur vocalibus, jam, ut monet Euſtathius, agens de verſibus politicis, ad primum Iliad. λανθάνει τὸ πολύπουν τῇ ταχείᾳ συνεκφωνήσει τῶν φωνηέντων, καὶ σώζεται ὁ τροχαϊκὸς ῥυθμός· Qui primi iſtiuſmodi verſus uſurparunt, licet κακοζηλίᾳ laborarint, non tamen omnino ſyllabarum neglexerunt rationem; ſed vero qui proxime elapſis ſex ſeptemve floruere ſeculis, cum viderent ſe ævi ſui auribus non ſatisfacere propter immutatam pronuntiationem, omiſſa antiqua & naturali ſyllabarum quantitate, ſolam vernaculorum accentuum habuere rationem, ſatius ducentes à veterum præceptis, quam à recepta ſuis temporibus recedere conſuetudine. Hic finis, hæc denique ultima fuit meta poëticæ, ſimulque muſicæ, nobiliſſimarum quondam artium, quamdiu literæ & ingenia Græcorum floruere, nunc vero adeo infelicium, ut ne reliquiæ quidem priſcæ ſuperſint gloriæ, perierintque nulla prorſus relicta poſteritate.

Nec alium habuit exitum Latinorum poëſis. Hanc quoque non labefecit tantum, ſed & penitus ſuſtulit pronuntiationis mutatio. Non ſimul nec repente, ſed paulatim eam factam fuiſſe, & ſucceſſive aliam poſt aliam irrepſiſſe labem, magnaque ex parte vitiatam fuiſſe, etiam antequam barbari rerum in Italia potirentur, ſatis teſtantur tot quæ ſuperſunt carmina, & ea

præcipue

præcipue quæ à Chriſtianis conſcripta fuere, qui quanto meliores viri, tanto deteriores poëtæ, tantoque minus religioſe leges metricas obſervarunt, quod utique non contigiſſet, ſi priſcus Romani ſermonis ſibi conſtitiſſet tenor. Ciceronis quippe tempore etiam vulgus ſentiebat, ſi quid in verſu peccatum eſſet, ut ipſe non uno loco teſtatur; at vero vergente ad interitum Romano imperio, ne ipſi quidem docti effugere potuerunt, quin ſæpiſſime in ſyllabas impingerent. Nam quod populum & indoctos attinet, quam illi rudes & imperiti in ſcribendis fuerint carminibus, abunde teſtantur complura vetera epitaphia, & Commodiani & ſimilium verſus, dummodo verſus dicendi ſint, ubi nullum vel metrum vel ſyllabarum obſervatur quantitas. Et tamen non dubitandum, quin epigrammata ſeu carmina iſtæc ita ab iis lecta & recitata fuerint, ac ſi revera fuiſſent carmina: Contra quam hac noſtra fiat tempeſtate, qua Virgilii & aliorum carmina ita vitioſe pronuntiantur, ut vix intelligas eſſe carmina.

Poſt lapſum imperii Romani, ſi Boëthium & paucos Romani generis ſuperſtites excipias, muſa Latina penitus obmutuit. Eo quippe tempore ut quis omnium optimus haberetur poeta, ſatis erat non omnium eſſe peſſimum. Ipſos vero ſi ſpectes victores Barbaros, illi tantum abeſt ut bonos, ut nequidem quantumvis malos ſcribere potuerint verſus, cum literas prorſus neſcirent. Verum ut nuſquam tam feram & agreſtem invenias gentem, quæ non ſuo more canere ſciat, ita quoque & illi ſua habuere vernacula cantica, quæ tum demum abſoluta & pul-

cra

cra esse putabant, si similiter desinentibus sonis terminarentur. Istiusmodi ὁμοιοτέλευτα, non tantum barbaro seculo, sed & nunc quoque rythmi appellantur; quamvis cum iis nihil omnino commune habeant, nisi forsan quod rythmi defectum apud aures non eruditas quodammodo resarcire videantur. Tanto tamen consensu pleræque gentes spurios istos rythmos amplectuntur, ut toto fere orbe vix ullam poësin, aut ulla reperias cantica, quæ non vel iisdem, vel similiter sonantibus absolvantur vocabulis. Consuetudinem hanc servant non Arabes tantum & Persæ & Afri, sed & Tartari & Sinenses, & complures quoque Americanæ gentes, ut dubitari vix possit, quin ipsa natura una cum cantu hanc poëseos rationem mortalibus tradiderit. Et sane siquis puerorum demum canere incipientium morem observet, quomodo nempe illi, dum verba næniæ suæ aptare conantur, ut cantum impleant, eadem vocabula pluries soleant repetere, in hac quoque balbutie & battologia vulgaris rythmicæ rudimenta inveniet. Neque enim negari potest, quin eædem voces repetitæ faciant consonantiam si non elegantem & jucundam, maxime tamen naturalem & perfectam, multarumque gentium usu comprobatam; licet delicatiores homines imprimis ab eo sibi caveant, vitiosumque existiment, si in carminum fine idem vocabulum sibi consonet. Ad evitandam itaque hanc balbutiem ipsa natura omnes docuit mortales sonum variare, ita ut non eadem vocabula iisdem, sed similia similibus consonent; hacque ratione non ornatui tantum, sed & verborum consulitur copiæ. Hæc ut opi-

nor vera & genuina caussa pseudorythmorum, qui quantum hodie placerit, tantum displicuere veteribus Græcis & Latinis, ut non immerito notati fuerint ii, qui vel casu, vel imprudentia hac in parte peccarunt. Multo magis reprehensi fuere ii, qui studio & data opera ὁμοιοτέλευτα & ὁμοιόπτωτα sectati sunt, uti Gorgias Rhetor, & forsan Nero Cæsar, cum nihil æque gravitati orationis officiat, quam in sono ludere syllabarum. Quis nescit quantopere explosus sit ille Ciceronis versus?

O fortunatam natam me consule Romam!

Juvenalis carmen hoc recitans salse satis subjungit;

Antoni gladios potuit contemnere, si sic
Omnia dixisset.

Adeo sibi ab istis ineptiis temperavit Virgilius, ut maluerit scribere,

Cum canibus timidi venient ad pocula damæ,

Quam *timidæ*. Errant vero plurimum qui eum existimant ὁμοιοτέλευτον posuisse in hoc versu, *Cornua velatarum obvertimus antennarum*. Duo enim posteriores literæ in *velatarum* absorbentur à sequente vocali; aliter enim si pronunties, nec carmen, nec cantus constet. Non me fugit in veterum scriptis nonnunquam istiusmodi consonantes clausulas occurrere, sed adeo eæ raræ sunt, ut vel ipsa raritas satis ostendat illos vel aliud agentes, vel necessitate metri compulsos eas usurpasse. Quotquot artis poëticæ vel Rhetoricæ præcepta tradidere, imprimis vitandum esse monent, ne neglecto rerum & sententiarum pondere inanes sonos & pueriles sectemur figuras. Non quidem negaverim istas

aliquid

aliquid nonnunquam gratiæ & delectationis in argumentis habere ludicris, præsertim si raro frequententur, locoque inserantur opportuno; sed vero quid in universum de his sentiendum sit, dixerit scriptor Rhetoricorum ad Herennium, cujus verba è libro IV non pigebit adscribere. *Hæc tria genera proxima exornationum, quorum unum in similiter cadentibus, alterum in similiter desinentibus, tertium in adnominationibus positum est, perraro sumenda sunt, cum in veritate dicemus: propterea quod non hæc videntur reperiri posse sine elaboratione & consumtione operæ. Ejusmodi autem studia ad delectationem quam ad veritatem videntur accommodatiora. Quare fides & gravitas & severitas oratoria minuitur his exornationibus frequenter collocatis: & non modò tollitur autoritas dicendi, sed offenditur quoque in ejusmodi oratione auditor; propterea quod est in his lepos & festivitas, non dignitas, neque pulcritudo. Quare quæ sunt ampla & pulcra diu placere possunt: quæ lepida & concinna, cito satietate afficiunt aurium sensum fastidiosissimum. Quomodo igitur, si crebro his generibus utemur, puerili videbimur elocutione delectari: ita si raro has interseremus exornationes, & in causa tota varie dispergemus, commode luminibus distinctis illustrabimus orationem.* Quid demum dicturos fuisse existimemus veteres istos dicendi magistros, si quem hodierna recitantem carmina, & quot versus, totidem quoque similiter desinentia intellexissent verba? Barbaris quidem istiusmodi concedi possint elegantiæ, adsuetis patrio sono, nec quidquam mirantibus nisi quod tinniat; sed vero

ro cultis ſeculi noſtri auribus necdum tam inſipidos ſonos diſplicere, etiam indignationem poſſit movere. Jam à mille fere annis muſa ubique regnat barbara, nec in ſcholis aut monachorum clauſtris ut olim, ſed in theatris, in aulis principum, & in ipſis quoque templis hæc ſola perſonat, neglectaque menſura & rythmi ratione, nulla hac tempeſtate probantur carmina, niſi in ſingulis verſibus reſonantem habuerint clauſulam. In ſoluta quidem oratione ſiquis tot ſimiliter cadentia vocabula vellet cumulare, riſu & ſibilo ab omnibus excipiatur, & quidem merito; in carminibus vero ſonos iſtos abſonos non tantum admittunt, ſed etiam laudant fere plerique, quia ſcilicet longa conſuetudo in naturam quodammodo abierit, ac ſi rebus abſurdis & futilibus à temporum diuturnitate aliqua accedat autoritas. Inſtant tamen & inquiunt ſonum hunc minime abſurdum & futilem eſſe, utpote receptum à cultiſſimis quoque gentibus, maximeque naturalem. Verum ſi gentium mores pro lege eſſe debeant, valeat ſane ratio. Quis neſcit inter cultiſſimas iſtas gentes infinitos propemodum reperiri etiam præcipuæ dignitatis viros, qui tum demum eleganter ſe loqui exiſtiment, ſi nullam periodum, vixque tria abſolvant verba, quin aut dictu turpe vocabulum, aut jurisjurandi ſacramentum interponant? Ad naturã provocare frivolum eſt omnino, cum multa homines naturæ faciant inſtinctu quæ inſigniter inepta ſunt. Quis deniq; negaverit ſonos aliquos eſſe ſpurcos & obſcenos, quoſque nemo niſi impurus audire ſuſtineat, cum tamen maxime ſint naturales? Fruſtra igitur argumenta petuntur

tuntur à natura, quæ non imperfecta tantum, ſed & vitioſa eſt in multis, aut etiam à conſuetudine mala, quæ quanto confirmatior, tanto nequiores habitus & deteriora gignit exempla.

Nec vero exiſtimandum, ex quo barbarus iſte ſonus invaluit, uno ſaltem hoc vitio fœdatam fuiſſe poëticam; aliud quippe etiam longe majoris momenti malum artem hanc invaſit; quod nempe ſublato rythmo & carminum menſura ſimul quoque ſublatus fuerit carminum cantus. Si Latinos exceperis verſus, factos ad imitationem veterum, nulla hoc noſtro ſeculo in tota Europa ſcribuntur poëmata, quæ nervis aut cantui commode poſſint aptari. Non novum tantum, ſed & abſurdum forſan quod dicimus videbitur pleriſque iis, qui cantica vernaculis linguis compoſita magna cum voluptate indies excipiunt: Sed vero ſiquis attentius rem perpendat, idem etiam vel invitus fateatur neceſſe eſt, vera eſſe quæ ſcribimus. Scimus quidem & nos hodiernos etiam cantari verſus, ſed & hoc quoque ſcimus, eadem ratione cantari poſſe quamvis ſolutam orationem. Tollas pſeudorythmos, quid quæſo differunt hodierna carmina à pedeſtri ſermone? An quod magis figurata ſit dictio? Verum hoc nihil ad muſicam, non magis quam ipſe pſeudorythmus. Cantus non poteſt ſubſiſtere, ſi ſyllabarum non conſtet quantitas, hujus vero nullam vulgo haberi rationem, apud pleroſque in confeſſo eſt. Uno enim ore omnes fatentur, negligi hoc tempore veram & naturalem ſyllabarum quantitatem, ſed hunc defectum commode ſuppleri cenſent accentuum obſervatione. Nec deſunt ingenioſi

magnæque

magnæque autoritatis viri; qui hoc longe convenientius esse arbitrantur, quam quod à veteribus factum sit, qui nulla accentuum habita ratione, ut ipsi putant, mensuram syllabarum non ad ipsam naturam, sed potius ad consuetudinem exigunt poëtarum. Verum hic error non aliunde profluxit, quam ex eo, quod existimarint, ad legem hodiernorum accentuum lecta & cantata olim fuisse poëmata. Longe vero aliter id se habere, jam ante monuimus. Sane siquis scire desideret qualis fuerit antiqua carminum pronuntiatio, is non multum a veritate aberrabit, qui illam similem fuisse existimet, atque sit ea, quæ vulgo in scandendis versibus adhibetur. Magna tamen differentia erat inter cantum, & nudam carminum lectionem. Nam præterquam quod in cantu latius evagentur toni, quam in recitatione, aut communi sermone, utpote in quo vitiosum habeatur si vox ultra diapente, seu tres tonos & semitonium acuatur; etiam hoc intererat, quod in cantu intervallum aliquod relinqueretur inter singulos pedes, quemadmodum fit in versuum dimensione; in recitatione vero intervallum hoc non adeo erat manifestum. Hinc est quod Musici veteres triplicem faciant vocis motum, continuum, diastematicum seu intervallis discretum, & medium inter utrosque. Continua vox est loquentium, quando nempe vocabula ita coeunt, ut nullum sensile intercedat spatium. Odiosum enim singula annumerare verba & veluti guttatim loqui. Cantantium autem vox debet habere intervalla, non sonorum tantum, sed & temporum, ita ut singuli pedes & singula membra

membra exactè distingui possint; aliter enim olim si fieret, non canere sed loqui dicebantur. Erant quidem etiam olim aliqua cantica, quæ ἀπνευστὶ & velut uno spiritu absolverentur, sed levia & nullius pretii, vixque alium usum habentia, quam ut cantui diastematico velut nævi quidam permixta, majorem adferrent ornatum. Ille itaque cantus ab antiquis maxime probatur, qui fit non ἀποτάδην sed κατὰ κόμμα, non continuus, sed in partes & membra distinctus. Hodie id fere negligitur, postquam sublato metro & carminum dimensione barbarus & inconditus successit cantus. Medium vocis motum Aristides Musicus, eumque forsan secutus Martianus Capella & Boëthius adsignant carmina legentibus. Nec videtur dissentire Quintilianus, cum lectionem poëmatum ita formandam esse præcipit, ut neque prosæ, neque cantui fiat similis. Dionysius tamen Halicarnassensis & Nicomachus Gerasenus, & alii nisi fallor Musici scriptores, vocem legentium à communi sermone non distinguunt. Quoscunque sequi malueris, illud firmum fixumque manet, veteres accentuum habuisse rationem longe diversam à spuriis istis accentibus, qui hodie in usu sunt; quos si admiseris, nunquam efficies ut vel cantus, vel forma carminis sibi constet. At vero si antiquos revoces accentus, convenientes veræ & antiquæ syllabarum quantitati, tantam numerorum senties suavitatem, ut vel sola carminum lectio cuicunque hodierno cantui invidiam possit facere.

Instant tamen docti nonnulli viri & audacter affirmant, nulla in lingua Latina reperiri vocabula,

bula, quæ longum in ultima accentum habeant syllaba, attestantibus id Quintiliano & plerisque antiquis Grammaticis, ideoque non esse verisimile aliter cantata aut recitata fuisse in poëmatis vocabula, ac vulgo in prosa pronuntientur. Sed vero si horum admiseris sententiam, perit omnis poëmatum cantus. Qua enim quæso ratione musicis numeris adstringi possit, *Tityre tu patulæ recubans*, &c. si *patulæ* & *recubans* accentum habuerint in antepenultima, & pro anapæsto fiat quodammodo dactylus. Quapropter omnino necesse est, aliter in prosa, aliter in carmine sonuisse vocabula, quod & Musici, & ipse quoque Quintilianus fatetur, cum distinguit inter recitantium & canentium pronuntiationem, & poëtas ait producere mediam in *volúcres*, cum in vulgari sermone corripiatur. Quin & idem reprehendit in Latino sermone, quod nullas in fine syllabas habeat longas, unde ut opinor satis manifeste conficitur, eadem vocabula alios in communi sermone & soluta oratione, alios vero in cantu, forsan & in poëmatum recitatione, habuisse accentus. Quod siquis secus existimet, ostendat velim qua ratione cantus apud Romanos constare potuerit. Scio quidem, prava longi temporis consuetudine, quorundam auribus & animis adeo firmiter inhærere vulgarem pronuntiationem, ut risum moveat, si quis in pentametrorum fine accentum à penultima in ultimam retrahat syllabam; sed rideant sane, si ad evertendam Græcorum simul & Latinorum cantum, solam hodiernam sufficere existiment consuetudinem. Expediant si possint, quomodo pentametri duobus anapæstis à Mu-

sicis

ſicis terminari potuerint, ſi penultima producatur ſyllaba. Quare non quidem multum refragabor, ſiquis in recitatione Latinorum poëmatum ultimas ſyllabas unquam productas fuiſſe negaverit; ſed vero in cantu id ipſum fieri potuiſſe ſiquis contendat, idem etiam merito affirmet Latinos canere neſciviſſe. Interim vel hic ipſe defectus, quod contra pronuntiationis conſuetudinem ultimas ſæpe ſyllabas in cantu producerent, juſta ſatis poſſit videri cauſſa, quamobrem non tam ſua quam Græcorum Romanis placuerint cantica.

Ut vero ad noſtri ſeculi poëmata redeam, vere de illis dici poteſt, nec accentuum, nec ſyllabarum quantitatis in iis haberi rationem. Ne quidem intelligas verſus eſſe, quos legas, ſi ſimiliter finientem auferas clauſulam. Hæc ſola carmen facit, etiam ſi nihil aliud accedat, dummodo certus & definitus ſyllabarum præceſſerit numerus. Cujuſcunque vero naturæ & ordinis iſtæ ſyllabæ fuerint, id perinde eſſe creditur. Abeſt itaque rythmus, abeſt pedum metricorum obſervatio, qui ſi ullibi occurrant, caſu id fit, non arte aut ſtudio; cum promiſcue licitum ſit, cujuſcunque menſuræ ſyllabas cuilibet aptare loco præterquam in ultima ſede: ut vere de hujus ſeculi verſibus dici poſſit, illos uno tantum pede decurrere, quod ut puto plerique, qui hodiernæ metricæ leges tradidere, libenter agnoſcent. Siquis igitur verſus, qui hoc noſtro tempore in uſu ſunt, in membra ſeu pedes diſſolvat, magnam ilico inæqualitatem deprehendet, utpote in quibus iambi copulentur trochæis, dactyli anapæſtis, aliiſque alii pedes, qui tamen

commode jungi nequeunt, propter numerorum & temporum discrepantiam. Longa quidem consuetudo facit, ut inconcinno isto vocis motu aures nostræ non offendantur; sed profecto, si quem inæquali & incomposito adeo incessu ambulantem videamus, vix est ut eum mentis compotem existimemus. Quod si medicos convenias, & illi quoque unanimi consensu fatebuntur, pessimæ & afflictissimæ valetudinis certissimum esse indicium, disparem & perturbatam arteriarum percussionem. Quamvis vero hæc numerorum confusio in vernaculis poëmatis plurimum displicere debeat, si vel simpliciter recitentur; multo tamen magis eadem displicebunt, siquis hæc cantui aptare conetur. Eo quippe redacta est hodierna poësis, ut omnem cantum prorsus respuere videatur. Cantus enim subsistere nequit, si nulla observetur syllabarum quantitas: eo vero sublato, tollitur quoque poësis, cum poëma non sit, quod cantari non possit. In tota Europa neminem hoc tempore invenias, qui canticum aliquod integrum seu plurium stropharum, quales sunt pleræque odæ antiquorum, possit absolvere. Peracta prima stropha coguntur subsistere; si enim ulterius progrediantur, mutanda omnino est ratio, cum efficere non possint ut sequentes versus, eosdem atque ii qui præcessere habeant numeros: ita ut quot strophæ, totidem quoque discrepantes inducendi sint cantus. Quod si quis velit ut ad singulas strophas iidem recurrant numeri, uti moris est, alterutrum faciat necesse est, vel ut veteri & obsoletæ alicui cantilenæ infelices suos aptet versus, vel ut absoluta prima cantici stropha

pha numeris eam alliget musicis, quo facto, tum demum poterit sequentes versus pertexere & eidem cantui accommodare. Verum hoc si fiat, non jam cantus poëmatis, sed poëmata cantui aptantur, quod non vitiosum tantum, sed & imprimis ridiculum semper fuit habitum. Et tamen aliter hodie nulla fiunt cantica. Apud Italos itaque ea sola cantantur poëmatia, quæ ipsi materialia appellant, in quibus nulla fit strophe, sive reditus ad idem versuum genus. Nam siquis ad odas se conferat, quales Fulvius Testius & innumeri alii scripserunt, illæ elegantissimæ licet, cantari tamen nequeunt, propter diversitatem numerorum. Eadem est ratio eorum carminum, quæ ipsi vocant rimas octavas, quæ nec ipsa uno eodemque cantus genere animari possunt. Neque tamen me fugit & illa quoque vulgo cantari, verum hac conditione quælibet etiam prosa cantari possit, & nisi fallor longe felicius. Notum est quantum sibi indulgeant hodierni Musici in modulandis his & similibus carminibus, cum & longas corripere & breves sæpe producere cogantur syllabas, ut nempe sibi constent numeri; hoc autem si fiat, perit omnino verborum sensus, nihilque omnino de cantico percipies. Illud vero risu imprimis dignum, quod integra sæpe vocabula velut cantu indigna & magna sui parte truncata raptim adeo provolvant seu præcipitent potius; ubi vero longa aliqua vocalis & præcipue A vel O occurrat, tum demum cum exsultatione buccas inflent, tum vocem in mirificos distringant gyros, cum vocis flexionibus simul quoque oculos, cervicem, totum denique torquentes cor-

pus. Qui iſtiuſmodi delectantur cantibus, nihil mirum, ſi concinnioris Muſicæ nulla afficiantur voluptate. In Græcorum Latinorumque carminibus, nihil tale deprehendas, cum ſingulæ voces & ſyllabæ adeo exactè numeris ſuis reſpondeant, ut nulla prorſus hæſitatione opus ſit. Quapropter minime acquieſcere poſſum judicio viri ingenioſiſſimi, qui in ſcripto nupero, quo linguam Gallicam Latinæ præferre non dubitavit, inter alia documenta Oden quoque Horatianam inſeruit, ut nempe ex ea, quam appoſuit tralatione, cognoſci poſſit, quantum Gallico concedat ſermo Romanus. Utramque non pigebet adſcribere.

Audivere

Audivere, Lyce, Dii mea vota Dii
Audivere, Lyce; fis anus, & tamen
Vis formosa videri,
Ludisque & bibis impudens,

Et cantu tremulo pota cupidinem
Lentum sollicitas: Ille virentis &
Doctæ psallere Chiæ
Pulcris excubat in genis.

Importunus enim transvolat aridas
Quercus, & refugit te, quia luridi
Dentes, te quia rugæ
Turpant, & capitis nives.

Nec Coæ referent jam tibi purpuræ,
Nec clari lapides tempora quæ semel
Notis condita fastis
Inclusit volucris dies.

Quo fugit Venus? heu, quove color decens?
Quo motus? Quid habes illius, illius
Quæ spirabat amores,
Quæ me surpuerat mihi

Felix post Cinaram, notaque, & artium
Gratarum facies? sed Cinaræ breves
Annos fata dederunt
Servatura diu parem.

Cornicis vetulæ temporibus Lycen;
Possent ut juvenes visere fervidi,
Multo non sine risu
Dilapsam in cineres facem.

Mes

Mes vœux sont contens, Isabelle,
Oüy les Dieux de leur grace ont contenté mes vœux;
Te voila vieille, et cependant tu veux
Faire encore la belle.

En vain d' un chant gresle et tremblant
Tu rappelles l' amour; en vain tu ris, tu joües;
Il t' abandonne, et s'en va sur les joües
De la jeune Yoland.

Loins des troncs sechez il s' arreste, (verds,
Et ne prenant plaisir, qu' aux fleurs, qu' aux myrthes
Il fuit la nege, et les tristes hyvers
Qui blanchissent ta teste.

Ni le brocar, ni les rubis
Ne sauroient a ton mal apporter de remede;
On sait ton âge, et la veillesse est laide
Soubs les plus beaux habits.

Ce teint tout de lis et de roses,
Cette grace et ce port, qui m' avoient enchanté;
Las! ou sont ils? et que t' est-il resté
De tant d' aimables choses?

Iris n' avoit rien de plus beau;
Mais dés son orient le sort fut jaloux d' elle,
Il nous l' osta pour laisser Isabelle
Vivre autant qu' un corbeau.

Aux jeunes gens il la veut rendre
Un objet ridicule, a leur flame opposé,
En leur monstrant d' un flambeau tout usé
La fumée et la cendre.

De

De utraque Oda, quid ſentiendum ſit, aliorum eſto judicium. Per me licet ut unuſquiſque de his arbitretur pro captu ſuo; mihi ſufficiet hoc ſolum monuiſſe, Oden Horatianam æqualibus ſemper numeris decurrere, & uno eodemque cantu poſſe abſolvi, prout canticorum exigit ratio. At vero ſiquis Gallicam ſequatur interpretationem, non unum, ſed ſeptem habebit cantica, cum ad ſingulas ſtrophas ſeu reverſiones mutandus ſit cantus propter numerorum inæqualitatem. Fruſtra vero argutantur nonnulli, non officere canticis, ſi iidem numeri non recurrant, quia ſcilicet varietas delectet; ſi enim ſic ſentiamus, jam nulla erunt cantica. In tragœdiis & prolixi operis poëmatis poſſit hæc exceptio aliquem ſibi vindicare locum, ſed vero in populari & communi cantu ſi id ipſum licitum eſſe exiſtimemus, jam fiet tranſitus ex uno genere in aliud; cum cantica deſinant eſſe cantica, niſi faciles & ſubinde redeuntes habuerint numeros, ita ut à quibuſvis etiam aliud agentibus addiſci & memoriæ inſculpi poſſint celeriter & ſine labore. In Latina quidem Oda, quam venuſte & decenter quælibet fluant vocabula referre non attinet, cum vel tacentibus nobis ipſa numerorum æqualitas ſua quoque ſponte auribus ſe ſuaviter inſinuet. Nuſquam duo vel tria monoſyllaba ſimul juncta invenias; cum in Gallica interpretatione ſeptem vel etiam octo continuo ordine poſita occurrant, quale nihil apud ullum Græcum vel Romanum ſcriptorem reperias. Nec tamen hoc viro diſertiſſimo imputandum exiſtimo, ſed potius conſuetudini ſermonis Gallici, qui cum verborum non admit-

tat transpositionem, effugere vix potest, quin multis sæpe minutis sulsultet articulis. Verum illud non recte ab eo fieri arbitror, quod Græcos & Latinos reprehendat, quia aliter quam Galli sua construant vocabula. Negari quidem minime debet in lingua Gallica compositionem, seu collocationem verborum, proxime accedere ad legem & ordinem naturæ; sed cum nulla adeo barbara sit lingua, quæ eadem non gaudeat prærogativa, & quidem tanto magis quantò incultior horridiorque fuerit, omnino consequetur, si hæc ratio valeat, ut inter omnes linguas Græcus Latinusque sermo locum teneant postremum. Sed quam injusta hæc sit reprehensio, dicat pro omnibus Cicero, cujus verba ex Oratore ad M. Brutum operæpretium fuerit adscribere. *Omnino duo sunt quæ condiant orationem, verborum numerorumque jucunditas. In verbis inest quasi materia quædam, in numero autem expolitio. Sed ut cæteris in rebus, necessitatis inventa antiquiora sunt, quam voluptatis: ita & in hac re accidit, ut multis seculis ante oratio nuda ac rudis ad solos animorum sensus exprimendos fuerit reperta, quam ratio numerorum, caussa delectationis aurium, excogitata.* Accedat & Quintilianus lib. IX. cap. IV. *Neque ignoro quosdam esse, qui curam omnem compositionis excludant, atque illum horridum sermonem, ut forte effluxerit, modo magis naturalem, modo etiam magis virilem esse contendant. Qui si id demum naturale esse dicunt, quod à natura primum ortum est, & quale ante cultum fuit, tota hæc ars orandi subvertetur.* Plura qui desiderat legat quæ sequuntur. Satis ex his manifeste patet

Græci

Græci ac Latini ſermonis, antequam cultus accederet, ſimilem olim conditionem fuiſſe ac nunc ſit linguarum omnium, & in ordinandis & conſtruendis vocabulis ſolam naturam habuiſſe magiſtram. Poſtquam vero artes, & præcipue Poëſeos ac Muſicæ ſcientia excoli cœpere, tum demum numerorum potentia & penitiora naturæ arcana reſerata fuere. Quandoquidem vero rudis & impolitus verborum ordo numeros reſpueret harmonicos, mutanda omnino fuit compoſitionis ratio; quæ licet conſuetudini à natura primo traditæ multum adverſaretur, ſuadente tamen utilitate, tot præſertim conjuncta voluptatis illecebris, facile & ipſa in naturam tranſiit. Tanto vero conſenſu à pleriſque receptum fuit id collocandi genus, ut non à Poëtis ſolum & Oratoribus, ſed & in communi quoque & populari ſermone uſurpatum approbatumque fuerit. Major tamen hac in parte Poëtarum fuit libertas, qui & crebrius & audacius tranſponunt verba, quam Oratorum, & horum item, quam ſimpliciter loquentium: quod vel ex Comicis deprehendi poſſit, quorum ſermo, licet & ipſe liberioribus numeris adſtrictus, ad communem tamen loquendi rationem proxime accedit. Inter tot vero Græcos Latinoſque qui etiamnum ſuperſunt ſcriptores, plurimos quidem invenias, qui plebeium dicendi ſecuti ſint genus, vix tamen aliquem reperias, qui ſimiliter deſinentia, aut cadentia ſimiliter, aut etiam plura eodem modo declinata, conjungat vocabula. Omnibus his vitiis facile occurritur compoſitionis varietate, cujus quamvis non eadem apud omnes ſit ratio, cum aliter docti, aliter vero

indocti scripserint, in eo tamen utrique conveniunt, valere eam quamplurimum, non ad delectationem tantum aurium, sed & ad affectus movendos. Secus vero id sese habet in quibusvis hodiernis linguis, à quibus abest omnino ille compositionis ornatus, cùm pleræque hac nostra tempestate gentes in conjungendis vocibus, non artis, sed rudis minimeque politæ naturæ legibus obtemperent. Sæpe videre est etiam ab illis qui præcipue verborum student delectui, octo vel decem monosyllaba simul construi, alias vero complura adeo prolixa & aspera conjugari vocabula, ut vel singula linguam & spiritum lassare & pene exhaurire valeant; quod utique non contingeret, si compositionis recepta ab iis foret ratio, licitumque esset membra sermonis transponere, & brevia longis, aspera mollibus, simplicia compositis distinguere, singula denique verba loco & ordine convenienti disponere, unde demum concinna & omnibus partibus absoluta exsurgat oratio. Quanta numerorum apud antiquos fuerit observatio, tot Rhetorum & Grammaticorum satis declarant præcepta, quæ si quis diligenter evolvere dignetur, parum aberit quin eos nimium superstitiosos in construendis & componendis vocibus nonnunquam fuisse existimet. Quis non perinde esse putet siquis dicat, *vir est optimus*, aut, *vir optimus est?* Auribus tamen minime satisfacere credebatur, siquis vel in communi sermone posterius usurpasset. Et tamen longe magis se circumspicit numerus oratorius, ac plus etiamnum poëticus, qui difficulter admodum metricæ legibus obtemperat, nisi liberiori fruatur

tur

tur compositione. Quod si antiquos consulamus Musicos, quis non illos ad fastidium pene delicatos fuisse censeat, cum non contenti communi & recepta syllabarum divisione, ad instruendum cantum brevibus breviores & longiores longis exigerent syllabas? Quippe cum tota Musica ab exacta temporum pendeat observatione, & quanto quæque syllaba pluribus constet elementis, tanto plus temporis requirat ut commode exprimatur; ne syllabarum quidem naturam negligendam esse credebant, veluti ad leniendum & asperandum cantum præcipue necessariam. Nec Musici tantum fuere qui hæc præciperent, ut testatur Marius Victorinus, sed & in Oratore nonnihil hæc momenti habere credidit Quintilianus, & ante illum Dionysius Halicarnensis, in præclaro istoc de collocatione verborum libello, ubi docet differentiam inter voces ὁδὸς, ῥόδος, τρόπος & στρόφος, in quibus licet breves dicantur priores quælibet syllabæ, satis tamen sensile est temporis discrimen, quod in singulis, ut distincte proferantur, requiritur. Quam vero diversa linguarum nostri temporis sit ratio, frustra simus si explicare conemur, cum nemo, ut opinor, reperiatur, qui non libenter agnoscat, adeo hoc seculo negligi syllabarum quantitatem, ut nec positio, nec plurium consonantium occursus, vocem loquentium aut cantantium remoretur, quin potius, invita & reluctante natura, quantumvis asperæ & difficiles syllabæ à plerisque etiam cultissimis Europæ gentibus raptim & concitato spiritu proferantur. Minus quidem hac in parte peccatur ab Italis & Hispanis, quorum linguæ ut pro-

pius à Latino absunt sermone, ita etiam exactius numeros & quantitatem observant: negari tamen non potest, etiam ab his nonnunquam violari syllabarum rationem, dum positionis, ipsiusque adeo naturæ, leges libere adeo transiliant. Longe à me abest ut linguarum velim instituere censuram, aliasque aliis multum præferri debere odiose contendam: illud tamen cum venia dictum sit, licet natura optima rerum magistra omnibus hominibus linguam indiderit, quæ explicandis animi sui sensibus sufficiat; negari tamen vix posse, quin ut institutis moribus & vivendi ratione aliæ gentes aliis cultiores habentur, ita quoque alterum sermonem altero magis esse concinnum & elegantem. Sed neque invidiosum fore arbitror, præsertim apud gnaros, si dixero priscum Græcorum sermonem ex omnibus iis quorum superest notitia, non primum tantum tenere locum, sed & illum tenere sine æmulo, ne ipso quidem contradicente olim omnium gentium victore populo. Nec tamen existimandum istiusmodi eum fuisse ab ipsis statim incunabulis; primam quippe hujus si excutiamus originem, nihilo meliorem aliarum gentium linguis eam fuisse deprehendemus. Asperam, scabram, & omnis dignitatis & elegantiæ expertem fuisse vel inde satis intelligas, quod vix alia quam monosyllaba priscis temporibus habuerit vocabula, ceu illa nomina essent ceu verba. Nesciebant insuper ea in modos, tempora, personas & casus inflectere, denique quod in Barbaris postmodum risere, idem hoc in suis agnovere majoribus. Adjuvante dein ipsa cœli temperie accessit cultus, accessit Musicæ & Poëticæ

ticæ

ticæ amor, acceſſit æmulatio ingeniorum, & propoſita in hoc certamine vincentibus præmia; illa quidem magna, minora tamen ea quæ ſubſequeretur gloria: hæc ſunt quæ barbariem pepulere, quæque effecere, ut qui inter Græcos primi literis operam dederunt, neglectis aliis ſcientiis, ſoli propemodum poëticæ animum applicuerint. Sine mora itaque excolendæ linguæ totos ſe addixere, id præcipue laborantes, ut verba non rebus tantum, ſed & cantui & nervis congruerent. Tum quoque commenti ſunt leges metricas, menſuras nempe ſyllabarum, pedum, rythmorumque varias formas, aliaque complura huc pertinentia, de quibus cum multa ſatis jam dixerimus, opus non fuerit eadem repetere. Quandoquidem vero nihil æque carminum dignitati viderent officere, quam monoſyllabicarum frequentiam dictionum, veluti quæ præterquam quod humile & ſervile quid reſonent, etiam ſalebroſam & aſperam efficiant orationem ſi plures ſimul jungantur; amplificavere voces ſuas, duplicando eaſdem ſyllabas non in principio tantum ſed & in fine addendo augmentum & terminationem. Hinc factum ut verba quæ prius erant monoſyllaba, fierent polyſyllaba, eademque vox ab una ad ſex vel ſeptem nonnunquam excreſceret ſyllabas, manente quidem priori ſignificatione, ſed quaſi longi ſyrmatis appoſitione aliquam ſibi acquirens majeſtatem. In nominibus vero, quod illa non patiantur ſimilia augmenta, aliam inſtitere rationem, formantes ea à participiis, vel etiam cum aliis nominibus conjungentes; quamque iis feliciter hæc compoſitio ſucceſſerit, norunt ii qui

aliquam

aliquam hujus linguæ assecuti sunt peritiam. Quid jam referam tot casus & flexus & terminationes nominum, patronymica, possessiva, intendentia aut remittentia significationem, notantia motum è loco, amplificativa, diminutiva, & complura alia accidentia, vel soli huic linguæ peculiaria, vel saltem adeo hac in parte copiosæ, ut si pleræque aliæ gentes opes suas simul colligant, & cum Græcorum conferant divitiis, vix aliud efficiant, quam ut suam prodant inopiam & egestatem. Scio quidem non deesse, qui hæc omnia velut supernumerariam rideant supellectilem, tutoque à linguis posse abesse existiment diminutiva, veluti quæ officiant, quam prosint potius majestati linguæ; verum si hæc ratio valeat, superest ut omnes proscribamus elegantias. Est quidem verum, Italos cum blandientibus istis abundent voculis, sæpe in his nimium lascivire, & non Ionas tantum, sed & quosdam olim Afros, præcipueque Apuleium, adeo hac in parte esse ridiculos, ut delicatis nauseam, morosis etiam bilem moveant: sed si propter nimium & præposterum usum, quæ bona sunt, desinant esse bona, nihil demum in rebus humanis quod merito laudetur supererit. Tollas ex Aristophane Σωκρατίδιον, Ἐυριπίδιον, & infinita alia hujus generis, simul quoque magnam elegantiarum tolles partem. In gravi vero & serio argumento ecquis Græcorum aut Latinorum est qui istiusmodi ridicula non damnarit? Homerus quidem adeo ab iis abstinuit, ut nusquam in eo aliquod compareat diminutivum. Et sane male, ut puto, excipiatur, siquis virum fortem istiusmodi adoriatur blandimentis: sed vero nutriculis

triculis & pueris ſiquis iſtas eripiat dictiunculas, ſimul quoque iſtorum tollet ſermonem. Quibus ergo hæc & ſimilia diſplicent, iiſdem etiam nimia ſegete luxuriantes diſpliceant agri. Quanto melius Romani, qui licet gloriæ ſuæ ſtudioſiſſimi eſſent, nunquam tamen ſuam cum Græca auſi ſunt committere linguam, quin potius eam propemodum barbaram eſſe affirmant, ſi cum hujus ſermonis ſplendore & elegantia conferatur. Etiam qui florentiſſimis vixere temporibus, ſufficere ſibi hanc laudem teſtantur, ſi non ut æmula, ſed ut diſcipula Græcæ lingua habeatur Latina. Tanta denique hujus linguæ fuit reverentia, ut non ab hominibus, ſed ab ipſis Diis facta conſtitutaque crederetur. Verum ut id non ſit, id ſaltem fateamur neceſſe eſt, Muſicos & Poëtas fuiſſe qui artem bene loquendi Græcos docuerint. Quamvis vel ipſa hujus linguæ natura ſatis id oſtendere videatur, clarius tamen ipſum hoc evincunt, mores & priſca hujus gentis inſtituta, quibus propemodum ſanctum erat pleroſque vitæ humanæ actus ad ſonos revocare muſicos. Urbes condere, mœnia moliri, conciones advocare & dimittere, Deorum & virorum fortium laudes celebrare, claſſes & exercitus regere, pacis bellique munia obire, omnia denique concentu temperabantur muſico, adeoque ipſæ quoque plagæ ad numeros harmonicos ſontibus ingerebantur. Denique ut paucis abſolvam, lyra eſt quæ veterem rexerit Græciam, pluresque in ea formarit Reſpublicas, quam nunc toto reperiantur terrarum orbe. Hæc eſt quæ docuerit populos abſque ſummo magiſtratu aut principe vivere, mutuam obſer-

vare concordiam, tyrannos expellere, leges facere & custodire; ut non immerito Plato dixerit, salvas perstare Respublicas, quamdiu eadem perstet Musicæ ratio: illa vero mutata mutari quoque statum Reipublicæ. Quod siquis ad Seras, vulgo Sinas dictos sese conferat, etiam illic deperditam una cum pristina felicitate, veterem intelliget Musicam. Quæ vulgo istic frequentatur, est quidem apta theatris, sed doctioribus in hac arte adeo displicet, ut ne dignam quidem Musicæ nomine affirment, si cum antiqua conferatur, cujus jacturam adeo deplorant, ut omnibus pene aliis calamitatibus hanc graviorem existiment. Utrum hoc ex morum, an vero ex linguæ mutatione acciderit, nondum satis compertum; ut ut sit, Platoni libentius credet, quisquis ea quæ ipse de Græcis scribit, etiam alibi contigisse cognoverit. Sed vero nusquam æque atque in ipsa hodierna Græcia, clarius hujus rei invenias exemplum, postquam nempe una cum moribus, linguam quoque & Musicam adsumsere barbaram. Linguam si spectes, nihil in ea concinnum & elegans, nulla observatio veræ syllabarum quantitatis, utpote qui spuriorum tantum accentuum habeant rationem, nullus denique verborum delectus; vixque aliud præter perpetuum in ea intelligas iotacismum. Cantum si audias, ille omnino talis est, qualis ex distorta & depravata adeo possit sperari lingua. Jam suo tempore conquerebatur Maximus Tyrius periisse veterem Græcorum Musicam, sed sane siquis hodiernum audiat Græcorum cantum, injusta possit videri istæc querela. Quamvis enim eo, quo ipse

ipſe ſcribebat ſeculo, propter linguæ & pronuntiationis immutationem, negligeretur propemodum verborum cantus, vixque alia in uſu eſſet Muſica, quam quæ nervorum tibiarumque ſono blandiretur, ſupererat nihilominus rythmus, qui vicem verborum quodammodo ſuppleret. Noſtra vero tempeſtate cum neutrum ſuperſit, nihilo cæteris gentibus ſunt anteponendi, adeoque ſive Græcos, ſive barbaros dixeris, idem dixeris. Minime itaque adverſabor, ſi qui hujus ſeculi favent linguis, eas cum hodierno Græcorum committant ſermone: veteribus enim Græcis litem velle movere, nimis id infelicis fuerit judicii, cum ne ipſi quidem tale quid unquam auſi fuerint Romani, quorum tamen ſermo haud paulo melior eſt linguis pleriſque vernaculis, illæ quippe ſi non ſint barbaræ, à barbaris tamen formatas eſſe fateamur neceſſe eſt. Negari quidem non poteſt à magnis ingeniis multum iis cultus acceſſiſſe, duobus præſertim proxime elapſis ſeculis; remanet nihilominus illa ipſa quam barbari indidere forma, cum nulla ſit Europæa lingua quæ non & caſibus & conjugationibus vocabulorum penitus deſtituatur, & adeo quidem, ut ſi vel facillima & leviſſima quæque exponenda ſint, multo plura attexamus vocabula quam neceſſitas aut ratio exigat. Si exprimere velimus, *Accepi literas Antonii*, dicimus, *Ego habeo acceptum illas literas de Antonio.* Quod ſiquis vernacule reddere velit, *vidimus lucum terrarum pulcherrimum*, *ingreſſique conſedimus*, vide quantis opus ſit ambagibus, *nos habemus viſum unum lucum illum plus bellum de tota illa terra;*

ubi essentes intrati, nos nos sumus assisi. Nescio an se magis, an patrium suum prostituant sermonem, qui istiusmodi laudant balbutiem. Taceo innumera monosyllaba quibus totæ periodi & integri sæpe absolvuntur versus; prætereo compositionem seu collocationem & inconcinnam vocabulorum structuram, cum tam multa brevia brevibus & longa longis copulantur: omitto denique neglectam syllabarum mensuram, & complura alia quæ vel desunt, vel admodum incommodè se habent in plerisque hujus ætatis linguis. Ne vel ipse hodiernus Græcorum excipiendus est sermo, utpote quorum lingua easdem fere ac Latina perpessa sit calamitates, cum non dativis solum, sed & comparativis, superlativis, perfectis, imperfectis, & compluribus aliis modis & temporibus destituatur, necesseque habeat aliarum vocum additione hunc supplere defectum.

Nec tamen cum illis sentio, qui plerasque hodiernas linguas eodem habendas esse loco arbitrantur; sed cum odiosum sit imprimis alias aliis præponere, cum unaquæque gens quanto magis barbara, tanto sæpe superbius de patrio suo judicet sermone, aliis libenter litem hanc relinquemus: ut tamen quid de singulis statuendum sit facilius intelligatur, operæpretium fuerit expendere nonnulla cuique linguæ peculiaria.

In omnibus itaque linguis duo præcipue considerandæ sunt, sonus nempe vocis & accentus. De sono prius dicemus. Ille cum è literis formetur, sivæ eæ sint vocales, sive consonæ, utique harum natura nota esse debet. Non jam

animus

animus eſt explicare, qua ratione ſingulæ literæ in ore formentur, de eo enim multi multa ſatis ſcripſere, ſed ſolum percurremus poteſtatem & efficaciam, quam nonnullæ habeant literæ præcipueque vocales in ſignificandis moribus & gentis cujuſque ingenio.

Omnium itaque literarum, ut dignitate, ita quoque ordine prima eſt apud pleraſque gentes A vocalis. Quam vaſtam & ſonoram hæc edat vocem, vel ipſe ſatis declarat oris hiatus. Suavitate fere deſtituitur, ſed magnificentia aures propemodum percellit. In culto ſermone magnam præ ſe fert majeſtatem, eadem tamen, ſi nimium producatur ejus ſonus, vocem edit ruſticam. Quomodocunque tamen prolata ſemper grande & vaſtum quid ſonat. Merito itaque laudatur non in Bucolicis tantum, ſed & in dithyrambicis ſcriptoribus, qui latos & patentes affectant ſonos, ideoque perpetui ſunt in Doriſmis.

Quæ proxime ſequitur vocalis E, non quidem gravem, ſed tamen clarum ſatis & elegantem habet ſonum. Nulla quod ſciam gens eſt quæ hac litera deſtituatur: præcipueque in ea hoc obſervandum, quod quantumvis frequenter occurrat, non tamen offendat aut faſtidio quemquam afficiat, etiamſi geminetur & in longum protrahatur ejus ſonus.

At vero alia omnino eſt ratio tertiæ vocalis apud Græcos, quæ licet ex duobus EE credatur compoſita, ſonum tamen edit peculiarem & plane diverſum. Nulla hac blandior eſt litera, cum fractum & effeminatum habeat ſonum. Grandi itaque & ſublimi orationis ge-

neri penitus eſt contraria, quapropter apud dithyrambicos Poëtas vix unquam occurrit. Quod ſiquis frequenter ea utatur, non humilem tantum, ſed & inſipidam facit orationem. Magna tamen eſt hujus literæ potentia in mollibus & amatoriis canticis, ineſt quippe huic quidpiam ἑλκυστικόν, delectanturque ea imprimis mulieres.

Nulla eſt exilior vox illa quam efficit I vocalis. In levibus & argutis uſum habet præcipuum. Multum tamen diſcrepat hujus ſonus, prout nempe ille plus minuſve ad dentes alliditur. Alias itaque ſtridet hæc litera, alias rogat, blanditur & ſupplicat. Nonnunquam & admirationem exprimit, ſed in rebus inanibus & minutis. Quam vero illa aures offendat, ſi crebro nimis iteretur, ſatis declarant hodierni Græci, qui perpetuo Iotaciſmo reliquas fere ita obtundunt vocales, ut eos hinnire potius quam loqui exiſtimes.

O vocalis ſonum quidem habet vaſtum & aliqua ratione magnificum, longè tamen minus quam A, cum & obſcurum & ſæpe ruſticum quid ſonet, præſertim ſi duplicetur & longius protrahatur. Nulla hac aptior litera ad ſignificandam magnorum animalium & ingentium corporum ſeu vocem, ſeu ſonum. Præclare itaque pelagi murmur explicat Homerus, cum inquit, ἀμφὶ δέ τ' ἄκραι

Ἠΐονες βοόωσιν ἐρευγομένης ἁλὸς ἔξω.

Non dixit βοῶσι ſed βοόωσι ad ampliorem ſimilitudinem fluctuum maris exprimendam. Adeo hoc vocabulum tam apte poſitum admira-

batur

batur Plato, ut non desint qui scripserint eum præ desperatione istiusmodi ὀνοματοποιΐας formandi deterritum combussisse poëmata sua, ne nimium Homero videretur inferior. Infimum dignitatis gradum tenet U vocalis. Non obscurum tantum, sed & fœdum & impurum ut plurimum efficit sonum, cum naribus potius quam ore proferatur. Lepide itaque Aristophanes in Pluto inducit Sycophantam olfacientem sacrificiorum nidorem, qui totum senarium naribus absolvit; ὖ ὗ, ὖ· ὑ, ὖ ὗ, ὖ ὗ, ὖ. ὗ, ὖ ὗ. Ubi tamen notandum priorem cujusque pedis syllabam scribi debere spiritu tenui, sequentem vero denso, ipsa id exigente rei natura.

Ultima apud Græcos vocalis Ω, licet ex geminato O composita credatur, sonum tamen efficit diversum, & velut medium inter O & A. Est hæc vocalis magis sonora & magnifica quam O, minus tamen quam A, cum & sonum habeat obscuriorem & propemodum in ipsis faucibus sepultum. Dithyrambici eo imprimis gaudent, & imprimis Pindarus.

De consonis literis nihil dicemus, nisi id unum earum dignitatem longe subsistere infra dignitatem vocalium, omninoque eos recte sentire, qui existimant, prout quæque lingua pluribus abundet vocalibus, tanto eam cultiorem esse censendam, nec quidquam ornatui & elegantiæ æque obesse, quam frequentiam consonarum. Non tamen propterea putandum eam demum præstantissimam fore linguam, quæ tota è diphthongis aut vocalibus fuerit composita, quis enim non offendatur siquis tam arctis limitibus humanum adstrinxerit sermonem; sed

vero

vero neminem fore arbitror, qui non libenter admittat illam esse laudatissimam linguam, quæ cum varietate conjunctam habuerit facilitatem, cum quod uniforme sit diu placere non possit, & varietas semper afferat delectationem. Hæc ut adsit, jungendæ sunt vocalibus consonantes literæ; nec perinde fuerit quænam illæ sint, etiam hic delectus habendus est, cum ut in vocalibus, ita quoque in consonis literis aliæ aliis locum teneant digniorem. Vitandi itaque imprimis sunt non Iotacismi tantum, sed & μυτμοὶ, & σιγμοὶ, & λαβδακισμοὶ, & insuper ῥωτακισμοί. Notum est quantum antiquis Atticis displicuerint Euripidis σίγματα. Notum quoque quam hæc ipsa litera S, & præterea M, quibus complures Latinæ terminantur dictiones, adeo ingratæ visæ sint ipsis quoque Romanis, ut hanc velut sibilantem, illam velut mugientem, elidendo terere & expungere è lingua Latina conati fuerint sæpissime. Sed & in Spartana dialecto, magnifica alias velut majori ex parte Dorica, quam odiosus fuerit R literæ sonus, quæ in fine omnium pene vocabulorum personabat, satis testantur veteres, & adeo quidem, ut caninum potius quam humanum gens ea æmulari sermonem, & hirrire potius crederentur quam loqui. Ecquis dubitet, quin à bellicis hujus populi moribus, asper etiam & minax iste promanarit sermo? Dorica dialectus & ipsa magnifica & bellica, sed absque iracundia, quapropter libenter eam amplexi sunt complures Græcorum populi, missa illa Laconum & Eretriensium scæva canina, non tam hostibus, quam hospitibus & amicis formidanda. Dori-

cæ

cæ contraria eſt omnino Dialectus Ionica. Nihil hac mollius & effeminatius, ſive ubique occurrentem literam ἦτα, ſive frequentes vocalium hiatus, ſive etiam crebra diminutiva, aliaque ſpectes blandimenta. Adeo huic populo terrori fuit, quidquid eſſet virile, ut quibuſque fere rebus maſculis, & belluis etiam quamtumvis immanibus, ſequioris ſexus articulos præpoſuerint. Hi tamen facete ridebant Dores, velut vaſtos & ruſticos homines, ipſi viciſſim ab his ridebantur velut cinædi. Nec tamen defuere inter hos qui virtutem ſuæ dialecti Dorico præponerent robori, gnari nempe quantam in hominibus potentiam habeat vox blanda & nequam, quæ ipſi etiam Herculi excuſſerit clavam & ſervire coëgerit. Quod ſi hodiernas contemplemur linguas, clarius & certius etiamnum exhibebunt argumentum, unde colligere poſſimus, pro vario gentium ingenio & indole, variam quoque à natura conformatam fuiſſe loquendi rationem. Faſtum & ingenitam Hiſpanorum gravitatem horum quoque ineſſe ſermoni, facile quis deprehendet, ſiquis crebram repetitionem literæ A, vocalium longe magnificentiſſimæ, ac item prolixa illorum ſpectet vocabula. Sed & crebra finalis clauſula in O vel OS grande quid ſonat. Notandum tamen, id quod ſupra monuimus, cum fortunis gentium mutari quoque ſermonem, unde ut opinor ſit, quod hodierna Hiſpanorum ſcripta, & præſertim poëmata, licet multum argutæ vernilitatis, minus tamen pompæ & ornatus habeant. Unde etiam factum credo, quod citius multo quam olim

olim loquantur, & aliquanto acutiorem, quam ſolebant, emittant vocem. Germanorum ut vaſta ſunt corpora, ita quoque vaſtus eſt ſermo. Plus ille ponderis quam majeſtatis habet, qua tamen non deſtitueretur, niſi illam infringeret ſyllabarum ipſas quoque fauces abradentium aſperitas, & frequens nimis conſonantium concurſus. Mollis & muliebris eſt omnino Anglorum lingua, cum litera A rariſſime, ἦτα vero ubique fere utantur. Iſtam tamen mollitiem temperat multum ſyllabarum aſperitas & conſonantium frequentia literarum. Gallorum ut fervens & volubile eſt ingenium, ita quoque neſcio an ulli mortales velocius loquantur. Si non robore, at ſaltem impetu cæteris eos præſtare gentibus, vel ipſe ſatis teſtatur ſermo, qui totus è bellicis & ferientibus conſtat vocabulis. Ut vero hæc clarius accipiantur, non erit ab inſtituto alienum, ſi ſingularum gentium ſermonem ad accentus ſeu pedes & numeros muſicos redigamus. In lingua Gallorum illud imprimis notatu dignum, quod nullum in hac vocabulum triſyllabum reperiatur, quod dactylum conſtituat. Tota pene Gallorum lingua conſtat ex Iambis & anapæſtis. Tragicis itaque & heroicis affectibus exprimendis, ſi quis illa bene utatur, ſatis eſt apta; comicis vero & mollibus non item: cui è contrario lingua Anglica perquam eſt commoda, hæc quippe tota fere conſtat ex dactylis & trochæis. Ut vero in Gallica nullum dactylum, ita in tota lingua Anglica nullum invenias vocabulum quod anapæſtum conficiat. Sed neque in polyſyllabis ullam vocem reperias, quæ

accentum

accentum habeat in poſtrema ſyllaba, raro in penultima, frequentiſſime & fere ſemper exauditur ille in antepenultima. Nulla itaque lingua aptior eſſe poſſit trochaicis & iis verſibus qui ab Italis vocantur *Sdruccioli*. At vero Iambici, Heroici & anapæſtici minus commode fluunt, quod plerique fere monoſyllabo terminentur, raro diſyllabo, nunquam vero, aut certe vitioſe triſyllabo. Aliter id ſe habet apud Gallos, quorum vocabulis, quotcunque demum illa fuerint ſyllabarum, accentus ſemper fere ultimis adeſt ſyllabis, rarius penultimis, nunquam vero antepenultimis. Licet itaque in ſermone Gallico raro A longum, ἦτα vero ſeu E longum ſatis frequenter exaudiatur, non tamen propterea mollis & remiſſa eſt hæc lingua quemadmodum Anglica, quia enim ſyllaba longa & aures feriens ultimum aut penultimum in ſingulis vocibus poſſidet locum, ideo motus habet imprimis maſculos & viriles. Ipſum hoc obſervare eſt in lingua Hiſpanorum, quorum vocabula ut plurimum terminantur anapæſto aut ſpondeo. Nec tamen deſtituitur aliis pedibus, uti dactylis, iambis, trochæis & aliis; ſed cum iſti priores præcipue perſonent, minime mirum videri debet, horum idioma tantam præ ſe ferre majeſtatem, ut non modo alias dialectos à Latino ſermone prognatas, ſed & omnium gentium linguas ſuperet longiſſime. Italorum lingua miram habet pedum varietatem, adeoque in omnes partes eſt verſatilis, ut omnia fere carminum cantuumque admittat genera, ſolaque propemodum ſit quæ cæterarum noſtri temporis linguarum dotes

continere videatur. Gravitate quidem nonnihil cedit Hiſpanicæ, cultu vero ſuperat. Utriſque hoc commune, quod careant litera ἦτα, apta ad exprimendos affectus molles, ſed hunc defectum facile compenſat ipſa numerorum concinnitas. Germanorum ſermo licet nullum non admittat pedum genus, difficulter tamen hic ſe inſinuat delicatioribus auribus, non tantum propter crebrum ſibilum literæ S, & concurſum nimium conſonarum, & præterea ruſticum & obſcurum A & O longi ſonum, ſed & quod maxima ſui parte conſtet ſpondeis & moloſſis. Polonorum lingua ferream propemodum habet duritiem, utpote in qua uni vocali ſeptem vel octo ſæpe copulantur conſonantes. Pene dixeris eos abſque vocalibus loqui. Memini certe vidiſſe me aliquem ex ea gente, qui palam jactaret ad formandam vocem & explicandos animi ſenſus, vel ſolas ſibi conſonantes ſufficere literas. Qui Polonice callent, facile & horum ſermonem ad pedes & tempora ſyllabica poterunt revocare, cum nulla uſquam ſit lingua numerorum expers: ſed operam ludamus ſi vel hanc, vel quamcunque aliam ſeptentrionalium gentium linguam proſodiæ legibus adſtringere velimus, cum rigidi borealium populorum animi vix ullis ſe patiantur molliri concentibus; parum nempe virile reputantes, armorum ſonitum fortiter ſuſtinuiſſe, & tamen numeris ceſſiſſe harmonicis. Scio quidem ea quæ Saxo Grammaticus de quodam Daniæ prodidit rege, quomodo ſcilicet ille citharœdi cantu ad furorem & inſaniam uſque redactus fuerit; ſed profe-

cto

ὄto mera hæc fabella. Iſte Grammaticus ut multa alia aliunde petita ad ſuos tranſtulit uſus, ſic quoque hiſtoriolam quæ de Alexandro & Timotheo narratur muſico, alicui gentis ſuæ principi adſcribere non dubitavit. Tantum abeſt ut barbaro iſto ſeculo uſquam terrarum, nedum in Dania, reperiri potuerit muſicus aliquis, qui ſolo citharæ tactu vehementes adeo concitarit affectus, ut ne nunc quidem longe florentiore muſica, ullus in tota reperiatur Europa, qui tale quid vel poſſit, vel audeat. Jam à mille & pluribus annis ceſſat inter muſicos magna illa ciendorum affectuum potentia, ex quo nempe deſiit uſus & ſcientia rythmi, qui ſolus poterat præſtare, id quod nullus hoc tempore poſſit præſtare muſicus. Quanta ſit rythmi efficacia, vel exinde ſatis conjicere poſſimus, quod inter triviales quoque muſicos olim non defuerint, qui etiam quibuſvis oratoribus de artis præſtantia non modo litem movere, ſed & palam de illis auſi fuerint triumphare, veluti qui abſque ullo vocis articulatæ ſubſidio, vel ſolo adhibito rythmo, tantum in hominum animos exercerent imperium, ut quoſcunque libuiſſet affectus fortius & vehementius commoverent, quam ulla quantumvis elaborata inducere poſſit oratio. Nec diffitetur hoc Hermogenes ſcripto περὶ ἰδεῶν, cujus verba non pigebit adſcribere; καὶ τάχα ἂν ἡμῖν παῖδες μουσικῶν ἀμφισβητήσειαν, εἰ μὴ καὶ περὶ τῆς ἐννοίας δεπίον αὐτῷ. δυνάμεθα γὰρ φήσουσιν τὸν ῥυθμὸν καὶ καθ᾽ ἑαυτὸν χωρὶς ὅλως ἐνάρθρου φωνῆς ἡλίκα οὐδεμία λόγων ἰδέα. καὶ γὰρ ἥδιον παράγουσι ψυ-

χὰς

χὰς ὑπὲρ ἅπαντα πανηγυρικὸν λόγον εἶναί φασι τοὺς λόγους ἐπιτηδείους· καὶ τοὐναντίον αὖ λυπηρὰς ὡς οὐδεμία ἐλεεινολογία. δύναται δὲ καὶ θυμὸν κινῆσαι μειζόνως ἢ πάντα σφοδρὸν καὶ καταφορικὸν λόγον. ὅλως δὲ περὶ πάντων ἐφεξῆς οὕτως ἡμῖν ἴσως ἂν ἐρεσχελίσωσιν. Cum itaque tota musicæ potestas in rythmo seu numĕro consistat, siquidem τὸ πᾶν παρὰ μουσικοῖς ὁ ῥυθμός, ut loquuntur veteres, ecquis miretur antiquos illos dicendi magistros sollicitos fuisse in transferendis ad suam artem modis musicis, & tradendis adeo copiose omnibus istis præceptis quæ ad numerum oratorium maxime pertinere viderentur? Longe tamen est dispar ratio numerorum in soluta oratione, ac sit in poëmatum cantu. Quamvis enim sine viribus ac prorsus elumbis ea sit habenda oratio quæ numeris careat, omninoque verum sit id quod Diomedes Grammaticus scribit, solos esse stultos qui putant liberam à vinculis pedum prosam esse debere; tamen licet ii adsint, non tam vehementer afficiunt quam musici, cum sit continua loquentium vox numerique in oratione quodammodo lateant, vixque alibi quam in initio, & periodorum percipi possint clausulis. At vero in cantu carminum, cum brevioribus membris & spatiis vox fluat divisa, & singuli pedes aliquo separentur intervallo, ita ut quilibet pes seorsim intelligi, & totam vim suam distincte possit exerere; fieri aliter nequit, quin si numerus oratorius in movendis affectibus magnam habeat potestatem, multo etiamnum majorem habeant numeri poëtici, cum non in principio tantum & fine sermonis,

monis, sed passim & ubique toto personent carmine. Quod si veteres musici vel solo numero ausi sint provocare oratores, quid non illos potuisse credamus, si cantus accederet verborum, & rythmi viribus ex æquo sociata sententiarum decurrerent pondera? Sed cum rythmo tantam veteres adscripserint potentiam, ut linguæ & sermonis beneficia pene superflua esse existimarint, non ut opinor intempestivi videbimur, si argumentum persequamur, eaque porro explicemus quæ ad cognoscendam rythmi naturam atque efficaciam præcipue pertinere videbuntur.

Si itaque ipsum spectemus vocabulum, multifariam id accipitur, cum non tantum vocis & corporis diversis motibus, sed & iis quæ non moventur, uti statuis & picturis, passim tribuatur. Minus tamen id proprie fieri existimo, cum ipsa vox significationem hanc videatur respuere. Scio quidem artificum studium in eo potissimum versari, ut motum & vitam, quoad fieri possit, suis affingant operibus; verum quantumvis ii ingeniosi fuerint, non tamen nisi unam aliquam actionem & unum possunt exprimere tempus. Summa illorum laus & gloria in eo consistit, si non quiescentia tantum, sed & illa quoque quæ in motu sint corpora, ipsosque etiam norint exhibere affectus, quatenus illi materiæ non animatæ se alligari patiuntur. At vero cum rythmus non quamlibet notet proportionem, sed eam tantum quæ ex diversorum temporum & motuum concinna & convenienti componitur mensura, rectius utique corporibus quæ vere moventur vocabulum istud tribuemus.

tribuemus. Quamvis autem omnium motuum non eadem ſit ratio, cum alii auditu, veluti in cantu vocis & fidium, alii viſu, ut in ſaltatione & quovis inceſſu, alii denique ſolo intelligantur tactu, quemadmodum in arteriarum pulſatione; quocunque tamen ſenſu percipiantur, nihil oberit quo minus omnes rythmici dicantur, ſi ad numeros ſeu pedes muſicos commode poſſint redigi. Id vero quando contingit, jam iſtiuſmodi motus quoſcunque poſſunt inducere affectus. Si vero rythmi expertes fuerint, jam quoque iidem erunt affectus expertes. Vera hæc eſſe libenter agnoſcet, ſi quis eos conſideret motus qui ex quocunque tactu vel pulſu corpori accidunt, plerunque enim jucundi ſunt ſi rythmici & ordinati fuerint, ſin contra ingrati & noxii. In vectatione & equitatione id ipſum obſervare licet, ſi enim contingat ut inæquales & interrupti fuerint iſti motus, ita ut corpus noſtrum non poſſit eoſdem numeros imitari & adſequi, offendimur & lædimur ſæpiſſime. Placent vero iidem motus ſi ejuſmodi ſint ut ſimiles & conformes motus in noſtris poſſint excitare corporibus. Gaudent conplures membrorum frictione & pectinatione capillorum, verum hæc ipſa multo magis juvant ſi balnearii & tonſores adeo in arte ſua fuerint periti, ut quoſvis etiam numeros ſuis poſſint explicare digitis. Non ſemel recordor me in ejuſmodi incidiſſe manus, qui quorumvis etiam canticorum motus ſuis imitarentur pectinibus, ita ut nonnunquam iambos vel trochæos, alias dactylos vel anapæſtos, nonnunquam amphibraches aut pæonas

nas quam ſcitiſſime exprimerent, unde haud modica oriebatur delectatio. Quamvis vero non iiſdem plerique gaudeant numeris, aliique aliis ſint gratiores, vix tamen quenquam reperiri puto, cui non placeat motus concinnus, veluti quo ipſa quoque mulcentur bruta. Ut vero ad illos motus rythmicos tranſeamus, qui cum ſono conjuncti ſunt, operæpretium fuerit ſoni naturam & facultatem, quatenus ad præſens pertinet inſtitutum, paucis declarare.

Sonum vulgo putant eſſe tremorem aëris, idque eo potiſſimum argumento; quod ſublato aëre ſonus nullus exaudiatur. Verum quam parum ſuccedat hæc ratio, ex eo colligi poſſit, quod etiam ſub aqua percipiatur ſonus & quidem vehemens, ubi tamen nullus eſt aër. Quapropter rectius dixeris, ſonum eſſe tremorem ſeu motum ipſorum corporum quando percutiuntur. Quia vero motus ſeu tremor iſte non eſt ſenſilis, niſi aliud adſit medium quod tremorem iſtum ſuſcipiat, idcirco neceſſaria eſſe vel aëris, vel aquæ, vel ſimilis alicujus corporis mobilis præſentia, per quod ſonus propagari poſſit ut ad ſenſus adpellat, cum in vacuo ſonus ſit infinitus, ideoque inſenſilis, ut alio à nobis dicetur loco. Porro corpora quanta duriora ſunt, tanto quoque fortius ſonare, plerique niſi fallor admittunt. Sed & ambientia corpora, quæ ſimul moventur, quanto denſiora ſunt, tanto quoque fortius ſonare, & hoc quoque conſtat. Notandum tamen ſonos ejuſdem potentiæ, quando per medium denſius deferuntur, fortiorem quidem ſonum edere, quam ſi iidem deferantur per medium rarius,

minus

minus tamen longe ſentiri, quod motrix illa virtus in denſioribus quæ ambiunt corporibus citius laſſetur, quam in raris, quæ quanto minus reſiſtunt, tanto quoque latius ſonum evagari patiuntur. Quamvis vero ſonus in omnes partes diffundatur, illud tamen præcipue obſervandum, non omnia corpora, neque omnium hominum ſenſus æqualiter ab iis affici, ſed pro ratione & differentia ſoni, variare quoque effectus qui producuntur, cum experientia docuerit, in ea duntaxat corpora, quæ ſimiles tremores aut motus poſſunt concipere, ſonum propagari, alia vero penitus immota perſiſtere. Cum paſſim in aliis, tum præcipue id videre eſt in chordis uniſonis, quarum unam ſi tetigeris, ilico ſonabit quoque altera, licet multæ aliæ diverſæ tenſionis intercedant chordæ, quas immotas perſtare omnibus eſt notiſſimum. Quod ſi etiam in inanimis corporibus iſtiuſmodi intelligamus motus, ecquis dubitet, quin idem quoque in ſenſuum contingat organis, præſertim cum & ratio, & quotidiana id ipſum evincant exempla? An non paſſim obſervare eſt, ſi quem cantantem, flentem, ſaltantem aut ridentem videamus, protinus nos ad idem agendum invitari, idque non occulta aliqua, ut vulgo exiſtimant, potentia, ſed cogente quodammodo ipſa motuum natura & ſimilitudine, quæ tanta eſt, ut vix oſcitantem videre poſſimus, quin mox id ipſum facere compellamur? Quod ſi manifeſta adeo ſit potentia eorum motuum, qui à rudi & ſimplici proveniunt natura, ut non homines ſolum & cæteras animantes, ſed & inanima quoque corpora vehementer adeo afficiant,

afficiant, nemo ut opinor negaverit, quin longe etiamnum major ſit virtus motuum rythmicorum, quorum tanta eſt poteſtas, ut abſque voce & ſono quidvis ſignificent, affectus vero longe excitent majores, quam ulla vox, aut ulla poſſit oratio. Tollas rythmum, fracta & ſine viribus erit oratio; rythmum vero etiam abſque ſermone plurimum valere argumento nobis eſſe poſſint veteres pantomimi, quorum pedes manuſque haud minus quam linguas oratorum diſertas fuiſſe conſtat. Quis neſcit Ciceronem cum Roſcio hiſtrione ſolitum fuiſſe decertare, uter pluribus modis eandem ſententiam variaret, prior verbis, alter vero figuratis geſtibus? Quis ſine ſtupore poſſit legere hiſtoriam, quam ſcripto de ſaltatione refert. Lucianus de Tiridate, ut opinor, Ponti rege, qui cum omnia à Nerone impetrare potuiſſet, nihil niſi pantomimum aliquem poſtularit, ut nempe parceret ſumtibus neceſſariis ad alendos tot gentium & linguarum, quibus ora Pontica abundat, interpretes, cum unus omnia præſtare poſſet. Si vel ſolam ſpectemus manum, ecquis negare poſſit, eam motus habere magis conſpicuos & apertos quam ulla habeat lingua, cum nullis coërceatur clauſtris, & in omnes formas & figuras ſit explicabilis? Literas quidem illa & articulata vocabula depromere nequit, ſed profecto ſi tantundem laboris, ac fit in perdiſcendo aliquo ſermone, arti impendamus pantomimicæ, haud minus forſan clarè animi noſtri ſenſus aperire liceret, ac nunc linguæ facimus beneficio. Nec quidquam felicitati humani generis decederet, ſi pulſa tot linguarum peſte

& confusione unam hanc artem omnes callerent mortales, & signis, nutibus, gestibusque licitum foret quidvis explicare. Nunc vero ita comparatum est, ut animalium quæ vulgo bruta creduntur, melior longe quam nostra hac in parte videatur conditio, utpote quæ promtius, & forsan felicius, sensus & cogitationes suas sine interprete significent; quam ulli queant mortales, præsertim si peregrino utantur sermone.

Ut vero ad rythmum redeamus, quamvis multa satis de eo monuerimus, longè tamen plura dicenda supersunt, si singula persequi velimus. Illud imprimis tenendum, licet rythmus sine motu subsistere nequeat, non tamen omnem motum efficere rythmum, sed eum tantum, qui partes & tempora habeat commensurabilia. Itaque si corpus aliquod ita percutiatur, ut unum tantum & continuum concipiat motum, jam nullus fiet rythmus. Quod si diversa corpora simul tangantur, & singula continuum motum ediderint, ne tum quidem aliquis fiet rythmus. Ut ille fiat, necessaria est partium seu membrorum commensuratio. Quidquid vero unum & continuum est, id partibus caret. Adsunt quidem potentia, verum id non sufficit; nisi enim actu ipso partes producamus, ita ut sensibus facile deprehendi & distingui possint, nullus omnino potest constitui rythmus, nullaque aderit virtus quæ animum aut affectus possit movere. At vero si motus fuerint non uniformes aut continui, sed in partes seu membra proportionata distributi, ita ut singulorum motuum formæ

&

& figuræ manifestæ deprehendi & percipi possint, fieri aliter nequit, quin tum quoque iidem motus in animos spectantium transfundantur, & ut mens acquiescat in perceptione causæ facile adeo intellectæ, cum sine labore intelligamus ea quæ in partes distincta sunt, difficillime vero aut potius nunquam id quod continuum aut infinitum sit assequamur. Quod si ignorato motu, ignoretur quoque natura, consequens etiam fuerit, ut rerum naturam intelligamus, si probe cognoverimus rationem & modum quo quæque res moventur; id enim ubi assecuti fuerimus, jam quoque deprehendemus quænam causa istiusmodi motus efficiat, & quid quilibet motus sibi velit, quidque significet. Si ambulantem aliquem conspexerimus, ecquis dubitet, quin ex ipso incessu & corporis motu ilico etiam mores & affectus dignoscere possimus? Quantumvis imperitum sit vulgus, non tamen desunt etiam inter eos, qui vel è sola incessus forma & figura facile discernant negotiosos & cogitabundos ab otiosis & temere se moventibus, graves aut superbos à pigris aut morbo implicitis, sapientes & sobrios à deliris aut ebriosis, temperantes denique & modestos à petulantibus & luxu diffluentibus, cum ab eadem causa & animi & corporis motus gubernentur, tantaque sit utrorumque motuum convenientia, ut si naturam permittamus, vix cogitare possimus quidquam, quod non vultus, incessus, totius denique corporis situs & habitus protinus revelet.

Ut vero oculorum beneficio externos cognoscimus motus, ita internos affectus tactu si-

ceret percipere, si in explorando pulsuum ratione, tantundem ac in cæteris artibus laboris & industriæ collocaremus. Sed nescio quo fato contigerit, ut cum nulla medicinæ pars utilior sit & nobilior, atque illa quæ circa arteriarum motus versatur, adeo tamen à multis jam seculis contemta, vel potius propter difficultatem neglecta jaceat hæc scientia, ut vix aliquem reperias, qui serio argumentum pertractarit, ac si internis & primariis qualitatibus cum accidentibus corporis nihil prorsus intercedat commercii. Ex antiquis, qui supersunt, nemo materiam hanc fusius persecutus est Galeno totis quindecim libris quos de pulsuum natura & differentiis edidit. Laudanda omnino viri hujus est diligentia, quod rem obscurâm & multis intricatam difficultatibus ad certiorem aliquam conatus fuerit perducere methodum; si quis tamen omnes istos libros evolvat, multa quidem præclara inveniet, sed longe plura, quæ curiositatem potius provocent quam impleant, superesse fatebitur. Hodiernos quod attinet scriptores, illi de suo ad perficiendam hanc artem nihil prorsus contulerunt, vixque aliud quidquam præstitere, quam quod Galeni sensus, sæpe etiam non intellectos, in epitomen redigere fuerint conati. Ipsam si spectes praxin, nihilo magis hac quoque parte excellunt, cum consuetudinis & existimationis tuendæ gratia potius, quam ægrotantium utilitatis caussa arterias consulant, nec inviti fateantur, certiora & plura sibi videri quæ ex urinis, quam quæ ex pulsibus depromuntur indicia. Ut in aliis multis, ita quoque in arte medendi Europæos

ropæos longe ſuperant Sinæ. Vocati ad infirmos nunquam quærunt, utrum caput, ſtomachus, humeri aut alia doleant membra, ſed utroque apprehenſo brachio utriuſque pulſum ſimul & diu ſatis tranſlatis in diverſa loca tactibus examinant; quo facto, genus mali quo æger adfligitur ſtatim & abſque errore pronuntiant. Si qui vero ſint inter eos, qui id præſtare nequeant, eos veluti indoctos & nomine medicorum indignos aſpernantur. Profecto ſi non alia lege & conditione Europæi admittantur medici, vereor ut ullus quantumvis rogatus velit adeſſe. Scio non deeſſe quamplurimos, qui graviter admodum iraſcantur, ſiquis de Sinenſibus crudas iſtiuſmodi, ut loquuntur, recitet nænias; ſed ſane vix aliter fieri poteſt, quin illis, qui ſe ſolos mirantur, & ſoli admirationi eſſe cupiunt, moleſtum ſit admodum de aliis ea audire, quæ ipſi vel non intelligunt, vel aſſequi nequeunt. Ignoſcant ergo mihi Æſculapii iſti, ſi naturam latius patere exiſtimem, quam ipſorum vel ſenſus vel intellectus pateat, ſi credulus ſim in iis, quæ tot oculati teſtes unanimiter confirmant, quæque poſſe fieri non ſolum experientia, ſed & ipſa quoque evincit ratio. Nam certe in explorandis pulſibus vix aliud præſtant practici noſtri, quam quod ſanos ab ægris norint diſtinguere. Si juſto crebrior aut inæqualis & perturbata fuerit pulſuum ratio, facile quidem mali aliquid ſubeſſe intelligunt, verum hic tota illorum ſubſiſtit ſcientia; cum explicare nequeant, ex qua cauſa aut à quibus partibus malum iſtud proveniat. Cum adeo clara & manifeſta ſit ratio externorum

externorum motuum qui conspicui sunt, ut quilibet fere quid illi sibi velint facile percipiat, ecquis dubitare possit, quin & interni & primarii motus, à quibus alii dependent, suas similiter habeant causas & significationes? Nimis profecto pueriliter sapit, qui putat tantam pulsuum varietatem, unam tantum habere causam efficientem, animam scilicet, hanc enim cum dicimus, jam causam reddimus multiplicem: neque insuper quæritur utrum anima corpus movere possit, hoc enim omnes admittunt, sed explicandum qua ratione anima tam discrepantes in arteriis pulsus efficiat, & num diversi isti motus ab una eademque facultate, an vero à diversis animi affectibus procedant. Profecto sive motus illi sint adventitii & ab externis proveniant objectis, sive ab interna pendeant constitutione, neminem sapientem fore existimo, qui non libenter agnoscat, quod corpori id ipsum quoque animæ accidere, & vicissim si animus afficiatur, affici quoque corpus, cum tanta sit utriusque conjunctio, ut quod uni, id ipsum quoque alteri necessario contingat. Quapropter ut ex motibus externis qui visu deprehenduntur mores & affectus cujusque colligimus, ita quoque ut internos & magis latentes cognoscamus affectus, ampliandi omnino sunt sensus & exercendus tactus eatenus, donec singulorum pulsuum formas & figuras distinguere & ad certas classes redigere possimus, id enim si fiat, jam quoque singulorum motuum potestatem & significationem facilius adsequemur. In reducendis vero pulsuum generibus, licet non contemnenda sit metho-

dus

dus Galenica, longè tamen huic præferenda est ratio Herophili medici, qui pulsuum formas notis adstrinxit numeris, pedibus nempe metricis, quorum vocabula & potestates si ut poëtis & musicis, ita quoque medicis innotescant, dici vix possit quantum vitæ & humanæ saluti exinde accedat utilitatis. Cum enim nullum sit motuum genus, quod musicorum non contineant pedes, utique non erit res magni laboris, ad horum rationem describere quoque motus arteriarum; neque ut opinor erit arduum ipsos quoque compositos & discordes pulsus tactu cognoscere & distinguere, dummodo usus & longa accesserit exercitatio: hæc enim si defuerit, nihil omnino efficiemus. Ut itaque voti compotes fiamus, tamdiu laborandum in exploranda pulsuum humani corporis natura, donec illi æque nobis noti & familiares evadant, ac citharœdis sit sua cithara; neque enim sufficit illis id solum nosse, errorem aliquem subesse, qui concentum turbet, nisi etiam nervum qui errorem inducat, simul intelligant.

Longius forsan quam ratio exigat ab instituto recessisse videbimur, dum rythmi naturam seorsim & ab omni sono separatam persequimur, sed si qui non iniqui rerum æstimatores ea quæ diximus perpendant, aliter illi sentient, & copiosius etiam, nisi fallor, hæc explicanda fuisse existimabunt. Nam certe cum tota musicæ potestas in rythmo consistat, & absque eo omnis cantus sit inconditus, illud omnino demonstrandum erat, non in simplici sono sitam esse vim istam quæ animos & affectus moveat, sed soli propemodum rythmo hanc inesse effi-

caciam,

caciam, & verum esse quod jam superius monuimus, rythmum esse τὸ πᾶν παρὰ μυσικοῖς, nec posse musicum dici, qui rythmum ignoret. Quapropter nequeo satis mirari plerosque eos, qui & hoc, & præterito seculo musicam tradidere, cum cætera diligenter exponere conati sint, de rythmo tamen vel nihil scripsisse, vel ita scripsisse, ut quid sit rythmus, penitus ignorasse videantur. Toti in symphoniurgia, seu contrapuncto, ut loquuntur, versantur, neglectoque eo quod in cantu præcipuum est, unum id duntaxat curant, ut auribus qualemcunque adferant delectationem. Longe à me abest ut eorum vituperem diligentiam, qui quacunque ratione musicæ prodesse student; neque etiam damno, quod unicuique etiam sono aliquam vim & potestatem adesse existiment: verum istud omnino probare nequeo, quod omisso eo quod cæteris animi facultatibus & præcipue intellectui voluptatem possit adferre, uni tantum serviant auditui. Nam certe ut neque unitas numerum, neque verbum singulare sensum efficit, ita neque sonus aliquis singularis seorsim spectatus ullam habet potestatem, aut certe siquam habeat, adeo ea levis & exigui est momenti, ut omnem prorsus sensum effugiat. Ecquam enim efficaciam in movendis affectibus habet aut lapidum aut lignorum collisio, aut etiam unius chordæ percussio, si numerus aut rythmus absit, nihilque præter inanem sonum sentiamus? Quod si plures componamus sonos, quantumvis etiam illi harmonici & concordes fuerint, ne sic quidem aliquid efficies. Fieri quidem potest ut istiusmodi sonorum

ſonorum harmonia auribus placeat, ſed quoad delectationem tantundem fuerit, ac ſiquis complura ignota aut nihil ſignificantia proferat vocabula: Ut afficiatur animus, neceſſe eſt ut ſonus aliquid aut indicet aut ſignificet quod mente & intellectu comprehendere poſſimus. Si enim ſignificationis expers fuerit ſonus, jam quoque nullos poterit ciere affectus, cum à perceptione procedat voluptas, nec amare aut odiſſe poſſimus, id quod quale ſit ignoramus. Si itaque efficere velimus, ut non inanis ſit ſonus, allaborandum imprimis, ut cantus iis animetur motibus, qui figuras & imagines rerum, quas cantu exprimere & imitari velimus, in ſe contineant, hoc enim ſi aſſecuti fuerimus, minime erit difficile ducere affectus quocunque libuerit, & imperium exercere in animos. Ut vero iſtiuſmodi figuræ cantui inſint, reducendi omnino ſunt pedes muſici, quibus omnium motuum genera ita copioſe continentur, ut nullus omnino concipi poſſit affectus, cujus figuram non exhibeant quam exactiſſime. Ut leves & volubiles explicentur motus, cujuſmodi ſunt ſaltus Satyrorum, aptus eſt pyrrichius & tribrachys. Graves & tardos exprimit ſpondeus eoque gravior moloſſus. Quæ mollia & tenera ſunt exhibebit trochæus & aliquando amphibrachys, cum & ipſe fractum & effeminatum habeat inceſſum. Vehemens & iracundus eſt iambus, ejuſdemque fere naturæ anapæſtus, cum bellicos & concitatos imitetur motus. Si quod hilare & jucundum ſit explicare velimus, advocandi ſunt dactyli, qui quales tripudiantium eſſe ſolent exhibebunt motus. Durum & re-

fractarium siquid sit, opportune succurret antispastus. Si furorem & insaniam inducentibus numeris opus habeamus, præsto erit non anapæstus tantum, sed & illo potentior pæon quartus. Denique si quotquot vel simplices vel compositi sunt consideremus pedes, omnibus peculiarem vim & efficaciam inesse deprehendemus, nec posse ullum fingi affectum, cujus imaginem motuum suorum multiplicitate non repræsentent. Illud imprimis notandum est, & in his & in cæteris pedibus, cum syllabæ longæ motus habeant vehementiores, non tamen perinde esse quem illæ locum obtineant. Illi enim numeri qui syllabam longam in initio habent & in brevia desinunt tempora, motus habent imbecilles minimeque viriles; contrarium vero fit in illis pedibus, qui in longum desinunt tempus: & quidem quanto remotior à principio est syllaba longa seu feriens, tanto fortiores motus, quanta vero eadem propior initio, tanto minus ponderis & gravitatis habet, unde quid de mediis temporibus sentiendum sit facile colligere possimus. Quod si canticum fiat, ubi nulla omnino fuerint tempora longa, è pyrrichiis videlicet aut proceleusmaticis, erit quidem illud canticum concitatum & volubile, sed tamen absque virtute & efficacia. Quod si totum ex spondeis aut molossis, id est longis constet temporibus, magni quidem istud erit ponderis, sed tamen impetu destituetur. Nempe quod in corporum motu videre est, id ipsum quoque in voce, & in sono, & in quibusvis signis, quorum significationem animus noster potest percipere, licet observare. Si

manum

manum ad feriendum tollamus, & impetus in initio vehemens, postmodum vero remissior fuerit, vel nullus, vel certe levis erit ictus. Quod si à leni principio motus intendatur & paullatim increscat impetus, tum demum gravis & violenta fieri poterit percussio. Ut itaque cantus sibi constet, & quosvis affectus inducere possimus, numerorum imprimis habenda est ratio, & permiscendi invicem sibi sunt pedes, non tantum temporibus, sed & rebus quas exprimere velimus convenientes. Nisi enim permisceantur pedes, vix est ut elegans & omnibus numeris absolutum possit confici carmen. Cum enim quod uniforme sit id diu placere non possit, varianda omnino est compositionis ratio, efficiendumque ut non tantum placeant poëmata, sed & placeant sine satietate. Absque dignitate est omnis cantus, qui totus è brevibus & volubilibus constat numeris, sed & vicissim nimis torpet musa, si soli admittuntur spondei aut molossi. Quapropter alternanda sunt tempora, & brevia longis, aspera lenibus, & mollia duris permiscenda sunt, sic tamen ut illi pedes, qui argumento maxime conveniunt, præcipuum teneant locum, & frequentius quàm cæteri occurrant, & ab omnibus distincte intelligantur. Hæc ratio, hic modus, hæc denique antiquæ musicæ apud Græcos & Romanos forma fuit & figura, eaque quamdiu floruit, tamdiu floruit etiam virtus illa excitandis & sopiendis apta affectibus. Hodiernum vero si spectemus cantum, verè de illo dici possit, vix umbram priscæ majestatis in eo superesse. Scio quam gravis & odiosa istæc sit futura adsertio

apud eos præsertim qui præsentia tantum mirantur tempora, qui præterita quævis quanto minus intelligunt, tanto magis aspernantur, qui denique hac demum nostra ætate artes plerasque ad summum dignitatis gradum provectas esse arbitrantur; proindeque amentiam vocant siquis omnibus adversari & cum universo velit rixari seculo: sed si istiusmodi verborum moveamur strepitu, valeat ratio, & assentemur, si ita placet, seculi moribus qualescunque demum ii fuerint, viderint tamen qui sic sentiunt ne illa ipsa ad quæ provocant eos fustrentur suffragia. Plures quam centum & quinquagenta effluxere anni, ex quo plerique suorum temporum æstimatores adeo magnifice de sua senserint musica, ut nihil quidquam huic addi posse existimarent. Qui medio tempore illos subsecuti sunt, animadverterunt quidem horum errorem, in eo tamen illos imitati sunt, quod & sibi quoque primas in hac arte detulerint. Ut vero illi majores suos risere, ita nunc ipsi nostra hac ridentur ætate. Ecquis dubitet quin & hanc quoque ætatem idem maneat exitus? Caveant itaque illi qui ad seculum provocant, ne & ipsi aliquando eidem ad quod provocant seculo ludibrium debeant. Si aliquo veritatis studio teneamur, negligenda aut certe non nimis magna facienda viventium judicia, neque enim satis tuto illis creditur, cum omnis ætas vel nimium blande, vel nimium odiose de suis sentiat moribus. Melius de præteritis judicamus, quando & livor abest, & circa ea quæ amamus, minus cæcutimus. Non sum adeo infestus seculo, ut ea solum probem

quæ

quæ veteres ſanxere magiſtri, quemadmodum fere ſolent facere ii, qui ignari præſentium, nihil niſi venerandam, ut loquuntur, antiquitatem etiam non intellectam admirantur, ſed neque tantum hodiernis tribuo ingeniis, ut iis adplaudam quibus vel ſolum vetuſtatis nomen frigus adfert & faſtidium, qui rident ea quæ non didicere, qui denique quidquid non intelligunt, id ipſum quoque pædagogicum vocant. Si ſepoſito omni affectu antiquam muſicam cum hodierna committamus, & utriuſque conſideremus effectus, alterutrum neceſſe eſt, ut aut ſuam hodierni Muſici agnoſcant inſcitiam, aut falſa eſſe evincant ea, quæ de viribus & poteſtate cantus prodidere plerique veteres. Alterum ſibi, iſtud vero aliis difficulter perſuadebunt. Sed cum ea ſit humani ingenii conditio, ut in iis quæ ad exiſtimationem noſtram pertinent ſæpius & libentius noſmetipſos, quam alios decipiamus, præſtat omnino alienum ſequi arbitrium, aut ſi nimius noſtri amor id ipſum prohibet, rem ipſam oportet perpendere.

Hodiernum itaque ſi examinemus cantum, ſimilem eum prorſus eſſe deprehendemus, ac fuerit ille priſcorum hominum cantus antequam lex carminis eſſet reperta, abſque rythmo & prorſus inconditum. Si cauſam inquiramus, utique ea non alia eſt, quam quod ea quæ vernaculis linguis hac tempeſtate ſcribuntur carmina, iſtiuſmodi ſint, ut commode cantari nequeant, cum quoad cantum nihil omnino à proſa diſcrepent oratione. Quamvis enim hodierni verſus certum & determinatum ſyllaba-

rum

rum contineant numerum, parum tamen hoc juvat, cum nulla syllabarum observetur quantitas, nisi in fine tantum, alibi vero adeo confusa sit lex metrica, ut nulla nisi confusa exinde construi possint cantica. Quod siquis nihilominus istiusmodi versus in pedes seu numeros musicos velit dissolvere, ita ut singuli pedes distincte exaudiantur, & cantus fiat diastematicus, non tantum nihil proficiet, sed & pejus etiamnum fiet canticum, si dactyli anapæstis, iambi trochæis, aliique pedes contrariæ inter se naturæ nullo ordine & judicio juxta se positi intelligantur. Præstat enim ut inconditus & continuus sit cantus, quam ut idem sit diastematicus & rythmicus, si intervallorum & rythmi non sibi constet ratio. Laudo itaque quod cum in hodierno cantu metrum & rythmus non observentur, integra cola seu integri versus, non membratim, sed continuo absolvantur spiritu. Verum falluntur qui existimant, hoc si fiat, cantum præter aurium delectationem aliud quidpiam continere. Nam quod etiam hodie reperiantur aliqua cantica quæ effectus moveant, id non vi cantus, sed verborum potius contingit efficacia; quod apud Italos præsertim observare est, qui complura sua cantica ita distinxere, ut in iis aliquando canant, aliquando loquantur. Atqui jam superius monuimus, majorem in cantu potestatem habere rythmum quam verba, de quo nemo, ut opinor, dubitabit, qui noverit etiam quotquot sunt rhetores & oratores passim id ipsum inculcare. Clarius etiamnum in mimis & scenicis idem hoc obser-

vare

vare licet. Sed cum de rythmi viribus multa ſatis dixerimus, plura non addemus. Illud ſatis mirari nequeo noſtra hac ætate, cultiſſima ſane ſi cum ſuperioribus conferatur ſeculis, unam præcipue eſſe muſicam quæ ad priſtinum non adſurgat ſplendorem, neglectaque temporum & numerorum ratione, quæ eſt velut anima cantus, barbara etiamnum ὁμοιοτέλευτα & ſimiliter deſinentia placere vocabula, quibus veluti appenſis totidem tintinnabulis, quanto magis reſonant verſus, tanto elegantiores habentur. Non defuere tamen complures tum alibi, tum præſertim apud Italos & Gallos, qui barbaro & incondito hoc metri genere offenſi, veterem conati fuerint reducere muſam. Arioſtus aliquot conſcripſit comœdias, quæ totæ ex ſenariis conſtant iambis, abſque reſonante clauſula. Multis illæ placuere, & certè dignæ ſunt quæ ab omnibus laudentur, non tantum propter ingenium, ſed etiam quod eo carminis genere expreſſæ ſunt, quod cantum admittat. Aliquid tamen eſt quod in illis deſiderem, nempe quod totæ uno eodemque metro decurrant, quale nihil apud antiquos invenias, utpote qui iambicos trochaicis & anapæſticis ſoliti fuere alternare, cum varietas delectet, & ſimilitudo mater ſit ſatietatis. Huc accedit, quod cum in omni dramatum genere diverſorum affectuum & perſonarum habenda ſit ratio, abſurdum omnino ſit ſi omnia eodem metro peragantur, à quo tamen vitio hodierni comici & tragici non ſibi cavent, utpote quorum integra dramata eodem carminis genere abſolvantur. Multo etiamnum magis id ipſum

offen-

offenderet, si in hodierna poësi quantitas metrica observaretur. Nam cum singuli affectus peculiares habeant motus, an non ipsi naturæ vis infertur si contrarios affectus iisdem exprimamus motibus, ita ut aliud pes, aliud vero metrum loquatur, quamadmodum habet Lucianus. Quod si hac quoque in parte veteris comœdiæ leges diligentius observasset Ariostus, multo proculdubio plures habuisset admiratores, præsertim si dramata istæc modulis animata musicis, & à peritis artis scenicæ recitata fuissent cantoribus. Hoc nempe hodiernæ deest musicæ, ut poëtæ scribant ea quæ cani possint, fieri enim non potest quin inconditus & inconcinnus sit cantus, si metrum ubique & in singulis versuum membris non sibi constet. Poëtarum itaque est non cantorum huic errori occurrere. Cantores enim de arte velle consulere musicâ, id perinde fuerit ac siquis cæmentarium aut fabrum aliquem lignarium de architectura, aut histrionem de arte velit convenire poëtica. Quamdiu musicæ periti fuere poëtæ, & scripsere carmina quæ fidibus & cantui aptari potuere, tam diu iidem fuere poëtæ & musici. Vile & abjectum tum fuit cantorum munus, utpote qui poëtis inservirent, quorumque totum studium circa id solum versaretur, ut poëticos numeros seu gravibus seu acutis seu tremulis modulis, prout carminis ratio exigeret, adstringerent. Nunc vero postquam musicorum nomen ad cantores transiit, cantui servit poësis. Vix ullum hoc tempore canticum reperias quod bene se habeat, nisi verba alicui cantilenæ veteri sæpe & obsoletæ alligentur.

tur. Nam ſi, prout ratio exigit, cantus verbis aptetur, nihil numerorum, nihil quod affectus moveat efficies: pleraque erunt diſtorta & inæqualia, cum hodierna poëmata numeros non admittant. Cantores tamen & contrapunctiſtæ hodierni, qui auribus ſane non carent, licet ſæpe cerebro non multum valeant, omnia ſibi licere exiſtimant in corripiendis aut producendis ad libitum ſyllabis, in torquendis aut lacerandis vocabulis, ne incommodus ſit cantus. Quis non rideat, ſiquis eos audiat illa vocabula, quæ cantui apta exiſtimant, decies & ſæpe pluries intempeſtive prorſus repetere, & ſic eorundem verborum perpetuam quandam facere quaſi palinodiam, ac ſi ſeculum verborum laboraret inopia? Non ſic veteres, qui nullas repetitiones admittebant niſi in verſibus intercalaribus, quorumque aures ad metri leges ita fuere adſuefactæ, ut ſi vel in una ab actoribus peccaretur ſyllaba, tota ilico reclamarent theatra. Nunc vero licet in omnibus peccetur ſyllabis, nemo offenditur, nemo contradicit, ignoratio quippe melioris cantus, & longa vitiorum conſuetudo, non tantum impunitatem, ſed & laudem rebus quantumvis turpibus largitur. Iſti tamen ſunt qui priſcam Græcorum rident muſicam, & fabulas ſibi narrari dictitant, ſi quis ea quæ ipſi ignorant, veteres ſciviſſe adfirmet. Quin & eo dementiæ nonnulli progreſſi ſunt, ut in ſcriptis quoque adſerere non dubitarint, concentum plurium vocum prorſus veteribus ignotum fuiſſe, eoſque ſymphoniam vocaſſe plurium quidem, ſed alternatim canentium concentum. An non miſeri & inſipientes ſimus,

M ſi

ſi inficetis iſtiuſmodi ſomniis aliquid reponamus? Adeone quis Græce & Latine ignarus ſit, ut non videat vel ipſa harmoniæ, ſymphoniæ & concentus vocabula contrarium teſtari? Quiſquamne ita ineptiat, ut putet choros cantantium & greges ſymphoniacorum ſub chorodidaſcalo, non ſimul, ſed στοιχηδὸν. ſeu alternis cantaſſe? Mentitus ſcilicet eſt Seneca, cujus verba ſunt Epiſt. LXXXIV. *Non vides, quam multorum vocibus chorus conſtet? unus tamen ex omnibus ſonus redditur. Aliqua illic acuta eſt, aliqua gravis, aliqua media. Accedunt viris feminæ, interponuntur tibiæ. Singulorum ibi latent voces, omnium apparent.* Quid attinet Platonem, Ariſtotelem, Ciceronem, & infinitos alios adducere, qui unanimi conſenſu docent, harmoniam ſeu concentum fieri, cum plures voces acumine & gravitate ſoni diſcrepantes æquabiliter miſcentur? An non ſatis clare ſcriptor de Mundo; Μουσικὴ ὀξεῖς ἅμα καὶ βαρεῖς, μακρούς τε καὶ βραχεῖς φθόγγους μίξασα ἐν διαφόροις φωναῖς μίαν ἀπετέλεσεν ἁρμονίαν. Sed & Aelianus Platonicus commentario in Timæum; Συμφωνία δέ ἐστι δυοῖν ἢ πλειόνων φθόγγων ὀξύτητι καὶ βαρύτητι διαφερόντων κατὰ τὸ αὐτὸ πτῶσις καὶ κρᾶσις. Taceo multiformes tibiarum concentus, & hydraulici organi harmonicam plenitudinem; pudet in re adeo manifeſta diutius hærere, & nimis profecto ſimus ridiculi, ſi exiſtimemus veteres diligenter quidem & exacte ſonos concordes & harmonicos annotaſſe, eoſdem vero neſciſſe cantui aptare, quod tamen norunt gentes quantumvis barbaræ.

Fruſtra

Fruſtra vero ſimplicitatem antiquæ muſicæ eo adſtruere conantur argumento, quod veteres magis monodiis delectati fuerint, quam plurium vocum concentibus. Non enim exinde id factum, quod iſtiuſmodi concentus non fuerint harmonici, ſed quia ſi plures ſimul cantent, verba obruantur, & ſenſus cantici nihilo magis percipiatur, quam ſi plures ſimul loquantur. Ecquis etiam hoc noſtro ſeculo, dummodo aures teretes & delicatas habeat, non libentius audiat vocem ſolitariam & ſingula verba ad ſonum teſtudinis aut citharæ diſtincte proferentem, quam integrum chorum muſicorum; ubi nihil præter confuſum murmur, & vix tria intelligas verba? Quam diſpar hac in parte antiquorum fuerit ratio, vel ex eo colligas, quod etiam in choris tragicis, licet plura pulſarentur inſtrumenta, pluresque ſimul cantarent, vitioſum tamen haberetur, ſi vel unica infuſcaretur vocula. Hoc vero ut adſequerentur, utrunque neceſſe erat, ut nempe ſingulæ voces & ſyllabæ ſimul & eodem exacte ſonarent tempore, & iſtud præterea ut unius vox cæteris fortius & clarius verba intonaret, reliquis ſummiſſa voce concentum ad unam referentibus perſonam, ut veteres docent grammatici. Aliquando tamen cæteris ſilentibus, unus ſolus totum chori canticum ad tibicinis modos abſolvebat, & tum monodia fiebat; Heſychius; Μονῳδία· λέγεται ὅτε εἷς μόνος τὴν ᾠδὴν, οὐχ' ὁμοῦ ὁ χόρος ᾄδει. Satis hinc adparet quare Ariſtoteles in problematis ſuaviores eſſe dixerit monodias, quæ ad unam lyram aut tibiam, quam quæ ad plures ſeu lyras ſeu tibias canantur, cum

quod vocum idem quoque efficiat multitudo inſtrumentorum, utpote quibus ſcopus & ſenſus carminis pene deleatur. Noſtræ vero ætatis ſi ſpectemus cantum, neceſſe utique eſt ut agnoſcamus, non in ſymphoniis tantum, ſed & in ſolitariis canticis adeo obſcurari verba & ſenſum carminum, ut vix quidquam intelligamus. Neque id cantorum tantum contingit vitio, ſed & culpa illorum, qui cantico modulos aptant muſicos, utpote in quibus tempora ſyllabarum rariſſime ſibi conſtent. Niſi enim in cantu verborum iſtud præcipue obſervetur, ut ſingulæ dictiones & ſyllabæ ea contineant tempora & iſtiuſmodi ſervent menſuram, quam & natura & loquendi conſuetudo iis præſcripſit, non tantum intellectu difficilis, ſed & pene inobſervabilis erit carminis ſenſus, quem ſi tollas, nihil quod affectus moveat hodiernæ ſupererit muſicæ, veluti quæ rythmo penitus deſtituatur. Quod ſi huic defectui addas quoque obſcuram verborum enuntiationem, nihil præter inanem ſupererit ſonum. At vero utrique vitio commode ſuccurri poteſt, ſi vetera & legitima reducantur tempora. Hodiernus enim plauſus quadratus, quem vulgo tactum appellant, quod pedum loco manuum utantur officio, nimis tardus & piger eſt, quam ut ad illum ſyllabarum exigi debeat quantitas. Si verſum Heroicum illo metiri velis, & naturalem ſyllabarum obſervare menſuram, tribus plauſibus totum abſolves hexametrum, qui tamen ſex plauſibus erat abſolvendus. Quod ſi ſex plauſus, quales vulgo uſurpantur, illi adſignes, adeo in longum protrahentur ſyllabæ, ut ipſæ

quoque

quoque breves fiant longæ, quod imprimis absurdum. Sed vero si plausus exigas ad mensuram veterum, & unicuique plausui quadrato, non octo, quemadmodum hodie fit, sed quatuor tribuas tempora, optime omnia se habebunt. Cum enim syllabarum ea sit differentia, ut brevibus singula, longis vero duo respondeant tempora, ecqua melior & naturæ convenientior fieri possit distributio, quam si singulis manuum pedumve pulsibus singuli conveniant pedes, ita ut arsis vel elatio, una longa aut duabus brevibus, totidemque thesis seu positio absolvatur syllabis? Ecquis negare audeat, si in cantu hanc teneamus rationem, quin æque distincte, & forsan distinctius, singulæ percipiantur syllabæ, quam in communi quo utimur fiat sermone? At vero si hodiernæ musicæ expendamus mensuram, adeo perturbatam temporum in ea inveniemus rationem, ut nullam prorsus cum vocabulis habeant proportionem. Quis sine stomacho audiat syllabas aliquando adeo productas, ut tertio aut quarto, nonnunquam octavo demum terminentur plausu? Quod si contingat ut numeri currant concitatissimi, tum demum intempestivæ flexiones & in immensum explicata fiunt plasmata, manente eadem syllaba, ita ut ubi vox & numeri velocissime feruntur, istic syllabæ procedant pigerrime. Tantum abest ut adeo deformatus sermo ab auditoribus possit percipi, ut ne ipsi quidem cantores quid dicant intelligant. Taceo absurdam temporum mixturam, qua tam prolixæ tam brevibus sine aliquo intervallo copulantur

notæ,

notæ, quarum tam remota à se invicem sit proportio, ut sensibus percipi nequeat. Si quem inæquali adeo gradu incedentem, & modo suspensis ad gravitatem passibus, modo vero currentem videamus, an non pro insano aut furioso ab omnibus habeatur?

Præter hunc defectum quo hodiernus cantus laborat, ille quoque accedit, quod in tota hujus temporis musica, nullus alius frequentetur plausus, præter mensuram quadratam quæ dispondæum si sola spectes tempora, & præterea sesquialteram aut triplam vulgo dictam, quæ non iambum aut trochæum, ut quidam putant, sed potius tribrachyn repræsentat. Cum enim iambus & trochæus duabus constent syllabis, non possunt tribus aut pluribus notis exprimi, cum ut perfectus sit cantus, notæ debeant respondere syllabarum & motuum numeris; secus enim si fiat, torquentur & patiuntur syllabæ. Nusquam itaque hodie apparet mensura quæ dupla exhibeat tempora, quibus iambi & trochæi ad amussim conveniant. Sed neque veram triplam aut subtriplam, nec epitetarten aut epipempten, aut superbipartientem invenias mensuram, adeoque, ut paucis amplectar, temporum varietate destituitur hujus ætatis musica, ut vere de ea dici possit, unius propemodum eam esse coloris & saporis. Quis non miretur, quod cum adeo frequenter tripla vulgo dicta adhibeatur mensura, & fateantur gratiores & magis vividos hac ratione effici numeros, nemo tamen sit qui aliorum quoque motuum mensuras & potentias explorare fuerit dignatus? Nempe quod semper id ipsum

ipsum quoque nunc obstat, οἴησις προκοπῆς ἐγκοπὴ, pudet illos quidquam addiscere, quia videri volunt nihil nescire. Tantum abest ut magna illa motuum copia provenientium à pedibus, qui in arsi & thesi inæqualia habent tempora, per hodiernas possit explicari mensuras, ut ne simplices quidem pedes, iambos videlicet & trochæos, amphimacros, amphibraches, & utrunque bacchium hujus ætatis exprimere valeat musica. Nam quod nonnulli existimant plausum quadratum quoscunque pedes seu motus admittere, id siquis experiatur aliter omnino se habere deprehendet. Ne illam ipsam quidem mensuram, quam triplam vulgo vocant, ad mensuræ quadratæ numeros possis revocare, quin illico omnem ejus perdas efficaciam. Multo magis id ipsum in aliis continget pedibus, quorum tempora in arsi & thesi longius etiamnum à se invicem recedunt.

Huc accedit quod cum unaquæque mensura quadrata duos minimum comprehendat iambos aut trochæos, ratio plausuum penitus evertatur, si iidem pedes in elatione & positione contrario procedant ordine. Quapropter si musicæ consulere velimus, unicuique pedi sigillatim suus attribuendus est plausus, & quot pedes, totidem quoque discrepantes inducendi sunt motus seu plausuum mensuræ & figuræ, aliter enim si fiat, nunquam neque in cantu neque in saltatione arseos & thesios sibi constabit ratio, quam si tollas, simul quoque tolles præcipuam movendorum affectuum scientiam. Sed & hoc quoque observandum, cum omnis motus à quiete incipiat, non recte mensuras

ſuras temporum inverſo ordine vulgo diſtribui, cum naturalis ratio exigat, ut elatio præcedat poſitionem. Et certe, nequid de muſica dicam, quis riſum contineat, viſo eo, quod in hodiernis choreis & tripudiis ſæpe obſervare eſt, ut cum ſaltantium corpora ſurſum ferantur, manus plaudentium deorſum vergant? An non hoc eſt quod Græci dicunt χειρὶ σολοικίζειν, id eſt manu ſolœciſmum facere? Sed longum eſſet alios quoque perſequi errores qui ab hujus temporis muſicis committuntur. Videamus ea quæ illi viciſſim in antiqua carpunt muſica.

Inſtant itaque ſeculi hujus patroni, & veterum in componendis harmoniis inſcitiam & ſimplicitatem eo præcipue oſtendere conantur argumento, quod ditoni & trihemitonii conſoni ſeu ſemiditoni, nec non ſenariæ utriuſque, majoris nempe & minoris, nullam omnino habuerint notitiam. At vero magnopere falluntur qui ſic exiſtimant. Illud quidem verum, veterum nonnullos perfectis conſonantiis non annumeraſſe hæc intervalla; agnoviſſe tamen & locum convenientem illis adſignaſſe clare ſatis colligi poteſt ex Porphyrii & aliorum de muſica ſcriptis. In cantu vero adhibitas fuiſſe, veluti ſecundarias quaſdam conſonantias ſatis docet Plutarchus ἐν τῷ περὶ τοῦ Ει ἐν Δέλφοις cum dicit τριημιτόνιον καὶ δίτονον μελῳδητόν. Senariæ vero utræque, ſeu hexachordo majori & minori, locum quoque dedere Ariſtoxenus, Dionyſius, Eratoſthenes; & alii, ut teſtatur Aelianus in hypomnematis ad Timæum Platonis, cum dicit illos octo conſtituiſſe conſonantias, annumerato

merato videlicet unisono, veluti prima & maxima omnium consonantia.

Frustra quoque pertendunt ignotum fuisse veteribus usum dissonantiarum, quibus veluti præcipuo ornamento adeo redundat hodierna musica. Audiamus Ciceronem III de Oratore; *Quanto molliores sunt & delicatiores in cantu flexiones & falsæ voculæ, quam certæ & severæ? quibus tamen non modo austeri, sed si sæpius fiant, multitudo ipsa reclamat.* Satis hinc liquet quanto cum judicio dissonantias admiserint antiqui magistri, quod secus fit ab hujus ætatis cantoribus, qui nimia falsarum vocularum crebritate, fastidium potius quam voluptatem audientibus afferunt.

Sed & cum operosam & difficilem antiquorum reprehendunt rationem, quod singulis tonis hemitoniis & minoribus intervallis singulas attribuerint notas, tum quoque frustra sunt. Est quidem verum, cantum veterem pluribus quam hodiernum constare elementis; sed & hoc quoque verum, ubi quis semel elementa istæc perdidicerit, quod non est admodum laboriosum, multo expeditiorem & breviorem fieri antiquam quam hodiernam methodum. Adeo late exspatiantur lineæ & notæ, quibus hujus seculi describitur musica, ut paucissimos, vel potius neminem invenias, qui scitè possit canere & simul citharam aut testudinem pulsare, si ignotum aliquod occurrat canticum. At vero longe aliter veteres, utpote qui modulos musicos voce exprimendos superne, organicos vero infra, singulis appingerent versibus, ita ut opus non esset oculos late transferre, cum

uno obtutu & organicæ & vocales conſpicerentur notulæ, ita ut utræque vix plus exigerent ſpatii, quam ipſemet cui appingebantur exigeret verſus. Satis hoc manifeſtum ex antiquis quæ etiamnum ſuperſunt monumentis, docentque id ipſum Alypius, Boëthius & Aelius Feſtus Apthonius in fragmento de carminis appellatione, monentes σημεῖα ſeu ſigna, cantum vocis & fidium declarantia, ita diſpoſita fuiſſe, ut τὸ μὲν ἄνω τῆς λέξεως, τὸ δὲ κάτω τῆς κρούσεως poteſtatem declararet.

Fruſtra quoque & illud objicitur, quod in veterum notis muſicis non contineantur tempora quibus ſingulæ exprimi debeant, quemadmodum in hodiernis fit notis, quarum menſuræ primo ſtatim conſpectu dignoſcuntur. Atqui ex ipſo carmine & pronuntiatione ſyllabarum palam fiebat quantum temporis unaquæque nota vel ſyllaba exigeret. Non muſicis tantum, ſed & cuivis è plebe notiſſimum erat quænam ſyllabæ longæ, quæ item breves eſſent. Stultum ſane fuiſſet idem bis agere, & id monere quod nemo ignorabat. Quam vero inepta hodierna ſit ratio, in fingenda tanta notarum multitudine, *maximis videlicet*, *longis*, *ſemilongis*, *fuſis*, *ſemifuſis*, &c. poſtea exponemus.

Nihilo melius argumentum unde oſtendere conantur hodiernum cantum eſſe inſtructiorem antiquo, quod nempe cum veterum ſyſtema quindecim tantum continuerit ſonos, Guido demum Aretinus ſenariam majorem addiderit, ita ut viginti nunc habeamus ſonos. Iſti ſane Guidoni multa perperam tribuuntur. In concinnanda

cinnanda sua scala secutus est harparum & organorum sui temporis exemplum, illa enim viginti ut plurimum instructa tibiis habuisse systemata, docet scriptor aliquot seculis Guidone vetustior. *Porro numerositas nervorum vel fistularum, ut puta viginti unius aut plurium, non idcirco apponitur, quod soni ultra quindecim aut forte sedecim protendantur, sed ipsi iidem qui sunt inferius repetuntur, & hoc pro varietate modorum.*

Quod vero attinet syllabas *ut*, *re*, *mi*, &c. quas Guido Aretinus reperit, quibusque septem discrimina vocum vulgo designantur, licet triviale & nullius pretii sit commentum, attamen siquis hoc alicujus existimet esse momenti, sciat Ægyptios similiter factitasse, & septem vocalibus sonos hos expressisse, ut testatur Dionysius in scripto περὶ ἑρμηνείας, quod Demetrio Phalereo perperam tribuitur. In sacris vero & Deorum hymnis, ubi nempe propter multorum concentum voces singulorum latebant, commode id ipsum fieri poterat, cum inutilis sit verborum prolatio, si à nemine intelligantur. Et notandum quod ratio hæc convenientior videatur quam hodierna, utpote in qua vocales, quæ sonum edant patentiorem, sonis respondeant gravioribus. Sed & barbaris etiam ante Guidonem istum similibus voculis sonos distinxisse constat ex illo ipso scriptore, qui multo, ut diximus, Guidone est antiquior.

Illud vero nimis frivolum, quod tamen qui ex suo captu alios metiuntur subinde repetunt, ut nempe exhibeatur specimen aliquod antiqui cantus, unde de veteris musicæ præstantia

possint convinci. Sed vero efficiant ipsi ut veteres cantores & musici reviviscant, & habebunt quod postulant. Sin vero id præstare nequeant, æquum est ut acquiescant eorum testimoniis, qui cantui veterum interfuere. Producantur idonei testes qui de mirandis hodiernæ musicæ effectibus similia ac veteres prodidere, credam libens. An ut amico seculo nostræque blandiamur ignorantiæ, adeo simus iniqui, ut nullis nisi nobis ipsis, aut qui nobis faveant, id est pessimis & fallacissimis, contenti esse velimus testibus, adeo ut quidquid ipsi nescimus, id alios quoque semper nescivisse existimemus?

Jam vero quod simplicitatem antiquæ musicæ ex chordarum paucitate quæ in veteribus comparent lyris, satis deprehendi posse existimant, in eo quoque insigniter falluntur. Negari quidem non potest in antiquis marmoribus & monumentis Apollinem sæpe conspici cum cithara quatuor quinque aut septem cum plurimum nervorum: sed ecquis ignoret aut dubitet id ipsum factum esse ad declarandam musicæ in initio simplicitatem, cum ad Apollinem artis hujus referantur principia? Multum sane errat, omninoque hospes est in antiquis scriptoribus, siquis nesciat quantum postmodum accreverit fidium numerus. Non decem tantum & quatuordecim, sed & octodecim & novemdecim, imo & viginti octo progressu temporum adhibitas fuisse testantur quamplurimi. Nempe ut habet Quintilianus, *cum in cithara quinque constituerunt sonos, plurima deinde varietate complent spatia illa nervorum,*

atque

atque iis, quos interpoſuerunt, inſerunt alios; ut pauci illi tranſitus multos gradus habeant. Itaque Simmicium à Simmico & Epigonium ab Epigono Ambraciota repertum, prius triginta quinque, alterùm quadraginta fuit nervorum, ut teſtatur Julius Pollux. Si itaque ex fidium multitudine artis hujus præſtantia æſtimanda ſit, etiam hac in parte recentioribus præferendi ſunt antiqui. Attamen plurimum falluntur, qui ex numeroſa fidium copia muſicæ excellentiam metiuntur. Scio quidem plebeis & inficetis auribus eam præcipue placere muſicam, ubi quamplurimæ ſimul carpuntur chordæ, & ea demum præſtantiſſima judicari cantica, ubi quam latiſſime exſpatiantur toni; ſed præterquam quod hæc ſonorum multiplicitas eruditas aures offendat potius quam mulceat, etiam hoc accedit, quod virtus illa, quæ movendis apta eſt affectibus, hac ratione penitus elidatur. Qui bene de muſica judicant, illis impenſius placent citharœdi, qui paucas chordas aptè & concinne norunt pulſare, quique lævam eodem ſemper continent ſpatio, quam qui digitis totas percurrunt chordas, & ad ipſum ponticulum ſeu equuleum, ut vulgo loquuntur, pene exſpatiantur. Nec tamen reprehendo eos qui aliter ſentiunt aut faciunt, hoc ſolum contendo, quod voci, ipſum quoque hoc inſtrumentis quibuſvis muſicis contingere, ut quanto latius evagentur toni, tanto ineptiores ſint ciendis affectibus, & eum demum cantum eſſe παθητικώτατον, qui quam proxime ad ſermonem accedit humanum, figuraſque & formas aliquid ſignificantes in ſe continet, cum, ut recte monet

monet Cicero, ſit veluti cantus quidam noſter ſermo, qui ſi modulis & numeris adſtringatur & ornetur convenientibus, muſicam exhibebit omnium ſuaviſſimam.

Licet vero in omni cantu vitioſa ſit nimia iſta ſonorum multitudo & copia, in argumento tamen comico & iis carminibus quibus mores & vita humana depinguntur, multo magis obſervandum, ut illi quam arctiſſimo coërceantur ſpatio, & ut cantus quam proxime ad communem accedat ſermonem. Diligentiſſimi hac in parte veteres fuere comœdi, qui imprimis cavebant, ne nimis eſſent ſonora conſuetudinis verba, parumque à ſolutis differrent. Hanc quoque legem religioſe etiamnum ſervant Sinenſes, haud paulo meliores quam qui noſtro orbe naſcuntur mimi, licet qui illas oras adierunt indocti, in Sinarum id reprehendant comœdiis, quod cantum contineant propemodum μονότονον, qui unius ejuſdemque ſoni intentione abſolvatur. Ipſi nempe illum demum cantum cenſent eſſe præſtantiſſimum, cujus ſonus tam late quam ipſamet pateat vox, ita ut ad diſdiapaſon, aut etiam ultra ſi fieri poſſit, excurrat. Sed vero dici vix poteſt quantis cachinnis excepti fuere, poſtquam Europææ ſuæ muſicæ ſpecimen exhibuere. Nec Sinis modo, ſed & Japonenſibus quoque hanc diſplicere, teſtes ſunt non ſine magno ſuo dolore quotquot Jeſuitæ terras illas frequentarunt. Et ſane minime hoc mirum videri debet, ſiquis hodiernæ ſimplicitatem ſpectet muſicæ; iſtam quippe quanto penitius cognoveris, tanto magis intelliges, nihil omnino aliud in receſſu habere præter inanem ſonum,

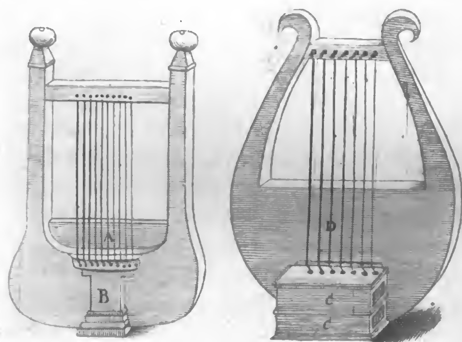
ſonum, illum quidem aliquo modo harmonicum, ſed tamen omnis rationis & ſignificationis expertem. Talem vero cantum velle obtrudere Sinis, populorum quotquot ſol aſpicit longe cultiſſimo, non temeritatis ſolum, ſed & extremæ fuerit dementiæ. In omnibus quæ vel ad parandas & fovendas voluptates, vel ad fallenda vitæ faciunt tædia, nulla unquam gens fuit eruditior Sinis. Sinæ attamen ſunt qui conqueruntur de veteri ſua deperdita muſica; quæ quidem querela ſi juſta ſit, utique fateamur neceſſe eſt, divinam olim eorum fuiſſe muſicam, veluti cujus adeo præſtantes ſuperſunt reliquiæ, ut univerſo Europæo cantui & ſeculo quantumvis ſuperbo facile poſſint imponere ſilentium. Qui eorum ſpectavere pantomimos, & cum ſtupore iis interfuere comœdiis, quæ à mutis perſonatis ſolo corporis geſtu & ſolis peraguntur nutibus, ſatis teſtari poſſint, quantam illi rythmicorum motuum (anima videlicet muſicæ) aſſecuti ſint peritiam. Cum itaque monotoniam, ſeu potius non admodum variatam in cantu dramatum Sinicorum carpunt rationem, non Sinarum, ſed ſuam produnt inſcitiam. Etenim quod in communi ſermone, id ipſum quoque in cantu obſervandum eſt comico, ut neque nimium deſcendat, neque nimium acuatur vox, ſed ſit media inter utramque, quæ non loquendi modi, ſed & cantandi maxime naturalis eſt ratio. In communi ſermone vox ut plurimum intra diapente ſubſiſtit, ita ut neque plus tribus tonis cum dimidio intendatur, neque majori intervallo infra communem loquendi modum deprimatur,

quemad-

quemadmodum & Dionysio Halicarnassensi annotatum. In diverbiis vero & dramatico cantu, licet aliquanto latius licitum sit exspatiari, non temere tamen transiliendum est hoc intervallum, sed demum si ira, indignatione, gaudio aut dolore subito vox excitanda, aut eadem languore, tristitia, fastu & ostentatione fuerit submittenda; cum omnes gentes & ipsa quoque bruta in eo natura magistra conveniant, ut affectus lenti & tardi voce gravi, celeres vero motus voce seu sono peragantur acuto. Si quando igitur tales occurrunt affectus, non erit intempestivum in aliquanto latiora vocem diffundere spatia, dummodo naturalis sermonis observetur mensura, & cantus iisdem quibus ille contineatur terminis. In dithyrambicis & choris tragicis alia est ratio, quippe cum majorem exigant ornatum, opus non est ut tam arctis limitibus cantus contineatur. Tenendus interim & hic modus, cavendumque in primis, ne etiam in his nimium subsultet sonorum varietas. Ut enim in diverbiis deleri non debet communis sermonis character & imago, ita in choris observandum præcipue, ne canticorum excedatur ratio. Nec tamen propterea metuendum, ut cantus fiat μονοειδὴς, cum etiam quantumvis pauci soni, multas possint continere formas & figuras, unde demum canticorum emergit præstantia.

Nec tamen audiendi sunt, qui existimant lyras & citharas, quæ quatuor aut quinque solum instructæ essent fidibus, adeo simpliciter fuisse fabricatas, ut quot nervos, totidem & non plures admitterent sonos. Error hic non aliunde profluxit,

profluxit, quam quod ſtatuarii ſingula lyræ membra non ſemper expreſſerint, cum in multis marmoribus non compareant chordotona, echea & tabellæ iſtæ ligneæ ſeu magades, quarum beneficio ſonorum ab una ad alteram chordam tanquam per gradus fieret tranſitus; partes quippe eæ erant exemtiles. In quibuſdam tamen antiquis monumentis ſatis manifeſte, licet diſpari ratione, adumbrantur. In horto Londinenſi Sereniſſimi Britanniarum Regis duo viſuntur marmorei Apollines, uterque ut fieri ſolet, cum lyra aut cithara. Unius lyra, quam prima exhibet figura, nihil continet ſingulare, vides quippe illic ſolum magadem A qui gradus continet, & βαστῆρα ſeu chordotonum B, à quo nervi procedunt.

In alterius vero lyra, quam ſecunda figura exhibet, manifeſte etiam gradus apparent, & quidem ampliori intervallo, ſed quod notandum loco βαστῆρος hic habes geminum ἠχεῖον, C C utrumque cavum & ſubjectum gradibus D, uti etiam

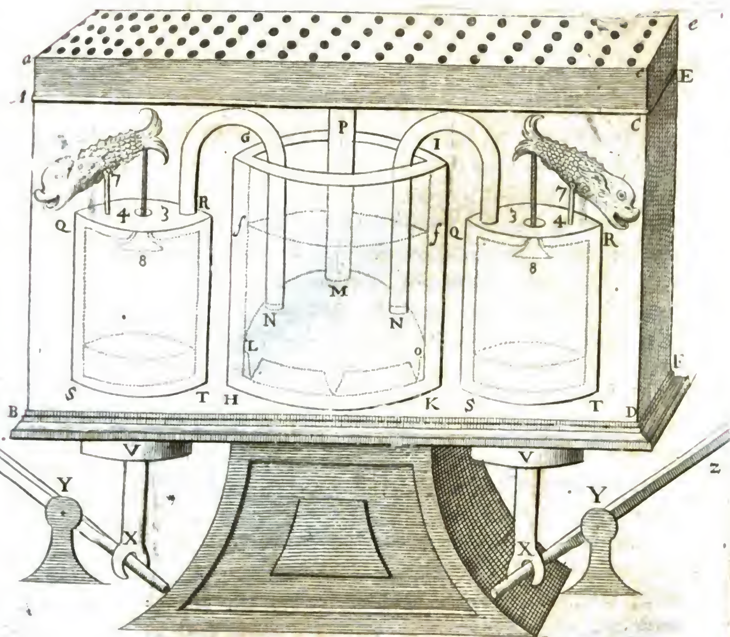
moris erat in theatrorum echeis. Erant vero echea iſtæc ærea, & augendi ſoni gratia affigebantur magadi. Mentionem horum facit Heſychius, cum Ἠχεῖον interpretatur μυστικὸν τὸ πρὸς τῇ μαγάδι χάλκωμα. Facile hinc colligas quinam olim dicti ſint intus canere. Sed & hoc obſervandum, in nullis antiquorum lyris, vel citharis, vel quibuſcunque aliis organis quæ fidibus intendantur, ſonorum gradus ita ut nunc fit obicibus diſtinctos fuiſſe, magno certe hodiernæ muſicæ damno, ut poſtmodum dicetur.

Quod vero lyrarum moles in antiquis marmoribus valde exilis quibuſdam videatur, brevioreſque continere nervos quam ut manu commode tractari potuerint, id ipſis artificibus & ſtatuariis imputandum, quos ad perennitatem artis ſuæ ſolitos fuiſſe enſes, haſtas, & quæcunque alia longe exſtantia, minori quidem attamen ſolidiori forma exprimere, nemo eſt qui ignoret. Obſervandum tamen breviores nervos nihil officere præſtantiæ muſicæ, quin potius plurimum conferre, ſi plectro aut digitis percurrantur argutis.

Sed nimis profecto ſimus longi, ſi inſectantium veterem & hodiernam laudantium muſicam ſingula expendamus argumenta. Unum tamen hoc adfirmare non vereor, vel ſolas antiquorum tibias univerſæ hujus ſeculi inſtrumentariæ ſupellectili præferendas eſſe quam longiſſime. Si ſolas exceperis organicas fiſtulas quæ in templis vulgo uſurpantur, vix ullas invenias alias quæ tibiarum dignæ ſint vocabulo. Et tamen illa ipſa quæ uſque adeo hodie placent organa, nequaquam cum antiquis comparari

comparari possunt hydraulicis. Hodierni quippe organarii, si more antiquo loqui velimus, vere non sunt organarii, sed ascaulæ seu utricularii, quomodo ab antiquis dicebantur illi, qui utribus, follibus aut manticis ventum tibiis adspirabant, quemadmodum hodie fit in templis. Ridiculi enim sunt qui hæc vocabula de iis accipiunt mendicis, quales vulgo cum cornamusa, ut loquuntur, per plateas discurrunt, & non distinctos, sed continuos & inamænos prorsus cubito excutiunt sonos. Ascaulæ seu utricularii veterum, nihil omnino discrepant ab hodiernis organariis. Sed vero antiquis organarii dicebantur soli hydraulæ, sic dicti ab organo vase æreo aræ instar rotundæ fabrefacto, è quo ventus beneficio aquæ incumbentis expressus magno impetu & tamen æqualiter ad tibias adfluebat. Cum vero horum artificium ab antiquis præcipue commendetur, non defuere complures eruditi & ingeniosi viri, qui usum hujus instrumenti revocare & seculo reddere fuerint conati; sed quod nemo eorum assecutus sit mentem Heronis & multo minus Vitruvii, qui utrique eorum fabricam nobis reliquere, mirum videri non debet, si votum hoc non omnino ex animo ipsis successerit. Præcipue in eo lapsi sunt, quod existimarint spiritum transeuntem per aquas easdem agitare, & exinde crispum & tremulum factum tibias subingredi, & suaviores auribus affundere sonos. Aliam instituere rationem qui hydraulicum organum construxere in viridario Estensi Tiburtino, quod describit Bapt. Porta in Spiritalibus. Danielis Barbari hydraulicum merito ab omnibus exploditur. Qui hac nostra ætate Vitruviani or-

gani constructionem scriptis suis musicis inseruere, illi dum veterum inventa insectantur, documento esse possint, quam sit solemne hominibus damnare & contemnere quidquid ipsi non intelligunt. Sd operæpretium fuerit organi hujus constructionem appingere, quæ & Heronis & Vitruvii verbis ex æquo propemodum conveniat.

Fiat

Fiat basis lignea ABCDEF & in ea constituatur ara rotunda GHIK ex ære fabricata & torno fideliter expolita. Fiat quoque clibanus seu hemisphærium æreum LMNO quam exactissime huic adaptatum. Sit vero in medio perforatus hic clibanus, & insertum habeat tubum & ipsum æreum & utrinque apertum MP. Habeat quoque clibanus alterum foramen, cui insertus sit siphon NIQ cujus nares pertingunt ad modiolum æreum QRST. Siphon hic habeat assarium seu platysmation ad N. Modiolo vero QRST aptetur embolus V cui affixa sit regula firmiter admodum compacta VX, ita ut à vecte XYZ embolus V commode moveri possit. Modiolus autem QRST habeat in superiori superficie aliud foramen 3, 4, cum platysmatio per quod aër ingredi possit. Iste vero ingredietur cum vectis XYZ in Z attollitur. Quando vero idem deprimitur, platysmation hoc clauditur, & ingressus aër per siphonem QIN, aperto platysmatio ad N, exprimitur in clibanum LMNO, unde per tubum MP influit in arcam Aa Cc Ee, cujus afflatu tibiæ animantur. Clibano vero LMNO, quamvis magni sit ponderis, veluti æneo, quo tamen fortius subjectum premat aërem & fidelius ne effluat custodiat, superinfunditur aqua, puta ad ff, vel altius si fortiores velimus efficere sonos. Fiet itaque ex continua vectis agitatione, ut attollatur tandem clibanus LMNO, immoto interim perstante tubo MP, & siphone NIQ, & notandum simulac vehementia ingressi spiritus attollitur clibanus, tum quoque æqualem fieri compressionem aëris qui in arca continetur.

Licet

Licet enim effluente per tibias aëre clibanus deſcendat, idemque rurſus agitatione vectis attollatur, quamdiu tamen clibanus ſuſpenſus & à fundo ſeparatus manet, tandiu propter æqualitatem prementis ponderis, æqualis etiam manet incluſi aëris conſtipatio, ipſaque clibani & ſuperinfuſæ aquæ inconſtans & mobilis altitudo efficit æqualitatem flatus, quo tibiæ aſpirantur. Verum nequis exiſtimet hanc deſcriptionem parum convenire cum ſenſu Vitruvii, verba ejus ad fidem veterum exemplarium expreſſa exhibebimus, additis duntaxat ad faciliorem intellectum iis, quæ ad declarandum ſchema pertinent literis, lingua videlicet mathematicorum.

Sic itaque ille; *De materia*, id eſt ligno, *compacta baſi* ABCDEF, *ara* GHIK *in ea ex ære fabricata collocatur. Supra baſim eriguntur regulæ dextra ac ſiniſtra ſcalari forma compactæ, quibus includuntur ærei modioli* QRST, *fundis ambulatilibus*, id eſt embolis V, *ex torno ſubtiliter ſubactis, habentibus fixos in medio ferreos ancones* VX *&* *verticulis* Y *cum vectibus* XYZ *conjunctos, pellibuſque lanatis involutos*, ut nempe ſine ſtrepitu moveantur. *Item in ſumma planitia* QR *foramina circiter digitorum ternum* 3, 4, *quibus foraminibus proxime in verticulis* 4, 7, *collocati ærei delphini, pendentia habentes catenis cymbalia ex ære* 8 *in foramina modiolorum chalata. Intra aram* GHIK, *quo loco aqua ſuſtinetur, ineſt pnigeus, uti infundibulum inverſum* LMNO, *quem ſubter taxilli alti circiter digitorum ternum ſuppoſiti librant ſpatium imum, ima inter labra pnigeos & aræ fundum. Supra*

autem

autem cerviculum ejus MP, *coagmentata arcula* Aa Cc Ee *ſuſtinet caput machinæ quæ Græcè* χανὼν μυσικὸς *dicitur.* Interjectis dein iis quæ pertinent ad ſtructuram annulorum, epitoniorum, plinthidum ſeu gloſſocomorum, itu redituque ſuo aperientium vel obturantium organi ſpiracula, aliiſque ſatis ſua ſponte manifeſtis, hæc poſtmodum ſubjungit. *E modiolis autem* QRST, *fiſtulæ*, RGN & QIN *ſunt continenter conjunctæ pnigeos cervici pertingenteſque ad nares, quæ ſunt in arula in quibus aſſes ſunt* (platyſmatia nempe ad N) *ex torno ſubacti & ibi collocati, qui, cum recipit arula animam, obturantes foramina* ad N, *ſpiritum non patientur rurſus redire. Ita cum vectes* XZ *extolluntur, ancones* VX *deducunt fundos modiolorum*, id eſt embolos V, *ad imum. Delphinique qui ſunt in verticulis* 4. 7. *incluſi, chalantes in os* 3. 4. *cymbalia* 8, *reimplent ſpatia modiolorum. Atque ancones* VX *extollentes fundos*, ſive embolos V, *intra modiolos* QRST *vehementi pulſus crebritate; & obturantes foramina* 3. 4. *cymbaliis* 8 *ſuperiora, aëra qui eſt ibi clauſus preſſionibus coactum in fiſtulas* QIN & RGN *cogit, per quas in pnigea* LMNO *concurrit, & per ejus cervices* MP, *in arcam* Aa Cc Ee.

Satis ex his videre eſt quam exacte Heron & Vitruvius conveniant, utpote qui in nullo diſcrepent, niſi quod Vitruvius clibano taxillos, & ſummæ modioli ſuperficiei delphinum ponderis formam addiderit, quorum tamen poſtremum tuto abeſſe poſſit, cum ad ornatum potius quam neceſſitatem faciat. Taxilli vero licet nonnihil utilitatis habeant in eo, ut recta

&

& æquabiliter moveatur clibanus, attamen nihil operi deerit, etiamsi & illi absint, dummodo recte se habeat clibanus seu hæmisphærium.

Regulas quas dicit dextra ac sinistri scalari forma compactas fuisse, quibus includantur ærei modioli, hic non expressimus, ne una figura aliam obscuraret, sed satis quilibet possit concipere intelligi tigna seu ferramenta à B, D, & F oblique & gradatim versus P surgentia, ut nempe iis contineantur & ipsa ara, & præcipue duo ærei modioli, qui quod multum patiantur, quando vectes deprimuntur, ideo firmissimis & proculdubio ferreis erant constringendi vinculis.

Præcipuus vero hujus organi labor in eo consistit, ut aræ & modiolo æreo secundum interiorem superficiem ita exacte respondeant clibanus, fistulæ & embolus, ne vel minimum aëris possit effluere. Hoc quidem difficile, sed tamen crebro olim factitatum fuisse, & præsertim ab Aegyptiis artificibus, satis docent cum alia veterum instrumenta, tum præcipue siphones illi quibus incendia restinguebantur; nec non & ἀερoτόνoς balista, quæ solo aëris impulsu aliquot centenum pondo lapides quam longissime emittebat, cujus accuratam descriptionem, cum multis aliis antiquorum machinis bellicis huic seculo ignotis alibi, si deus vitam & valetudinem dederit, exhibebimus.

Porro siquis istiusmodi hydraulicum construi sibi curaverit, vix dubitandum quin longe id præstantius sit futurum, quam quæ utrium aut follium beneficio vulgo animantur organa, quæ non inæqualem tantum, sed & imbecillem

edunt

edunt flatum, cum illa quæ beneficio aquæ inſpirantur, non æquabilem tantum, ſed & adeo robuſtum & ſonorum efficere poſſint ſonum, ut longius quam vel tuba vel buccina, & ad aliquot etiam paſſuum exaudiri poſſint millia, præſertim ſi ad ſenſum Vitruvii plures fiant modioli.

Riſu vero dignum eſt id quod nonnulli prodidere, veterum organa ſex vel octo tantum inſtructa fuiſſe tibiis. Mentitus ſcilicet eſt Tertullianus lib. de anima; *Specta portentoſam Archimedis* (Cteſibii rectius dixiſſet) *munificentiam: organum Hydraulicum dico, tot membra, tot partes, tot compagines, tot itinera vocum, tot compendia ſonorum, tot commercia modorum, tot acies tibiarum, & una moles erunt omnia. Spiritus ille qui de tormento aquæ anhelat, per partes adminiſtratur, ſubſtantia ſolidus, opera diviſus.* Sed & Claudianus;

Vel qui magna levi detrudens murmura tactu
Innumeras voces ſegetis modulatur ahenæ,
Intonat erranti digito, penituſque trabali
Vecte laborantes in carmina concitat undas.

Quamdiu Romanum ſtetit imperium tamdiu hydraulicorum conſtitit ratio. Qui in Italia ſucceſſere barbari, quamvis & ipſi ſimilia conſtruere fuerint conati, fruſtra tamen laboravere; ut mirum non ſit anonymum aliquem inficeti iſti ſeculi ſcriptorem auſum fuiſſe adfirmare, organa illa quæ follibus impelluntur, parum tantum quid concedere hydraulicorum præſtantiæ. Ceſſaſſe eorum uſum tempore Caſſiodori, ſatis adparet ex iis quæ ſcribit ad Pſalmum centeſimum & quinquageſimum, ubi nul-

la facta mentione hydraulicorum, laudat ea qualia passim vulgo construuntur. *Organum itaque est quasi turris diversis fistulis fabricata, quibus flatu follium vox copiosissima destinatur, & ut eam modulatio decora componat, linguis quibusdam ligneis ab interiore parte construitur, quas disciplinabiliter magistrorum digiti reprimentes grandisonam efficiunt & suavissimam cantilenam.* Qui hos folles cum organis antiquorum, & locum hunc Cassiodori cum verbis Tertulliani contulerit, utique dubitare non poterit, quin quanto melior Cassiodoro scriptor fuerit Tertullianus, tanto etiam præstantiora coriaceis quibusvis organis fuisse veterum hydraulica. Apud Græcos horum rationem diutius conservatam fuisse cum aliunde tum ex eo quoque colligi potest, quod in Annalibus Francicis cujusdam Anonymi anno DCCCXXVI dicatur Georgius, seu potius Gregorius quidam Venetus Ludovico Pio Aquisgrani organum construxisse hydraulicum, idque ad morem Græcorum, ut Aimoinus & alii ejusdem seculi scriptores indicant, quamvis illi conatus hujus Gregorii laudasse contenti, nihil omnino de operis successu addiderint. Ut ut sit, non possum satis mirari, quod & Keplerus, & plerique fere alii, qui hac nostra ætate musicam tradidere, non dubitant affirmare, organarios antiquos nihilo meliores fuisse hodiernis utriculariis, iis nempe mendicabulis, qui cum cornamusa, ut vulgo loquuntur, stipis colligendæ gratia in triviis passim vagantur. Profecto nostri seculi organarii, ut paulo ante monuimus, veri sunt utricularii seu ascaulæ.

Quod

Quod vero tibiarum quæ ore inflantur attinet cantum, vere de eo dici posse existimo nihilo plus antiquis pastoribus sapere hodiernos tibicines, & forsan ne tantundem quidem. Ad mendicos relegata est ars præstantissima, tibiaque, quæ olim omnibus fidibus, omnibusque aliis instrumentis musicis longe præferebatur, adeo obmutuit, ut si solos exceperis Sinenses, qui hac in parte excellunt, neminem hoc seculo invenias, qui vel modice audientes possit afficere, meritoque contemtui sit Europæis gentibus vel ipsum tibiæ vocabulum. Suaviorem lyra habitam olim fuisse tibiam non Aristoteles tantum in problematis, sed & ipsum Marsyæ satis evincit supplicium. Quantum vero studii & diligentiæ in excolendo hoc instrumento posuerint veteres, satis ex iis patet quæ & Theophrastus & Plinius de Orchomenii lacus arundinibus prodidere. Non sufficiebat, ut certis tantum annorum periodis cum exundaret lacus cæderentur, nisi etiam sole, pluvia, ac gelu maceratæ, ac diuturna deinceps exercitatione emollitæ vitium omne deponerent, ac voto artificum satisfacerent. Hæc siquis legat & perpendat, minus mirabitur tibias septem aliquando talentis venisse, ut testatur Lucianus.

Jam vero quod tibiarum spectat varietatem & multitudinem, tanta ea fuit, ut quamvis plerique illi scriptores qui de tibiis sigillatim complura composuere volumina temporum perierint injuria, vel ex solis iis quæ supersunt veterum fragmentis, ingens aliquis compilari possit liber. Verum cum non desint, qui ex parte id jam præstiterint, nec defuturi sint qui dili-

rum cum musicis rationibus non semper conveniat hoc pacto sonos variare, aliam sunt commenti methodum, & concinnam & compendiosam magis: beneficio quippe παρατρυπημάτων, quibus βόμβυκας seu minuta cornua insererent, id assecuti sunt, ut singula foramina quatuor aut quinque efficerent tonos, βόμβυκας nempe sursum vel deorsum deprimendo, ita ut singula foramina multiplicitate sonorum singulis æquivalerent fidibus. Nihil hic fingo: licet plures possim adducere testes, sufficiat solus Proclus in commentariis ad Platonis Alcibiadem. Sic itaque ille, ἕκαστον τρύπημα τῶν αὐλῶν τρεῖς φθόγγους ὥς φασι τοὐλάχιστον ἀφίησι· εἰ δὲ καὶ τὰ παρατρυπήματα ἀνοιχθείη, πλείους. Hypholmiorum vero & Bombycum, præter Pollucem & alios Grammaticos, mentionem etiam faciunt Ptolemæus & Porphyrius in musicis, & Aristoteles περὶ ἀκουστῶν. Præ cæteris insignis est locus apud Arcadium Grammaticum, quem integrum adscribam. Ἑκάστῳ πνεύματι οὐκ ἀτέχνως οὐδ' ἀμούσως τὰ σημεῖα ἐπέθετο, καθάπερ οἱ τοῖς αὐλοῖς τὰ τρήματα εὑράμενοι ἐπιφράττειν αὐτὰ καὶ ὑπανοίγειν ὁπότε βούλοιντο κέρασι τισὶν ἢ βόμβυξιν ἢ ὑφολμίοις ἐπετεχνάσαντο, ἄνω τε καὶ κάτω, καὶ ἔνδον τε καὶ ἔξω στρέφοντες ταῦτα. οὕτωσὶ κἀκεῖνος ὥσπερ κέρατα τὰ σημεῖα ἐποιήσατο τῷ πνεύματι ἕν τι σχῆμα ἑκατέρῳ σημηνάμενος. Τοῦτο δὲ τὸ ἓν ὥσπερ αὐλῷ ἐοικὸς, ὅπερ ἔνδον καὶ ἔξω στρέφων ἐπιφράττειν τε καὶ ὑπανοίγειν τὸ πνεῦμα ἐδίδαξεν. ἐπιφράττειν μὲν γὰρ αὐτὸ καὶ ἐπέχειν ὁπότε ψιλοῦν ἐπιτάττοι· ἀφίησι δὲ καὶ ὑπανοίγει ἡνίκα ἐπιπνέοντες ἡμεῖς δασέως λέγειν ἀναγκαζόμεθα.

Sed

Sed ut potiora tangam, ubinam hodie artificem invenias, qui quot affectuum genera, totidem quoque discrepantes tibiarum possit construere formas & figuras, quod tamen veteres præstitisse, notius est quam ut explicari mereatur. Quin potius ausim adfirmare, neminem hoc tempore reperiri, qui intelligit rationem, qua tibiæ istiusmodi motus inducentes parari debeant. Non in materia solum, unde confici debeant fistulæ, sed & in proportione ad quam exigendæ sint earum formæ peccant gravissime. Vulgo putant si duæ fuerint tibiæ ejusdem longitudinis, sed disparis crassitiei, illam quæ crassior sit graviorem edere sonum, ac illa quæ minus fuerit crassa. Atqui longe aliter id sese habere docebit experientia, cum quanto crassiores sint tibiæ, tanto etiam acutiorem, quanto vero tenuiores, tanto graviorem edant sonum, manente nempe eadem longitudine. Quamvis ubi natura loquitur, opus non sit autoritate, siquis tamen testes postulet adduci possit Aristoteles, Plutarchus, aliique; sed perspicuitatis gratia sufficiat Æliani locus qui exstat apud Porphyrium in hypomnematis ad Harmonica Ptolemæi; Ἐὰν λάβῃ τις δύο αὐλοὺς, τοῖς μὲν μήκεσιν ἴσους τῇ δὲ εὐρύτησιν τῶν κοιλιῶν διαφέροντας, καθάπερ ἔχουσιν οἱ Φρύγιοι πρὸς τοὺς Ἑλληνικοὺς, εὑρήσει παραπλησίως τὸν εὐρυκοίλιον ὀξύτερον προϊέμενον φθόγγον τοῦ στενοκοιλίου. Θεωροῦμεν γέ τοι τοὺς Φρυγίους στενοὺς τῇ κοιλίαις ὄντας, καὶ πολλῷ βαρυτέρους ἤχους προβάλλοντας τῶν Ἑλληνικῶν. Causam vero quam ibidem reddit Ælianus quare hoc contingat, nempe quod vox in tenuiore foramine diffici-

difficiliorem habeat tranſitum, ac propterea tardius moveatur, illam minime probo. Pori & foramina perpetua fere ſemper fuere & effugia & ſimul ſcopuli, eorum qui vel olim vel noſtra hac ætate de natura & viribus ſoni aliquid ſcripſere. Ut itaque cavillatio omnis tollatur, fiat experimentum in ſolido, & loco fiſtulæ accipiatur corpus aliquod ſonorum non perforatum, velut duæ virgæ ferreæ aut alius metalli, ejuſdem quidem longitudinis, ſed non ejuſdem craſſitiei; id ſi fiat, & virgæ illæ ſuſpenſæ percutiantur, dico illam quæ tenuior eſt gravius, alteram vero tanto acutius ſonare, quanto fuerit craſſior. Quin & ſatis manifeſta eſt cauſa. Nempe quanto tenuior eſt virga, tanto flexilior. Quæ vero facilius flectuntur, illa tardius tremunt. Quanto autem tardior tremor, tanto quoque gravior ſonus.

Hinc facile ſolvitur quæſtio, quæ multos hactenus exercuit eruditos, de tibiis dextris & ſiniſtris, utræ ſcilicet gravius ſonarint. Ex iis quæ diximus patet, tibias tenuiores gravius ſonare quam craſſiores. Tibias vero dextras tenuiores fuiſſe ex Plinio colligitur, qui libro XVI. cap. XXXVI. teſtatur eam partem arundinis, quæ terræ & radici vicinior eſt *lævæ tibiæ convenire, quæ cacumen dextræ.* Sic quoque Theophraſtus lib. IV. Hiſt. plant. τὴν μὲν πρὸς τῇ ῥίζῃ ἀριστερὰν εἶναι, τὴν δὲ πρὸς τοὺς βλαστοὺς, δεξιάν. Poſito itaque eo ut æqualiter prolixæ eſſent dextræ & ſiniſtræ tibiæ, clarum eſt dextras gravius ſonaſſe, quam lævas.

Jam vero quandoquidem & nervorum & tibiarum eadem eſſe debeat ratio, merito aliquis objiciat

objiciat chordas craſſiores gravius ſonare quam tenues. Licet nemo ſit qui de eo dubitet, omnino tamen & hic evellendus eſt error, idque eo magis quod videam præclarum illud Florentiæ lumen in dialogis de motu, dum tritam calcat viam, in eodem hæſiſſe errore. Ubi enim recenſet tres modos, quibus chordarum ſonus acutior reddatur, hunc poſtremo addit, fieri id ſiquando chordarum craſſities minuatur, ita ut ſiquis, eadem manente tenſione, efficere velit, ut aliqua chorda diapaſon acutius ſonet, neceſſe eſſe, ut eatenus fiat ſubtilior, donec quarta ſolum craſſitiei pars remaneat. Carteſius in epiſtolis ad Merſennum, ubi multa reprehendit in hoc Galilæi ſcripto, licet nihil bene, hæc tamen probat, notat enim nihil hic tradere Galilæum, quod non ſibi & Merſenno ſit notiſſimum. Sed profecto vir ille quam parum perſpicax fuerat in muſicis, judicio eſſe poſſit ejus de hoc argumento libellus, in quo præter vulgaria, nihil omnino bonæ frugis invenias. Ut autem facili negotio cognoſcas, quam id aliter ſeſe habeat, ſumantur duæ chordæ pares longitudine, ſed diſpares craſſitie, & eo uſque intendantur, donec fiant uniſonæ. Iterum dein intendantur, ſeu appenſo pondere, ſeu beneficio verticillorum, ſed ea lege, ut ad æquale ſpatium & æqualem longitudinem utraque excurrat chorda, & ut extenſio fiat ſimilis, cum notum ſit craſſiores chordas propter rigorem difficilius intendi: quo facto, ſi utramque carpſeris chordam, ſenties craſſiorem longe acutiorem edere ſonum. Satis hinc manifeſtum, quod tibiis, idem quoque nervis eve-

nire, & si par fuerit longitudo, crassiores nervos semper minus crassis acutius sonare, si nempe æqualis fuerit tensio.

Hinc adparet verum non esse præceptum istud universale eo quo ipsi volunt sensu, nervos quo magis intenduntur eo acutiorem edere sonum, eadem quippe manente tensione, acutius etiam possunt sonare, si nempe spissiores fiant. Quod enim de bacillis seu virgis ferreis paulo ante dixi, ut quanto crassiores & rigidiores fiant, tanto difficilius tremant, proindeque acutius sonent; ipsum quoque hoc de nervis intelligendum: adeoque si velimus ut nervus crassior eundem quem tenuior efficiat sonum, eatenus remittendus & relaxandus est, donec æque flexilis fiat ac tenuior nervus, paribusque ac ille temporibus tremores suos absolvat.

Pulcherrimæ sane & utilissimæ sunt quæ hinc derivantur consequentiæ, sed cum nonnullæ prolixiore egeant demonstratione, ne delicatis fastidio simus, alteri eas loco reservamus. Hoc solum moneo, cujuscunque magnitudinis fuerint corpora sonora, posse ea quemlibet efficere sonum, & ut duo vel chordæ, vel tibiæ, aut etiam virgæ ferreæ, aut æreæ fiant unisonæ, sufficere ut homologia seu partium subsistat ratio. Nihil interest utrum unum corpus aliud millies sua mole excedat, dummodo quæ longitudinis ad longitudinem eadem quoque crassitiei ad crassitiem fuerit ratio. Commode hujus rei indicium sumi potest è massis ferreis, quæ sive magnæ sive minutæ fuerint, unum eundemque percussæ exhibent tonum, si

homologa

homologa habuerint latera. Non videtur hujus rei veritas latuisse Ptolemæum, cujus verba ex primo harmonicorum non pigebit adscribere. Sic itaque ille; ὁ μείζων εἰ τύχοι καὶ παχύτερος χαλκὸς τοῦ ἐλάττονος καὶ λεπτοτέρου, ποιεῖ ψόφον ὀξύτερον. *Si fuerit majus & crassius æs, utique minori & tenuiori sonum edit acutiorem.* Sed quod sequitur ὅταν ὁ κατὰ τὸ μέγεθος λόγος, μείζων ᾖ τοῦ κατὰ τὸ πάχος, non videtur satis huic loco convenire, ut recte monet Porphyrius, &, nisi fallor, vel erravit Ptolemæus, vel pro μείζων reponendum μείων. Si enim duæ æris fuerint massæ, alia longa & crassa altera brevis & gracilis, sic tamen ut utriusque crassities sint proportionales, tonum omnino eundem exhibebunt. Sed si contingat ut minor sit longitudinis quam crassitiei discrepantia, jam majus ferrum acutius sonabit.

Hinc satis adparet ad efficiendum sonum vel gravem vel acutum nihil quidquam conferre corporum molem, sed totum hoc pendere ex facilitate aut difficultate quam habeant corpora ad concipiendum tremorem. Si sphæræ solidæ ex ære tremorem possent concipere, æqualis esset tonus omnium sphærarum cujuscunque demum magnitudinis illæ forent. Sed vero sphæræ invicem collisæ, edunt quidem sonum, sonus attamen ille neque acutus est neque gravis. Grave enim & acutum non dicitur ubi nullus est tremor. Cum enim quælibet corpora quanto longiora sunt, tanto quoque si percutiantur diutius tremant, quanto vero breviora, tanto citius tremores suos absolvant, ma-

nifestum est tremores illos insensiles fieri, vel potius desinere, si corpora ad ejusmodi figuram redigantur, ut longitudinem & latitudinem vel nusquam vel ubique habeant, qualia sunt sphærica & quadrata, hoc est inflexilia & fere muta. Ut sonus fiat musicus, sive gravis sive acutus, oportet ut flexile sit corpus. Id si tale sit & difficulter moveatur, acutus; si facile, jam gravis edetur sonus. Unde patet nullum esse tam minutum corpusculum, quod non graviorem efficere possit sonum, quam quævis vasta moles.

In nervis & minutis admodum fistulis licet difficilius sit experimentum, propterea quod illæ, si exiles & fragiles fiant, tactu aut flatu hominum ægre tremorem sensilem concipiant, naturam tamen multa posse quæ ars nequit præstare humana, indicio sint cum alia insecta, tum præcipue crabrones, qui sive beneficio fistulæ, sive chordæ tenuissimæ, quam vehementia spiritus sui tremere faciant, sive potius motu & tremore alarum, parvo utique instrumento, sonum edunt gravissimum.

Discrepant tamen majora seu æra seu alia corpora sonora à minoribus in eo, quod licet in acumine seu gravitate soni utraque utrisque conveniant, majora tamen corpora sonum densiorem, minora vero rariorem semper emittant. Diligentissimi fuere veteres artifices in hujus rei observatione, & sane absque ea irritus est omnis labor qui in temperandis insumitur cum aliis musicis organis tum præcipue tibiis, cum ad inducendos & regendos affectus vocis sonique condensatio & rarefactio multum conferat momenti.

momenti. Si quid flebile & luctuosum exprimere velimus, non sufficit ut sonus sit gravis & remissus, nisi etiam sit rarus & quodammodo hians & fractus. Commode huic affectui ciendo inserviebat tibia Phrygia, longa quidem, sed pertenuis, & lugubrem idcirco edens vocem, præsertim si cornu appositum haberet. Hymnis vero & Deorum sacris adhibebatur tibia Doria, & ipsa quoque gravem emittens sonum, sed densum & plenum. Amatoriis & jucundis affectibus explicandis Ionicæ inserviebant tibiæ, acutam simul & raram emittentes vocem. Iracundiam & bellicos motus inducentes, & ipsæ quoque acutam, sed tamen densum & plenum formabant sonum. Denique quot affectibus & motibus humani inquietantur animi, totidem quoque & plura ad expugnandas etiam quasvis quantumvis refractarias mentes adhibita olim fuere organa.

Nostra hac tempestate adeo istæc naturæ contemnuntur præcepta, ut cum omnis hodierna instrumentaria non sufficiat supellectilis ad insignem aliquem conciendum affectum, non tamen desint qui uno eodemque instrumento omnia se præstare posse existiment; & quod magis mirere, etiam illi qui in arte hac cæteris præstare creduntur, rident siquis veteris musicæ, instrumentorumque quæ olim in usu fuere vel obiter meminerit, adeo nempe unicuique seculo sui placent mores. Sed profecto nullum certius inscitiæ est argumentum, quam de iis quæ nescias, iniquè judicare. Si originem instrumentorum, quæ hodie in usu sunt inquiramus, pleraque ea à barbaris ad nos pervenisse invenie-

inveniemus. De organo quod follibus animatur ſatis diximus, Harpam vulgarem & ipſam quoque barbarorum eſſe inventum, ſatis teſtatur ille Fortunatiani verſiculus,

Romanuſque lyra plaudat tibi, barbarus harpa.

Nec dubito quin illud ipſum ſit inſtrumentum, quo Bardi Gallorum olim uterentur ſacerdotes, veluti quod lyræ non abſimile fuiſſe ſcribat Diodorus Siculus. Teſtudinem, Barbiton ſive Tiorbam, Panduram, citharam, cæteraque inſtrumenta vulgaria, liceat vocabula habeant antiqua, barbara tamen eſſe potius quam Græca vel Romana, vel illud ſatis declarat, quod pleraque cervicem diſtinctam habeant tactibus ut vocant, nervis nempe tranſverſis, quibus ſeu gradibus ab uno tono ad alium fiat aſcenſus, quale nihil in antiquis comparet inſtrumentis. Commoda & expedita admodum barbaris viſa eſt hæc ratio, brevi enim illud adſequebantur, ut tonos à tonis quam exactiſſime diſtinguerent. Sed vero quod in pleriſque artibus & ſcientiis videre eſt, ut qui earum ſectantur compendia, in ipſo ſtatim initio magni profectus exhibeant umbram, poſtmodum vero nihil damnoſius compendiis eſſe deprehendant, veluti quæ omnem ulteriorem progreſſus obſtruant viam, ipſum illud contigit iis, qui laboris minuendi gratia inſtrumentorum cervices nerveis diſtinxere jugamentis. Indicio ſint quantumvis excellentes ſeculi noſtri muſici, quibus ſi vel barbiton, vel teſtudo tactibus, ut vocant, deſtituta detur tractanda, ne quidem eam attingere audent, vel ſi audeant, ludibrio ſunt auditoribus. Ut tamen imperitiæ ſuæ patrocinentur,

ſerio

ſerio affirmant, non poſſe abſque his adjumentis inſtrumenta hæc commode pulſari, & quia ipſi id efficere nequeunt, neminem unquam id potuiſſe audacter contendunt. Verum an non ſatis illi refelluntur violinæ hodiernæ exemplo, quæ licet iſtiuſmodi careat adjumentis, ſatis tamen ſcite à nonnullis tractatur? An dubitemus utrum id ipſum fieri poſſit in iis inſtrumentis quæ pluribus conſtant nervis? Eſto id quam maxime difficile & laborioſum, ſed quid demum pulcrum in rebus quod abſque labore aſſequi poſſimus. Ecqua præterea eſt difficultas, quæ non facile ſuperetur, ſi eam certa merces & laus non vulgaris ſubſequatur? Debuerat eos excitare vulgaris muſicæ ſimplicitas, quæ tanta eſt, ut in uno diatonico genere totus hodiernus conſiſtat cantus. Et tamen in hoc genere etiam indocti olim excellebant. Sane quamdiu nerveis iſtiuſmodi compedibus colla inſtrumentorum adſtringuntur, fieri non poteſt ut vel chromaticum, nedum enharmonium genus reviviſcat. Si velimus ut antiquæ muſicæ ſplendor in ſeculum tranſeat, relegandi ſunt iſti obices quibus toni diſtinguuntur, conſtruendæque ſunt inſtrumentorum cervices vel ex ebore, vel ex alia candicante materia, quæ commode patiatur, ut lineis diverſi coloris inſcribantur non ſolum tonorum ſed & hemitoniorum & dieſium intervalla, id ſi ea quam veteres tradidere fiat ratione, & inſuper dociles & arguti acceſſerint digiti, utique diuturna & continua exercitatio præſtabit quod hodierna nequeunt præſtare inſtrumenta. Stultum eſt credere vel affirmare, non poſſe tam minuta intervalla

valla digitis frequentari, si enim toni exacte possint inveniri, utique etiam invenientur hæmitonia & minora intervalla; nec difficilius hæc quam istos reperire, unum quippe si noveris, jam omnes noveris. Quod vero inquiunt, etiam hoc tempore reperiri organa & clavicymbala, ut vocantur, quæ hemitonia tonis permixta habeant, illud quidem verum, hæc ipsa tamen ostentationi potius quam utilitati inserviunt, cum non habeant continuam seriem, ita ut ab uno genere transitus fieri possit in aliud, quod tamen in plerisque veterum instrumentis factum fuisse notius est, quam ut explicari debeat. Passim apud musicos veteres videre est, ita hemitonia & dieses dispositas fuisse, ut à diatonico subito transitus fieret ad chromatium & enarmonium purum, quod hodierni musici quia ipsi præstare nequeunt, nunquam factum esse contendunt. Serio itaque affirmant, veteres nunquam chromaticum aut enarmonium purum exhibuisse, sed, quod & ipsi faciunt, permiscuisse hæc genera diatonico. Verum adeone nobis stulte simus amici, ut aliorum ex nostro captum metiri velimus, totque simul seculorum & gentium communem consensum, non tantum in dubium vocare, sed & palam oppugnare, idque nulla alia de causa quam ut hodiernæ vitiis blandiamur musicæ? Sciant attamen qui de antiqua sic judicant musica, non hic substitisse veterum artificium, utpote qui non instrumentis solum, sed & in cantu vocis, non chromaticum tantum, sed & enarmonium genus adeo distincte expresserint, ut si vel in minimis aberrarent intervallis, etiam à plebe &

totis

totis explodcrentur theatris. Quamdiu dithyrambica viguit poëſis, & chori Euripidis & odæ Pindari & ſimilium cantatæ fuere, tamdiu etiam non defuere qui tria illa muſicæ genera pura & impermixta non inſtrumentis modo, ſed & viva voce exprimere potuerint. Toto itaque illo tempore principem inter muſicos locum tenebant dithyrambopœi, nec ullum aliud ἀκριβέστερον ἁρμονίας κριτήριον habebatur, quam ſi cantores adeo in arte ſua eſſent gnari, ut etiam hoc promittere auderent, ſeſe ne in minima quidem peccaturos dieſi, ὥστε μηδὲ τὴν ἐλαχίστην ἐν τοῖς διηγήμασιν δίεσιν ἀγνοεῖν, ut loquitur Dionyſius Halicarnaſſenſis. Tempore demum Domitiani & poſtea mutata linguæ Græcæ pronuntiatione, etiam antiqua cantandi mutata fuit ratio, tum præcipue querelæ auditæ de difficultate chromatici & enarmonici generis voce exprimendi, reclamantibus nempe ſyllabarum modulis, tum quoque omiſſo chromatico & enarmonio puro, paſſim & ubique tria iſta genera invicem permiſceri cœpta, tum denique omiſſo vocis cantu tota vis muſicæ ad organicos tranſlata, donec tandem etiam in illis antiqua deficeret muſica.

Obiter hæc attigiſſe ſufficiat. Neque enim in brevi hoc ſcripto propoſitum nobis eſt ea explicare, quæ ad harmoniam ejuſque genera & proportiones proprie ſpectant, cum multi etiam ad faſtidium lectorum fuſe & prolixe pleraque ferme ſint perſecuti. Sed cum in cantu non tantum conſideranda ſit harmonia, ſive ſonorum & concentus ratio, verum etiam rythmus ſive concinnus carminis motus, & inſuper

distincta & elegans verborum enuntiatio, utrumque vero adeo hoc tempore negligatur ac si nihil ad musicam pertineret, non inutilis forsan hæc nostra erit opella, siquis non præoccupato ea quæ scribimus perpenderit animo. Nec tamen intempestivi ut spero videbimur, quod ad reducendum chromaticum & enarmonium cantum plurimum valere existimemus, si auferantur jugamenta ista nervea à cervicibus instrumentorum; hoc enim si fiat, & labor adsiduus pervicerit, ut etiam minuta istæc intervalla digitis frequentare aliquis possit, facilius etiam subsequetur vox nervorum æmula.

Sed & hoc quoque instrumentis accedet utilitatis, ut tonos inflectere possimus, quod in plerisque hodiernis instrumentis, quæ fixos & immobiles habent tonos, neutiquam fieri potest, ut mirum non sit tam male hoc tempore organicæ cum vocali convenire musica.

Nec tamen hæc eo à me dicuntur, quod instrumentorum seu vocis flexiones seu plasmata, velut præclarum quid suspiciam, quin potius, si libere loqui liceat, nihil mihi ineptius videtur infinitis istis flexionibus, quantumvis eæ liquido formentur gutture, & miror inter Italos tam multos reperiri, qui ex frequentia & prolixitate plasmatum cantus præstantiam metiantur. Olim longe aliter, quippe, ut ex Cicerone constat, etiam plebs & multitudo ipsa reclamabat, si flexiones nimium crebro fierent. Non quidem negari potest eas si sint breves & apte cantui inserantur, nonnihil conferre ornamenti, verum quis est qui nesciat etiam ipsa, si nimia fuerint, sordescere ornamenta? Summæ

pulcritu-

pulcritudinis indicium est nullo egere ornatu; huic proximum egere quam minimo: ubique vero egere, id demum signum deformitatis certissimum. Cantum ego libenter velim similem iis matronis, quibus nihil decedat, etiamsi universum deponant mundum muliebrem, veluti à natura consecutis quod quovis adscititio cultu sit præstantius. Non possum idcirco probare longas & perpetuas istas vocis flexiones, quibus non verborum tantum sensus, sed & ipsum carmen ita exstinguitur, ut neque cantus rationem & significationem unquam percipere possis. Sive Italos, sive Gallos audias cantantes, nihil nisi plasmata audias, in iis solis totam expendunt vocem. Est tamen inter utrosque magna differentia, Galli quippe breviora, sed magis frequentia amant plasmata, ita ut in singalis pene syllabis vocem flectant. Itali longioribus utuntur flexibus, unde ridentur à Gallis, veluti qui in uno formando plasmate utrunque exhauriunt pulmonem. Galli præterea in suo cantu rythmum magis observant quam Itali, unde fit ut apud illos complura occurrant cantica quæ concinnos & elegantes admodum habeant motus; verum eo laborant incommodo seu vitio potius, quod quanto sæpe elegantior sit rythmus, tanto minus verborum sensus percipiatur. Itali & Hispani verborum magis observantes, singula vocabula longe proferunt distinctius, sed rythmum sæpe negligunt, quod si hujus velint habere rationem, nihil eorum quæ canunt intelligas.

Observatu dignum est, tota sæpe Italorum cantica constare ex simplici verborum pronuntiatione,

tiatione, & ex plasmatis, ita ut vere non canant, nisi demum cum plasmata faciunt. Galli semper quidem canunt, sed si efficere velint ut verba intelligantur, jam rythmi seu cantici motum penitus destruunt. Fieri enim non potest, si syllabarum in cantu non observetur quantitas, ut verba percipiantur, & sensus carminis auditoribus innotescat. Olim à totis theatris explodebantur musici & cantores, qui vel in una peccarent syllaba: quis vero nostra hac tempestate non merito rideat, si quem ea audiat cantantem, quæ postmodum interpretari necesse est, quod tamen in Gallorum cantu sæpe videre est, quando peracto cantico hæc nimirum addunt, *quæ cecini hæc sunt?*

Quapropter siquis sinceram & genuinam velit excolere musicam, huic vitandæ sunt omnino intempestivæ istæ vocis flexiones, quibus non tam ornatur quam discerpitur vera cantuum ratio. Quantumvis enim brevia fuerint plasmata, semper tamen illa officiunt, non verborum tantum intellectui, sed & rythmo, id est formæ & figuræ canticorum: quæ utraque si tollantur, perit omnis carminum potestas, nihilque præter inanem & omnis significationis expertem supererit sonum. Quare nequeo satis mirari eos, qui veteris musicæ inopiam & simplicitatem rident, hoc quoque inter sua retulisse argumenta, quod ornamentis destituta fuerit, istis nempe plasmatis & flexiunculis vocis, quibus usque adeo hodiernus redundat cantus, ut præter istæc frequentamenta vix quidquam aliud contineat. Sane qui hæc reprehendunt, illi dum veterum insectantur inscitiam,

produnt

produnt suam. Quamdiu recta apud Græcos & Romanos canendi constitit ratio, tam diu explosa fuere quælibet longiora plasmata; non quod illa minus scite ac nunc fiat effingere possent, aut quod faucium obstaret asperitas, cum etiam complures barbaræ gentes vel sola natura magistra vocem inflectere, crispare, & in varios destringere didicerint gyros, sed quod intellectus verborum & forma carminis hac ratione penitus destruatur. Non est itaque quod quisquam miretur nulla alia admissa olim fuisse plasmata nisi brevia tantum, idque in iis solum syllabis, quæ diphthongos continerent aut duplices vocales, quæque quod spatium & ornandi opportunitatem voci concederent, ea propter accentu circumflexo notabantur. Nam cum accentuum rationem à musicis acceperint Grammatici, ut alibi ostendimus, non est difficile colligere quodnam illorum in prima origine fuerit officium. Nempe cum ad moderandam in pronuntiatione vocem illi fuerint adhibiti, vox autem legentium aut loquentium ultra diapente seu tres tonos cum dimidio ut plurimum non excurrat, utilem sane præstitere operam apponendo accentum gravem si vox esset deprimenda, acutum si acuenda; circumflexum vero si eadem longius producenda & modica flexione mollienda aut exornanda esset. In simplici quidem lectione aut recitatione reprehendebantur plasmata seu flexiones nimis conspicuæ, in cantu vero cum major detur libertas, non impune tantum, sed & cum plausu eædem adhibebantur, dummodo verborum non officerent intellectui, lexque metrica & forma rythmi inviolatæ

& integer perstaret sermo, quod sæpe non in dithyrambicis modo videre est, ut in μεγαλοπόλιες Ἀθῆναι, sed & in levibus cantiunculis *Animula, vagula, blandula*, & infinitis similibus. Quod si cantus & sermo iste velox longius excurreret, veluti in isto versiculo Græco, Βρόμιε δορατοφόρε ἐνυάλιε πολεμοκέλαδε, aut Latino, *Perit abit alipedis animula leporis*, merito velut futilis explodebatur. Multo magis explosi fuissent, siquis currente cantu, cursum inhibuisset sermonis, & ita pigras & immobiles exhibuisset syllabas, ut non ad decem & viginti, sed & ad longe plura, uti hodie fit, produxisset tempora. Constans & inviolata apud veteres semper ea permansit lex, ut brevis quæque syllaba uno, longa vero duobus contineretur temporibus. Brevis itaque syllaba, vel brevem, vel nullum admittebat flexum, longiorem quidem longa, præsertim si diphthongum aut longam haberet vocalem, sic tamen ut semper temporum & pronuntiationis ratio observaretur: Ridendæ itaque sunt veloces & infinitæ istæ flexiones, quas super unam vel literam, vel syllabam, ut vulgo loquuntur, hodierni formant musici. Si velimus ut cantus aliquam in animos nostros exerceat potestatem, efficiendum omnino, ut iisdem quibus sermo communis; iisdem etiam sermo cantu adstrictus contineatur temporibus: id enim si fiat, jam quoque sermo ille erit intellectu facilis simul & ornatus. Si enim is intelligi nequeat, utique ne sermo quidem erit dicendus. Quanta vero veterum diligentia in proferendis in cantu singulis fuerit syllabis, si quis scire desideret, adeat is cum

alios

alios tum præcipue Dionysium Halicarnassensem in Rhetoricis. Non sufficiebat distincta & intellectu facilis pronuntiatio, nisi ipsæ etiam syllabæ adeo molles & liquidæ essent, ut tanquam per declive labentia corpora adessent prius quam adesse sentirentur. Vitiosum imprimis habebatur, si non cum sono simul quoque sensus carminum perciperetur. Etiam plebeis displicuisset auribus, siquis nimium producendo aut corripiendo vel aliquam mutilasset syllabam, vel eandem in plures discerpendo partes produxisset; quod tamen nostro tempore laudant, & elegantiis hodiernæ musicæ annumerant, quando nempe post nigras ponuntur notæ minimæ, & per syncopationem, ut vulgo loquuntur, insequentes lacerantur syllabæ.

Verum non hæc tantum fugienda, sed ut paucis multa complectar, omnes istæ notæ quibus hodierna constat musica, veluti *maximæ*, *longæ*, *breves*, *semibreves*, *minimæ*, *semiminimæ*, *fusæ*, *semifusæ*, ut barbara nomina, ita quoque barbara & futilia sunt commenta. Si velimus ut cantus sit elegans & concinnus, efficiendum omnino ut singulæ syllabæ singulis respondeant notis. Cum vero nullæ sint syllabæ quæ non sint aut breves aut longæ, quarum ut jam sæpius dictum, breves uno tantum, longæ duobus constent temporibus, utique etiam nec plures, nec pauciores quam duorum generum adhibendæ sunt notæ, quæ nempe *minimis* & *semiminimis*, ut vulgo loquuntur, fere conveniant. Quis enim unquam somniavit syllabas vel octo vel sedecim vel triginta duorum temporum; aut

ant etiam breves adeo, ut nullus eas possit exprimere sermo? Quis non rideat ad sonum unius syllabæ pigre adeo prolatæ, ut duo aut tres heroici versus recitari interea possint quam commodissime? Facessant itaque istæ elegantiæ, & siquo musicæ teneamur affectu, ut in cæteris ita quoque hac in parte veterum sequamur exempla. Si enim id effecerimus, ut rythmus & huic conjuncta verborum distincta enuntiatio seculo restituatur, ita ut prisca musicæ redeat forma & pulcritudo, omnia ista vulgaria hodierni cantus blandimenta, flexiunculæ inquam, teretismata seu frequentamenta, fugæ, syncopæ, cæteraque futilia artificia velut umbræ & nebulæ ad conspectum solis evanescent.

Multa quidem alia de antiquo & hodierno cantu dicenda supersunt, sed hæc præcipue digna nobis visa fuere, quæ reponeremus iis, qui de præsentibus nimis bene, nimis vero inique de præteritis sentiunt temporibus. Quod siquis & nostra legat & simul ea quæ alii de eodem scripsere argumento, simulque advertat quam contemtim ab iis habita antiqua fuerit musica, minus ut spero nostrum in laudandis veteribus studium, quam illorum in iisdem insectandis reprehendet intemperiem. Eo vivimus seculo, quo injuriam sibi fieri existiment fere plerique si valde laudentur antiqui. Et tamen frustra posteritatis exspectet suffragium, qui non satis benigne de majoribus senserit. Sed ut secula suis moribus relinquamus, illud monere operæpretium, si qui vel nunc, vel olim futuri sint, qui vel antiquam instaurare, vel hodiernam corrigere velint musicam, illis omnino necesse esse,

ut veterum in reducendis ad certam quantitatem ſingulis ſyllabis imitentur diligentiam. Revocandi quoque ſunt pedes metrici, quibus penitus hodierna deſtituitur muſica, ſi diſpondeum & tribrachyn ſolos exceperis; quorum hic menſura quadrata, alter tripla vulgo dicta exprimitur. Et tamen hi pedes non bene junguntur, cum prior adeo ſit tardus & piger, ut pene immobilis videatur; alter tam velox & volubilis, ut nulla ex eo facta olim fuerint carmina, niſi in choris Satyrorum, quibus nempe celeres iſtorum motus ſignificarentur. Mediæ itaque menſuræ deſunt in hodierna muſica, veluti iambi, trochæi, pæones, Cretici, & cæteri, ipſique quin etiam anapæſti & ſpondei. Fruſtra enim laborant qui & hos, & cæteros pedes ad vulgarem quadratam referunt menſuram, quamvis enim effici poſſit, ut hac ratione tempora quadammodo conſtent, motuum tamen formæ in arſi & theſi non conveniunt. Ne vulgarem triplam quidem, quadrato poſſis includere plauſui, quin ilico ejus virtus evaneſcat, ut jam antea monuimus. Iſtud itaque imprimis tenendum, non poſſe plauſuum rationem immutari, quin ſimul immutetur cantus. Si quis heroicos aut iambicos ſenarios, qui utrique ſex conſtant pedibus, ſex etiam abſolvat plauſibus, longe alia cantus emerget forma, quam ſi quis eoſdem verſus, conjungendo, more Græcorum, duos pedes, tribus abſolvat plauſibus. Eadem eſt ratio in cæteris carminum generibus, quorum cantus ſi ad ſimplicium pedum exigatur menſuram, longe alium habebunt inceſſum, longeque aliter ſonabunt, quam ſi hæc eadem ita à rythmopœis concinnentur, ut moveantur κατὰ διποδίαν vel ταυτοποδίαν, ejuſdem nempe

pe generis pedes conjugando, sive etiam κτ̀ συζυγίαν, quando dispares copulantur pedes. Cum itaque tanta sit pedum metricorum in cantu necessitas, omnino, si quo melioris musicæ affectu teneamur, istud efficiendum, ut illorum redeat usus, & ut singulis pedibus, sive illi simplices fuerint, sive è pluribus compositi, singuli aptentur plausus; hoc enim si fiat, & intellectus verborum & cætera quæ hodiernæ desunt musicæ, sponte sua subsequentur. Præcipuè vero hoc præstare possint Itali & Hispani, quorum linguæ cæteris vernaculis aptiores habent numeros, cum admodum in illis rarum sit, ut positio seu duarum pluriumve consonantium concursus, longam non efficiat syllabam; insuperque quod monosyllabicarum non usque adeo laborent dictionum multitudine. Scio quidem non admodum felices fuisse labores eorum, qui hactenus inter Gallos & Italos antiquas carminum instaurare conati fuere mensuras, sed neque rectam illi, ut monuimus, institere viam, & ad debellandam jam à tot seculis inveteratam consuetudinem, pauci nimis & inermes accessere. Congrediendum itaque fortius acriusque, premendi sunt adversarii, nec scribenda tantum syllabicis alligata mensuris poëmata, sed & eadem hæc cantu armata musico producenda sunt in scenam, ut sic demum palam fiat, quanto inconditis potentiora sint illa quæ numeris adstricta vibrantur cantica. Nec desperandum etiamsi primus non successerit conatus, quis enim nesciat seculis opus fuisse priusquam & musica & aliæ Græcorum artes in summo constiterint culmine, sed persistendum donec nos profecisse intelligamus, cum nihil præclarum cito fiat, & pulcherrima quæque opera comitem

habeant difficultatem. Ne itaque pudeat à simplicissimo metri incipienté genere, iambis videlicet aut trochæis, aliquantisper immorari; ubi vel unum hoc assecutus fueris, ut syllabæ exacte temporibus conveniant, ita ut distincte in cantu possint intelligi, jam vicisse te scias. Frustra vero fueris si te moveant aut cachinni aut etiam superciliium quorundam magistrorum capellæ, qui unum istud in rebus humanis fere maximum præclare tenent & exercent, ut magna autoritate possint nihil dicere. Si non possis vultum & personatam illorum severitatem ullis expugnare rationibus, facto sane poteris præstando illa quæ ipsi præstare nequeunt. Vincat itaque intentio, quam si in ipsum opus dirigamus, cedent theatra, cedet seculum universum, & qui prius risere, illi ipsi primi forsan erunt qui applaudant.

Ad reducendam vero rythmicam haud parum profuerit tympanotribas consulere, inter illos quippe non desunt, qui eam musicæ partem, quæ ad movendos facit affectus, longe melius intelligant & exerceant, quam ulli nostræ ætatis musici. Est quidem tympanorum pulsus μονότονος, non tamen μονοειδής, cum certis & rationi convenientibus adstrictus sit numeris, iambis videlicet, anapæstis, pæonibus, aliisque, quibus adeo hodierna destituitur musica, ut vix ullum audias cantum, cujus motus & numeri non sint adeo confusi & indistincti, ut neque formam, neque mensuram, neque ullam prorsus contineant significationem. Vidi qui adeo scite tympanum tractarent, ut quibusvis etiam adstantibus modo bellicos, modo languidos & meticulosos incuterent motus, alias vero versa vice ad saltandum instigarent, idque sola

ſola mutatione rythmi & transferendo pulſum fortiorem à fine in principium cujuſq; menſuræ, mutando nempe iambos in trochæos, anapæſtos in dactylos, & pæonas quartos in pæonas primos. Si muſici noſtri id ipſum præſtare jubeantur, etiamſi cum omnibus ſuis accurrant inſtrumentis, erunt tanquam aſini ad lyram, & niſi ipſos imitentur tympanotribas, nihil omnino, ſi ſapiant, audebunt. Illi ipſi tamen indignantur, ſi muſicis accenſeantur tympanotribæ, in quo tantum abeſt ut cum illis ſentiam, ut potius exiſtimem, neminem eſſe bonum muſicum, niſi idem quoque bonus ſit tympanotriba. Nec pictor dici meretur qui graphidos eſt imperitus, nec muſicus, qui omnigenorum temporum menſuras & momenta in numerato non habeat. Hæc vero ut cognoſcantur, utile imprimis fuerit, ut qui muſicæ ſunt ſtudioſi, priuſquam artem canendi profiteantur, exerceant ſeſe in pulſandis tympanis, teſtis, crotalis, ſimilibuſque inſtrumentis, & in his velut rudimentis tamdiu immorentur, donec omnium pedum, id eſt omnium motuum formas & figuras adeo ſibi familiares reddant, ut eas abſque cunctatione exprimere & explicare poſſint quam exactiſſime.

Nec tamen velim ut cantorum in arte rythmica intra vulgarium tympanotribarum conſiſtat peritia, pauca enim ſunt quæ illi ſciunt, ſed quantumvis pauca, ſufficiunt nihilominus ad declarandam pedum rythmicorum poteſtatem; modo illa norint muſici, facilis erit progreſſus ad cæterorum motuum cognitionem. Diſcant itaque primo quantam ad convocandum & provocandum vim habeant proceleuſmaticus, orthius & dichoreus; ad gradum militarem, prout ille lentus, aut celer,

aut

aut mixtus fuerit, ſpondeus, amphibrachys, ditrochæus, aliique; ad pugnam iambus, anapæſtus, iiſque vehementiores pæon quartus & pyrrichanapæſtus; ſi fugæ aut receptui ſignum fuerit dandum, præſto ſit trochæus, pæon primus, parapæon: denique quod in triremibus fieri ſolet, ut cum portiſculus ſeu hortator pedem dicturus eſt, formam & tempus motus, quem remiges teneant, præmittat; ipſum illud hic quoque obſervandum, efficiendumque ut pes ſive temporis menſura, imperatæ ſemper conveniat formæ. Nec contenti linguam caſtrorum & triremium edidiciſſe, tranſeant quoque ad orcheſtram, & audiant cymbala, crotala, aliaque id genus crepitacula, etiam illic unde proficiant invenient. Licet enim hujus ſeculi ſaltationes valde ſint ſimplices, ſi cum antiquis aut etiam hodiernis Aſiaticis conferantur, proderunt nihilominus, cum & motus & plauſus magis numeroſos & efficaces nonnunquam exhibeant, quam quibus noſtri temporis inſtructa ſit muſica.

Attamen ut hodiernam ſaltandi rationem paucis attingam, nihilo ejus melior inter Europæas gentes eſt conditio, quam muſicæ, cum ne ipſi quidem qui ſaltant aliquam motuum ſuorum poſſint reddere rationem. In Italia rari ſunt qui ſciant ſaltare, omninoque artem hanc, prout vulgo exercetur, non magni faciunt. Hiſpanorum tripudia apud multos in pretio ſunt, Ipſi tamen Hiſpani Mauris & Afris hac in parte palmam tribuunt, & ſiquid ſit in ipſorum ſaltationibus quod placeat, totum hoc illis acceptum ferunt. Reliqui Europæ populi, magnis quidem impenſis choreas inſtituunt, ſed ſi pompam & ornatum perſonarum auferas, vix aliquid quod afficiat ſupererit.

Etiamſi

Etiamsi dies noctesque spectator adsideas, nihil nisi motum observabis, illum quidem aliquando non inconcinnum, sed tamen nihil significantem. Ubinam hodie saltatorem aut mimum invenias, qui solo corporis motu, quasvis sciat narrare historias, qui solo nutu & corporis gestu non minus manifeste, quam disertus aliquis orator singula explicet, ita ut quot membra, totidem quoque linguas habere videatur? Seculis opus est priusquam tale quid effici posset, attamen cum præclara quæque artificia à parvis orta sint initiis, proderit si hyporchematum ratio restituatur, ut nempe non ad sonum instrumentorum, sed ad cantum vocis clare omnia verba exprimentis saltatores prodeant, singulaque quæ à cantoribus recitantur motu corporis exprimere conentur. Hoc si adsecuti fuerint, non dubitandum quin tandem etiam fiet ut absque sermone & interprete sensus suos explicent, & eosdem quos veteres pantomimi extorqueant plausus. Nec sibi tantum sed & scenicis proderunt & præcipue musicæ, cujus hac nostra tempestate adeo deploranda est conditio, ut nesciam à temporibus Caroli magni plusne accesserit an vero decesserit huic scientiæ.

Ut itaque paucis absolvam, cum in iis omnibus quæ moventur, nihil usquam occurrat, cujus natura & constitutio ex ipsa motus ratione deprehendi fere non possit, in eo præcipue velim laborent nostri temporis musici, ut quosvis rerum motus æqualibus discant imitari temporibus & numeris. Desinant vero iidem imposterum adeo ineptire, ut in solis gravibus aut acutis sonis, aut etiam hemitoniis totam cantuum collocent potestatem, cum non sonis, sed rythmo, seu sonorum

in

in ſua tempora aptæ diſtributioni, totum hoc debeatur, ſitque, ut jam non ſemel diximus, rythmus τὸ πᾶν παρὰ Μουσικοῖς. Clare hoc pateſcet ſi uſus pedum metricorum revocetur. Quantumvis illi ſint multi, nullus tamen eſt qui non alicujus rei motum & ſignificationem contineat: & viciſſim nullus poteſt fingi motus, qui non aliquo poſſit exprimi pede, ut dubium non ſit, quin ſi cadaveroſo pene ſeculi hujus cantui metrica & rythmica accedat ratio, ſimul quoque reviviſcant mirandi antiquæ muſicæ effectus. Quod ſi cui levia & minuta nimis hæc videantur monita, quam ut exinde magnum aliquid poſſit ſperari, per me quidem licet ut pro ſuo captu unuſquiſque arbitretur: ſciant tamen qui ſic exiſtimant ex his veluti elementis totam pendere & muſicam & poëſin, nec defuturam literatam poſteritatem, quæ miretur noſtra hac ætate, culta ſane ſi cum nonnullis quæ præceſſere ſeculis, adeo ignotas fuiſſe poëmatum leges, ut placuerint carmina ſine pedibus, ſine membris, ſine rythmo; quæque nihilo magis cantum admittant, quam quælibet incondita & omnibus numeris deſtituta oratio.

FINIS.

